

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

YIL: 2 SAYI: 8 EKİM - KASIM - ARALIK 2024

www.sanataka.com

ISSN NO: 2980-0161

SANAT MEKANLARIN'DAN ZKM SANAT VE MEDYA MERKEZİ - KARLSRUHE • YOKLUĞUNA D/ÜŞÜYORUM
SAVAŞLA SAVAŞAN YAZAR • AZİZE BAZEN SEVMEK YETMEZ • **ÇOCUKLAR MASALSIZ MI KALSIN**
EMEKLİLİK VE HAYATA DAİR • **ANTİK LİMANI DOLGU VE KAZI İLE YOK EDİLEN KADİM KENT TRABZON**
KÖTÜLERİN LEZİZ KORKULU RÜYASI BALKABAĞI • **TRABZON'UN AFET TARİHİ** • İLETİŞİM AİLEDE BAŞLAR
ÇAL MAĞARASI VE ŞAHİNKAYALARI (DÜZKÖY / TRABZON) • YAPAY ZEKA, NFT VE GÜVENİRLİK SORUNSALI
YAŞAMIN SIRTINDA İMKANSIZIN MÜMKÜNÜ: DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN YENİ MEKANSAL DENEYİMLERİYLE CASA BATTLO

KENT VE İNSAN

TRABZON'DAN

GENEREL

EDİTÖR

FOTOGRAFİPORTREJİ

HODA

MUTFAK

KELEBEKLERİN DÜNYASI

AMAZONUN AKADORA

NEOLİTER

2024
SAYI
08

SANAT MEKANLARIN'DAN ZKM SANAT VE MEDYA MERKEZİ - KARLSRUHE • YOKLUĞUNA D/ÜŞİYORUM
SAVAŞLA SAVAŞAN YAZAR • AZİZE BAZEN SEVMEK YETMEZ • ÇOCUKLAR MASALSIZ MI KALSIN
EMEKLİLİK VE HAYATA DAİR • ANTİK LİMANI DOLGU VE KAZI İLE YOK EDİLEN KADİM KENT TRABZON
KÖTÜLERİN LEZİZ KORKULU RÜYASI BALKABAĞI • TRABZON'UN AFET TARİHİ • LETİŞİM AİLEDE BAŞLAR
ÇAL MAĞARASI VE ŞAHİNKAYALARI ODÜZKÖY / TRABZON • YAPAY ZEKA, NFT VE GÜVENİRLİK SORUNSALI
YAŞAMIN SIRTINDA İMKANSIZIN MÜMKÜNÜ: DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN YENİ MEKANSALE DENEYİMLERİYLE CASÁ BATTLO

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

İmtiyaz Sahibi ve Editör

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gökhan KELEŞ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sonay ÇEVİK	- Başkan
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ	- Üye
Prof. Dr. Abdullah AKAT	- Üye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	- Üye
Prof. Dr. İpek FİTÖZ	- Üye
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN	- Üye
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU	- Üye
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN	- Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aydın SANCAROĞLU	- Üye

*Üç ayda bir yayımlanır.

*Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

E-Posta:

info@sanataka.com

Kapak Foto: Sonay ÇEVİK

ZKM-Karlsruhe, "İnsan Makinelerle

Buluşuyor" Sergisi'nden

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Ajans Başkanı
Gökhan KELEŞ

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi B Blok
Kat: 1 / 4 61290 Yomra - TRABZON

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

İÇİNDEKİLER / INDEX

EDİTÖRDEN – Bahaettin KABAHASANOĞLU 05

KENT VE İNSAN 06
SANAT MEKANLARI'NDAN ZKM | Sanat ve Medya Merkezi -Karlsruhe - Sonay ÇEVİK 07

TRABZON'A DAİR 29
Antik Limanı Dolgu ve Kazı ile Yok edilen Kadim Kent TRABZON - Coşkun ERÜZ 30

29 EKİM CUMHURİYET BAYRAMI

DENEME 34
EMEKLİLİK VE HAYATA DAİR - Ekrem KINAY 36
YAŞAMIN SIRTINDA - Varol UZLU 38
AZİZE BAZEN SEVMEK YETMEZ - Tuba GEDİKLİ 40
KOD - Nilgün ÖZTÜRK 44

EDEBİYAT 47
YOKLUĞUNA D/ÜŞÜYORUM - Ümran GEDİKLİ 48
ÇOCUKLAR MASALSIZ MI KALSIN - Özgür KÖMÜRCÜ 49
SAVAŞLA SAVAŞAN YAZAR - Ahmet ARPAD 52

10 KASIM

PORTRE / RÖPORTAJ 57
TRABZON'UN AFET TARİHİ - Fatih EROL 58

MODA 63
DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİNLİK - Nazmiye AYDIN 64

24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ

MUTFAK 71
KÖTÜLERİN LEZİZ KORKULU RÜYASI: BALKABAĞI - Okşan SVASTICS 72

KİŞİSEL GELİŞİM 75
İLETİŞİM AİLEDE BAŞLAR - Emine BULUT 76

AKADEMİK / ARAŞTIRMA 78
KENGO KUMAN'NIN NESNE KARŞITLIĞI VE YERE ÖZGÜ TASARIM KURGUSU :
ODUNPAZARI MODERN MÜZE ÖRNEĞİ - Fatih ŞAHİN 79
YAPAY ZEKA, NFT VE GÜVENİLİRLİK SORUNSALI - Merve YILDIRIM 86
DOĞU KARADENİZ MİMARİSİNDE OYMALI AHŞAP SÜSLEME GELENEĞİ - Merve & Murat TUTKUN 93
Doğa Harikası Bir Turizm Destinasyonu:
ÇAL MAĞARASI VE ŞAHİNKAYALARI (DÜZKÖY/TRABZON) - Sadettin KORMAZ 100

SARIKAMIŞ

GEZİ 106
İMKANSIZIN MÜMKÜNÜ:
DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN YENİ MEKANSAL DENEYİMLERİYLE CASA BATTLO- Arzu KALIN 107

EDİTÖRDEN

Bahaettin KABAHASANOĞLU*

Merhabalar...

İki yıl önce dijital dünyada yerimizi alırken...

Trabzon'un kalbi sayılan Şana'dan dünyaya açılan bir pencere olmak için yola çıkmıştık.

Ve böylece başlamıştı bizim hikâyemiz.

Kültür ve sanata dair ne varsa...

"Bölge, ülke ve dünya gündemini de yakından takip ederek güzel çalışmalara imza atacağımıza inanıyoruz" demiştik.

Bugün, 8. sayıyla birlikte haklı bir gururu yaşadığımızı söyleyebilirim.

Ruhun Gemisi, Prof. Dr. Sonay Çevik'in kaptanlığında sonsuz yolculuğunu sürdürüyor.

Bizler adeta bir gönüllüler ordusuyuz ve bugünle dünü geleceğe taşıırken aynı zamanda geleceği de bugüne taşımaya çalışıyoruz.

Yayın Kurulumuzla birlikte yazılarıyla gücümüze güç katan saygıdeğer dostlarımıza da minnet ve şükranlarımı sunuyorum.

İşimiz gücümüz kayıtsız kalmamak ve tarihe kayıt düşmek.

Şöyle sekiz sayıyı hızlıca gözden geçirince dokunmadığımız konu kalmadığına inandırmak istesem de kendimi, bilmem kaçınıcı kez anladım uçsuz bucaksız bir deryada damla bile olamadığımızı.

Dijital derginin 'yerel'i ve 'ulusal'ı olmaz.

Okurla buluştuğunuz an, uluslararasına da sığmayan bir statüyle yetinmeyip, evrensel bir kimyaya bürünüyorsunuz. Uzay araçlarında ve istasyonlarda okunma ihtimalini seviyorsunuz, "geleceğe kalma" adına daha bir keyif almaya başlıyorsunuz Ruhun Gemisi'nden.

"Daha iyisi yapılanaya kadar en iyisi bu" diyebilmek için çırpınıp duruyoruz.

Yazı İşleri Müdürümüz Gökhan Keleş'in de hakkını teslim edelim. Adeta tek başına bir ekip çalışması yürütüyor.

Ruhun Gemisi; yüreğimizden doğan, elimizde büyüyen bir dergi...

Yurt içinden ve dışından yazarlarımızla farklı konuları kültür sanat sofranıza taşıyoruz.

Amatör ve usta kalemlere her daim açığız. Dijital dergimizi www.sanataka.com adresinden takip edeceğiniz gibi yazılarınızı da info@sanataka.com adresine gönderebilirsiniz.

Her şeyin dijitalle dönüştüğü bir dünyada...

Yine de kâğıda dokunulsun, sayfalar çevrilsin ve raflarda yer alsın diye yoğun bir istek var.

2025 yılı içinde tüm sayılardan yazıların yer aldığı bir SEÇKİ ile siz saygıdeğer okurlarımızla buluşmayı planlıyoruz.

Size cep telefonunuz kadar yakınız.

Özellikle yolculuklarınıza ve tatillerinize çok iyi geleceğimize inanıyoruz.

Her yaş grubuna, sosyal kesime uygun birbirinden güzel çalışmalarla hizmetinizdeyiz.

Elimiz yettiğince, dilimiz döndüğünce hatırlamaya ve hatırlatmaya çalışıyoruz.

Ruhun Gemisi'ne yani kendimize daha fazla geç kalmayalım.

2025, dileklerimizden en az birinin gerçekleştiği yıl olsun.

Selam, sevgi ve muhabbetle...

* Roman ve Tiyatro Yazarı

KENT VE İNSAN

Sonay ÇEVİK*

Foto : Sonay ÇEVİK

*Prof. Dr., Y. Mim., KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

SANAT MEKANLARI'NDAN

ZKM | Sanat ve Medya Merkezi -Karlsruhe

Sonay ÇEVİK *

Mimari: PhilippJakobManz,Hallenbau A (1918), Schweger + Partner Müzenin Dönüşümü (1997)

Açılış : 18 Ekim 1997

Yer: Baden-Württemberg Eyaleti, Karlsruhe, Almanya

Sanata; Medya, Teknoloji-Dijitalleşme ile yeni bir açıklama gelmektedir;

Sanat senin olduğun yerdir! , IngaBarth

"ZKM'nin görevi, ileriye dönük sonuçlara ulaşmak için geleneksel sanatlar ile medya teknolojisi arasındaki bağlantının yaratıcı olanaklarını araştırmak. Amaç sanatı teknik olarak köreltmek değil, zenginleştirmektir. Bu nedenle geleneksel sanatlar ile medya sanatlarının birbirleriyle rekabet etmesi gerekiyor. ZKM'de her iki tarafın da hem kendileri hem de birbirleri için bir desteği var. 1919'da kurulan Weimar'daki Bauhaus bir rol model olarak değerlendirilebilir." – Heinrich Klotz ,ZKM Kurucu Başkanı

Müzeler; daha önceki yazılarımda da belirttiğim üzere, ilgili uluslararası kurumlarca yapılmış müze tanımları, amaçları,tanımların tarihçe içindeki gelişimi, literatürde sıklıkla yer alan ve değişen, gelişen boyutlarıyla, türleri,sergilememekânlarının tanımı ve değişimi,müze içeriklerinde hareket noktası oluşturabilen sanatsal yaklaşımlar ve akımlar(arazi sanatı, çevreyle ilgili sanat, yeni medya sanatı, sürdürülebilir sanat / sanatın sürdürülebilirliği! vb.); kavramlar(sürdürülebilirlik;tanımlar, boyutları ve bileşenleri: çevresel, ekonomik, sosyal ve kültürel boyut, katılım vb, döngüsellik, geri dönüşüm ve ileri dönüşümler, dijitalleşme vb.); dünyanın en büyük müzesi, en ünlü müzesi, en geniş alana yayılan müzeler vb başlıklarla güncel literatürde yer alan detaylarına dikkat çekilmişti. Bu bağlamda müzeler amaçları, hedeflenen kullanıcıları, toplumsal, kültürel, ekonomik, sanatsalboyutlarıylaeniden tasarlanan, eklemlenen ve değişen mekan anlayışı içersindedeki değişen, dönüşen müze-sergileme mekanları, bununla eşzamanlı/buna paralel çok yönlü değişen, dönüşensanat-sanat mekanları-sanatçı-sanat ürünü-izleyici rolleri ile farklı boyutlara taşınmaktadır.Bu konu, farklılaşan boyutlarıyla, örneklerle "Açık hava Sanat Galerileri - SANAT-Köy" Ötlingen- Örneği", "Grafiti ve Kent Mekanı" (iki yazarlı), "Bakı-Kampus Müze" gibi başlıklarda daha önceki yazılarımda köşemde de yer almıştı.

Bu sayıdaki yazımda da dünyaca ünlü, bol ödüllü sanat mekanları'ndan bir müze, Almanya KarlsruheZKM |Sanat ve Medya Merkezi yer alacaktır. Sanat ve Medya Merkezi ni; konumu, tarihçesi, anlamı, kapsamı, binası, mekanı/mekanları, sergileme türleri, sergileme ürünleri, sergileme yolları, sergileme süreçlerine interaktif katılımlar vb başlıkları ile vermeden, ZKM'in müzeler tanımı ve türleri zeminindeki yerini anlamak adınadetaaylarına geçmeden önce müzelerin değişen tanımı, türleri ve bunların tartışmalarınakısa da olsa yer vermenin yararlı olacağını düşünüyorum.

MÜZE TÜRLERİ, MÜZE TANIMLARI-MÜZELERİN GELİŞİMİ ve ZKM |SANAT VE MEDYA MERKEZİ

Müzelerin sınıflandırması *Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM)* tarafından yapıldığı şekliyle; Arkeoloji Müzeleri, Etnoloji müzeleri, Tarih Müzeleri, Doğa Bilimleri Müzeleri: Teknoloji Müzeleri, Sanat Müzeleri, Uygulamalı ve Endüstriyel Sanat Müzeleri, Uygulamalı sanatlarla ilgili koleksiyonlarolarak görülürken; *Müze Araştırmaları Enstitüsü (IfM)* , Almanya, dokuz müze türünü vermektedir: Folklor ve yerel tarih müzeleri, Kültürel tarih müzeleri, Doğa bilimleri ve teknik müzeler, Sanat ve Mimarlık Müzeleri, Tarihi ve arkeoloji müzeleri, Doğa tarihi müzeleri, Saray ve kale müzeleri, Karmaşık varlıklara sahip müzelerin toplanması, Müze kompleksindeki çeşitli müzeler/Bir müze kompleksinde birden fazla müze.

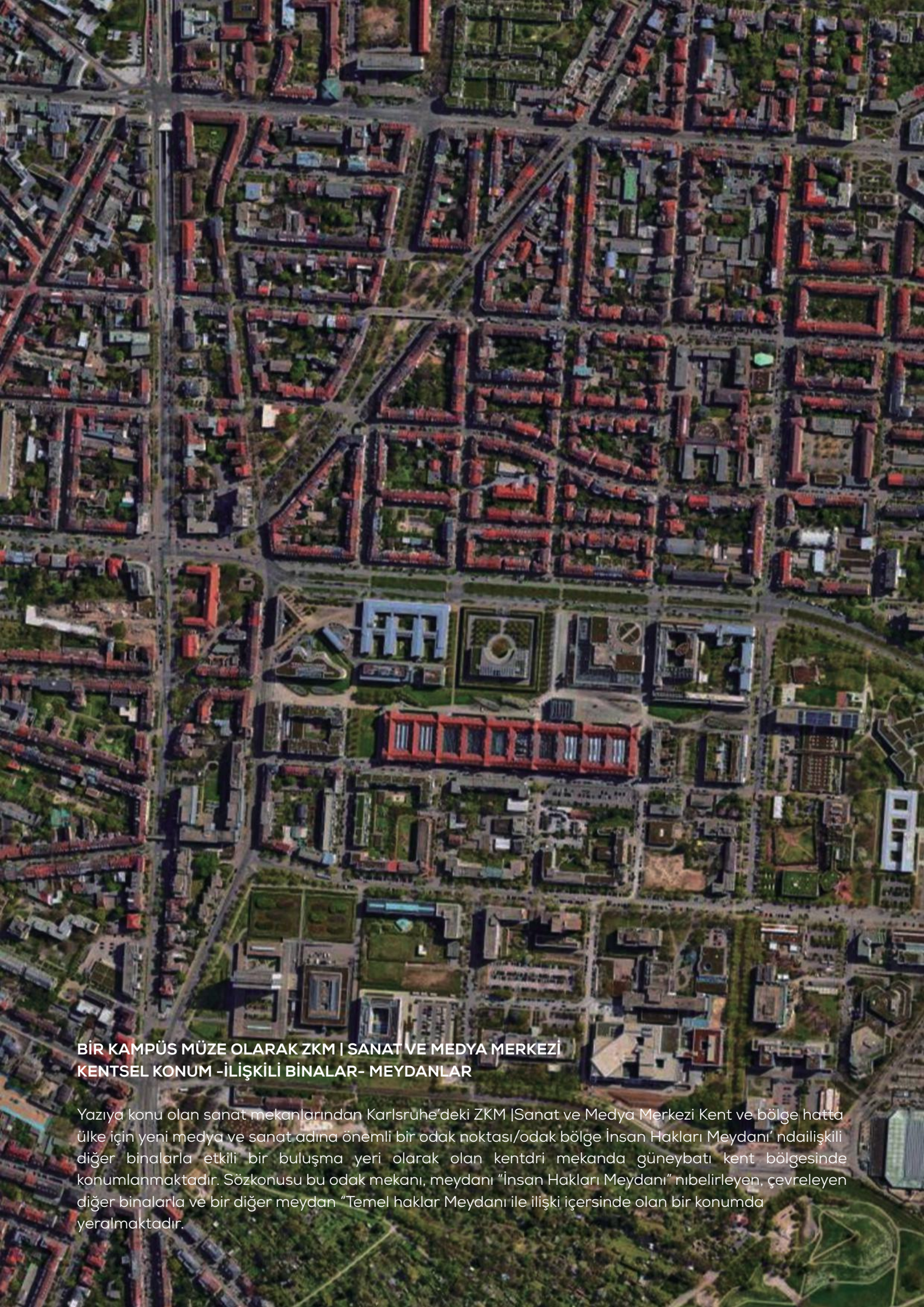
Bu türler zemininde gelişen, değişen-dnüşen çok sayıda farklılaşan tanım ve türlere dair müze anlayışları grülmektedir; Yaşayan Müze, Açık Hava Müzesi (Open AirMuseum),Ekomüze (Ecomuseum), Kampüs Müze,Faydalı Müze, İnteraktif Müzeler, Özel Macera veya Uygulamalı Müze,Üniversite Müzesi,Yeşil Müze – Müzecilik, Tasarım Müzeleri; Sanat ve Tasarım Müzeleri, Sanal veya Dijital Müzeler...

Kısaca açıklama bulan müzelererin türleri içeriklerinde kalasik sınılama-sergileme anlayışını verebilirken, sergileme mekanlarına ve sergileme türlerine, yollarına göre farklılaşan anlayışlarla yeni müzeleşme, müze anlayışları grülebilmektedir. Bu durum doğal olarak gelişmeye ve değişmeye devam edecektri/edeceği ifade edilebilir.

Müze tanımlarına da kısaca değinecek olursak; Farklı uluslararası ve ulusal kurumların tanımlarına bakıldığında, güncel içerikleri barındırmadığı yani müzeyi müze yapan erşeyi kapsamayan tanımların olduğu görülürken, uluslararası kurumların öncülüğünde konulu toplantılarda güncellenen, yenilenen, daha doğrusu geliştirilen tanımların olduğu grülmektedir. Bu da müze, sergileme bağlamında pekçok faktöre dayalı olarak sürekli bir değişimin olduğunu ortaya koymaktadır.

UNESCO ile birlikte çalışan Uluslararası Müze Konseyi (ICOM) tanımı ise çok daha geniş ve ayrıntılı müze'ye resmi olarak yeni tanım getirmiş ve tanıma belirli zamanlarda geliştirip güncel tanımını hazırlamıştır. *Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM, 2007 yılında başlayan uzun bir tanımlama sürecinin sonucu olarak "Müze, insanlığın ve çevresinin maddi ve manevi mirasını eğitim amacıyla toplayan, koruyan, araştıran, aktaran ve sergileyen, toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, kamuya açık, kar amacı gütmeyen kalıcı bir kurumdur."* şeklinde getirilen tanımın zemininde 2022 tarihli güncel tanım; ICOM'un Prag'daki konferansının kabul edilen yeni müze tanımı *"Müze, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan, sergileyen ve toplumun hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur"* şeklinde belirlenmiştir. *"Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı olan müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik eder. Eğitim, eğlence ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunar; etik, profesyonel olarak ve toplulukların katılımıyla çalışır ve iletişim kurar."* şeklindedir bu yeni tanıma *"Eski tanım pasifti, hemen hemen sadece bir koleksiyona sahip olmakla ilgiliydi, yeni tanım çok daha aktif"* ,(ICOM Define'in eş başkanı Bruno Brulon) şeklinde tanımdaki asli değişikliğe dikkat çekilmektedir.

Bu müze tanımları ve türlerine kısaca baktıktan sonra ZKM |Sanat ve Medya Merkezi' nin bu müzeler içindeki kabaca yeri ve amaçları belli olmuştur. ZKM özellikle erişilebilir olma, çeşitlilik ve sürdürülebilirlik kapsama -amacına ve işleyişine/sürecine sahip olma, çeşitli paylaşımlar için çeşitli deneyimler sunmakta, işletme, katılım ve iletişim zeminindeetik değerleri öne çıkarması başlıklarında öne çıkmaktadır. ZKM, dijitalleşme ve küreselleşmenin etkileri üzerine özel sergiler ve tematik etkinlikler/ sunumlar düzenlemekte araştırmalararaştırmalar yapmakta ve üretmekte, medyallaşma, dijitalleşme ve Sanat ve bilimin kesişiminde faaliyet göstermekte ve yeni teknolojiler alanında yeni buluşları daha da geliştirmek amacıyla ele almakta, kamusal ve bireysel eğitim programları sunmaktadır. ZKM tüm bu özelliklerlebulundurduğumekanlar- çoklu sunum şekilleri ve birlikte birkampus ve bir adak ortaya koydukları diğer sanat-teknoloji kapsamlı binalar ile oluşturulan meydan oluşumu- odak oluşumu ile bir kampüs müze olarak kendini göstermektedir.

BİR KAMPÜS MÜZE OLARAK ZKM | SANAT VE MEDYA MERKEZİ KENTSEL KONUM -İLİŞKİLİ BİNALAR- MEYDANLAR

Yazıya konu olan sanat mekanlarından Karlsruhe'deki ZKM |Sanat ve Medya Merkezi Kent ve bölge hatta ülke için yeni medya ve sanat adına önemli bir odak noktası/odak bölge İnsan Hakları Meydanı' nda ilişkili diğer binalarla etkili bir buluşma yeri olarak olan kentri mekanda güneybatı kent bölgesinde konumlanmaktadır. Sözkonusu bu odak mekanı, meydanı "İnsan Hakları Meydanı" nı belirleyen, çevreleyen diğer binalarla ve bir diğer meydan "Temel haklar Meydanı ile ilişki içersinde olan bir konumda yer almaktadır.

BİR KAMPÜS MÜZE OLARAK ZKM | SANAT VE MEDYA MERKEZİ KENTSEL KONUM - İLİŞKİLİ BİNALAR- MEYDANLAR

Yazıya konu olan sanat mekanlarından Karlsruhe'deki ZKM | Sanat ve Medya Merkezi Kent ve bölge hatta ülke için yeni medya ve sanat adına önemli bir odak noktası/odak bölge İnsan Hakları Meydanı' nda ilişkili diğer binalarla etkili bir buluşma yeri olarak olan kentri mekanda güneybatı kent bölgesinde konumlanmaktadır. Sözkonusu bu odak mekanı, meydanı "İnsan Hakları Meydanı" nı belirleyen, çevreleyen diğer binalarla ve bir diğer meydan "Temel haklar Meydanı" ile ilişki içerisinde olan bir konumda yer almaktadır.

İnsan Hakları Meydanı'nda Sanat ve Medya Merkezi'nin yanında, ZKM nin yanındaki kapsamlı bir multipleks merkezi ve Film palast-Uydu sineması, KÜP ve Işıldayan KÜP, Karlsruhe Kent Galerisi, Karlsruhe Devlet Tasarım Üniversitesi (HfG Karlsruhe) bulunmaktadır. Karlsruhe Devlet Tasarım Üniversitesi ZKM ile doğrudan mekânsal bir komşuluğu, mekânsal bir aradalık, yanyanalık niteliğinde/gerçekliğinde komşuluk ilişkileri vardır. Bu komşuluk içerisinde merkezin anlamını kuvvetlendiren/ merkeze anlam katan, farklı bir müze kimliğine sahip olmasında ve tanınmasında çok önemli işbirliği ve karşılıklı etkileşim-diyalog ortamı yaratılmıştır.

Meydanlar ve binaları ve sanat-medya ve teknolojiye dair bu bölge, "İnsan Hakları Meydanı" nda konumlanan kamusal bir Sanat Kampüsü olarak görülmektedir. Temel Haklar Meydanı ve o meydanı tanımlayan Hukuk İşlevi-Binaları ile "Alman Hukukunun Başkenti" olarak bilinen, 300 yılı aşkın bir süredir hukukun ve özgürlüğün yanında yer almış, demokratik ve hukuki tarihin yazıldığı bir kent olan Karlsruhe, ZKM Sanat-Medya ile etkin bir sanat merkezi/odağı ile tanınmasının yanında, Hukuk-Adaletin merkezi/ odağı olarak ta önemli bir kenttir.

İnsan Hakları Meydanı

"Yeni medya/sanat" odaklı meydan konsepti: Sanat-Medya Merkezi Avlusu, küp de dahil olmak üzere Karlsruhe 'in yeni buluşma yeri olarak programlanmış ve 2015 de uygulama bulan Karlsruhe "İnsan Haklar Meydanı" politikalar süreci içinde kullanılmayan büyük potansiyel anlamı olarak ifade edilmiş, çekici-deneyimli/yaşanmışlığı yüksek bir buluşma yeri olacağı konusu "büyük ama kullanılmayan potansiyelden yararlanmak için alanın iyileştirilmesi anlamına geliyor" ifadesinde açıklama bulmuştur. Meydan, batıda ZKM salonu binası, güneyde küp ve film palast, kuzeyde federal savcılık ofisi ile doğuda Brauerstrasse arasındaki alanı kapsamaktadır. Mekanın, Sanat ve kültür bağlamında farklı alternatif kullanımlara açılması gerektiği, "...Yeni medya", "Sanat" ve "Film" konularıyla ilişkili kullanıma odaklanılmalıdır..." açıklaması ile alanın yeniden tasarımının gerekliliği konusu, yeni bir "kentsel yetenek" ve "artan çekicilik" ile vurgulanmıştır.

Eskiden, İkinci Dünya Savaşı sırasında zorla çalıştırılan işçilerin mühimmat üretmek zorunda kaldığı bir savaş fabrikası olan meydan, İnsan Hakları Meydanı adında, 24 saat açık, tüm insanların toplanabileceği bir barış anıtı meydan, gerçekleştirilmiştir. Bu meydan devletin önemli kurumlarını (sanat, kültür, hukuk/ ZKM, Tasarım Üniversitesi ve Federal Savcı) bir araya getirmekte, buluşturmaktadır. Federal Savcılık, Temel Haklar Meydanı'ndaki kurumlardan birisi olarak iki meydan arasında bağlantı oluşturmaktadır. Karlsruhe'de ZKM'nin önündeki alan "İnsan Hakları Meydanı" konseptinde hayat bulmuştur.

Temel Haklar Meydanı

Temel Haklar Meydanı'nın Konsepti, projesi/tasarım ürünü, uluslararası alanda tanınmış ve dünya çapında üretim yapan kavramsal sanatçı Jochen Gerz'in "Hukuk" konulu bir çalışması olarak gerçekleştirmiştir. Karlsruhe, kent kapsamındaki bu enstalasyonla, karmaşık içeriği olağanüstü bir sanatsal biçimle birleştiren ve böylece vatandaşlar ve ziyaretçiler arasında önemli bir sosyal konu hakkında kamusal söylemi canlandıran bir sanat eserine/ürününe sahip olmuştur.

2002 ile 2005 yılları arasında uygulama bulan "Temel Haklar Meydanı", Karlsruhe'nin hukukla ve ulusal-yerel toplumla olan özel ilişkisine değinmektedir. Burada bulunan kurumların/binaların ön ve arka taraflarında hukuk ve kamusal yaşam temsilcilerinin beyanlarının yanı sıra halktan ve hukuk hakkında konuşulan kişilerin deneyimleri de yer almaktadır.

Kısacası Karlsruhe'de "Temel Haklar Meydanı"nın yanı sıra bir de "İnsan Hakları Meydanı" bulunmaktadır. Bu durum literatürde ... "Solda yasal bir kurum olarak Federal Savcılık, ortada yaratıcı bir ilham kaynağı olarak ZKM ve sağda Karlsruhe halkının özgürlüğünün sembolü olarak Filmpalast" ... olarak açıklamalar bulunmaktadır.

İnsan Hakları Meydanı'nda Sanatve Medya Merkezi'nin yanında, ZKM nin yanındaki kapsamlı bir multipleks merkezi ve Filmpalast-Uydu sineması, KÜP ve Işıldayan KÜP, Karlsruhe Kent Galerisi, Karlsruhe Devlet Tasarım Üniversitesi (HfGKarlsruhe) bulunmaktadır. Karlsruhe Devlet Tasarım Üniversitesi ZKM ile doğrudan mekânsal bir komşuluğu, mekânsal biraradalık, yanyanalık niteliğinde/gerçekliğinde komşuluk ilişkileri vardır. Bu komşuluk içersindemerkezein anlamını kuvvetlendiren/ merkeze anlam katan, farklı bir müze kimliğine sahip olmasında ve tanınmasında çok önemli işbirliği ve karşılıklı etkileşim-diyalog ortamı yaratılmıştır.

Meydanlar ve binaları ve sanat-medya ve teknolojiye dair bu bölge, "İnsan Hakları Meydanı" nda konumlanan kamusal bir Sanat Kampüsü olarak görölmektedir. Temel Haklar Meydanı ve o meydanı tanımlayan Hukuk İşlevi-Binaları ile "Alman Hukukunun Başkenti" olarak bilinen, 300 yılı aşkın bir süredir hukukun ve özgürlüğün yanında yer almış, demokratik ve hukuki tarihin yazıldığı bir kent olan Karlsruhe, ZKM Sanat-Medya ile etkin bir sanat merkezi/odası ile tanınmasının yanında, Hukuk-Adaletin merkezi/ odağı olarak ta önemli bir kenttir.

Karlsruhe Kent Galerisi

1981 yılında kurulan StädtischeGalerieKarlsruhe, Almanya'nın güneybatısındaki en tanınmış sanat müzelerinden biridir.1997'den beri Lorenzstrasse'deki ZKM |Sanat ve Medya Merkezi de yer almaktadır. endüstriyel binanın büyüleyici, özel atmosferisergileyen mimarisinde katlarında değişen sergiler ve sergi koleksiyonu görülebilmektedir.

İnsan Hakları Meydanı'nda Konumlanan ZKM - KÜP ve Işıltılı KÜP

Sanatın farklılaşan analog ve dijital alanlara yayıldığı ZKM'de en görünür oda, tarihi ana binasının hemen yanında yer alan ve kısmen şeffaf cam cepheye sahip "küp",İnsan Hakları Meydanı'na hem pasif-sergisiz hem de aktif yani sergilemenin olduğu zamanlarda da özel bir atmosfer oluşmasına destek vermekte ortak izleme alışkanlıklarıyla taçlanan ve ziyaretçileri büyülemektedir. **ZKM in bir parçası olarak KÜP;** Işık Dilinin Sembolü, İşaret Dili'nin Sembolü, Diller ve Bilgi Sembolü, Arayışın Sembolüolarak sanat-medya alanında gösterilere ev sahipliği yapmıştır, yapmaya devam etmektedir.

SERGİ **"IŞILTILI KÜP,"**ZKM bünyesinde bulunan cam küp üzerinde gösterilen **Walter Giers** 1998 / 2020 / 2023 yıllarında;ışık enstalasyonu sergisi ilk kez medya sanatı festivali Seasons of Media Arts 2020'de gösterildi. Binanın cam cephesinde aniden yanıp sönen ışıklar, onu uzaktan görülebilecek ışıltılı bir ışık heykeline dönüştürmektedir. Walter Giers, Baden-Württemberg'li medya sanatının öncülerinden biridir. Sanatçı, sanat, tasarım ve teknoloji arasındaki arayüzde basit elektronik bileşenler kullanarak karmaşık ışık-ses sanat eserleri yarattı. Kinetik sanat geleneğini sürdüren sanatçı, tasarımcı ve caz müzisyeni olarak sanat eserlerini, kendilerine ait öngörülemeyen bir dinamiğe sahip sürekli olarak yeni çeşitler üretmektedir.

Hikayesi 2000 li Yıllara Uzanan ZKM Yanındaki Uydu Sineması/Filmpalast

ZKM'deki Filmpalast, Karlsruhe'nin en büyük ve en büyük gösterim salonlarına sahip sinemasıdır. Karlsruhe'de bu multiplex merkezinin 1998-2000 yılları arasında inşa edilmiş ve 23 Mart 2000'de açılmıştır. Könlü mimar Tillsattler tarafından tasarlanan bina, yaklaşık 7.700 metrekarelik arsa alanında 2.954 koltuklu 10 sinemaya yer sunmaktadır. Farklı yıllarda gerçekleştirilen yenileme çalışmalarıyla farklı yerleşim düzenleri ve farklı teknolojiler kapsamında "Real-D-3-D" teknolojisiyle 3D MAX teknolojisi gibi teknolojik gelişmelere dayalı yeni sinema-gösteri etkinliklerine karşılık verecek duruma getirilmiştir.

KarlsruheDevlet Tasarım Üniversitesi (HfGKarlsruhe)

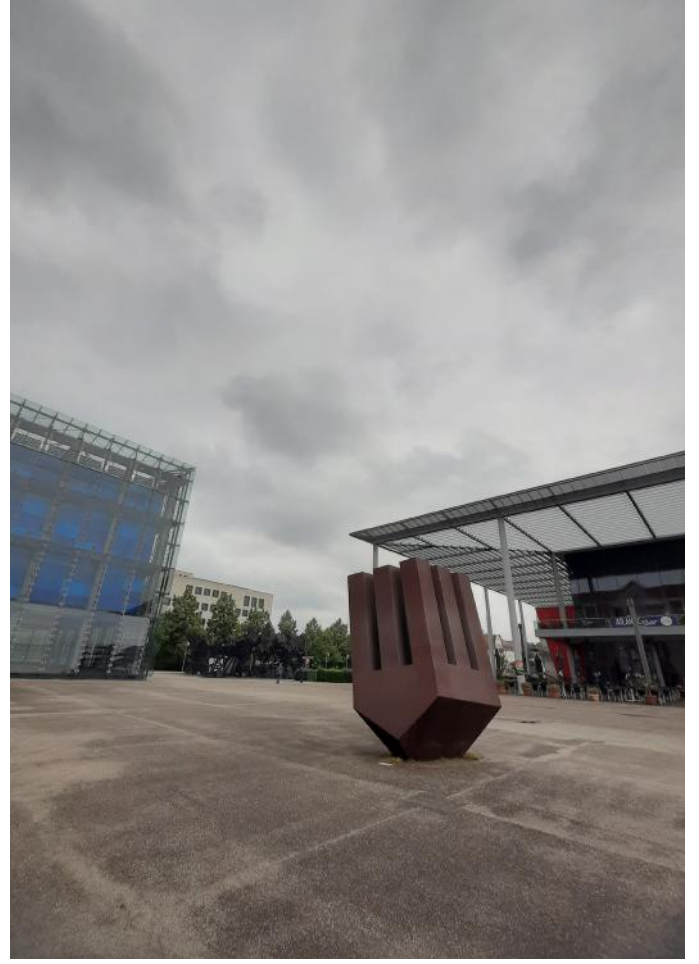
Tasarım Üniversitesi (HfG), 1992 yılında Karlsruhe'de kurulan bir devlet sanat yüksekokuludur. Disiplinlerarasılığa vurgu yapılarak medya sanatı, iletişim tasarımı, ürün tasarımı, sergi tasarımı ve senaryo, sanat çalışmaları ve medya felsefesi alanlarına odaklanan eğitim-öğrenim vermektedir.

1989 ve 1992 yılları arasında (Klotz tarafından) Karlsruhe'de Sanat ve Medya Teknolojisi Merkezi (ZKM) ile birlikte kuruldu. Öğretim, araştırma ve sergi kurumlarının bu birleşimi, geleneksel sanatları medya teknolojisi ve elektronik üretim süreçleriyle ilişkilendirmeye yönelik sanatsal ve pedagojik göreve karşılık gelmektedir. ZKM ile mekânsal bir komşuluğu vardır. Bu komşuluk içerisinde işbirliği ve karşılıklı etkileşim-diyalog ortamı yaratılmıştır.

Öğrenim disiplinlerarası çerçeveli, dört uygulamalı alanına, Sergi Tasarımı ve Senografisi, iletişim Tasarımı, Medya sanatı ve Ürün Tasarım alanları üzerine kurulmuştur.

Görsel 1. HfG Karlsruhe

Görsel 2. Karlsruhe Kent Galerisi ve İnsan Hakları Meydanı

Görsel 3. Temel Haklar Meydanı

Görsel 4. İnsan Hakları Meydanı ve ZKM, Küp, FilmPalast

Foto : Sonay ÇEVİK

ZKM | SANAT VE MEDYA MERKEZİ KARLSRUHE: KISA TARİHÇE-MİMARİ- KONZEPT -ÖDÜLLER-SERGİLER

Kuruluş-Kısa Tarihçe

ZKM | Sanat ve Medya Merkezi (Mart 2016'ya kadar Sanat ve Medya Teknolojisi Merkezi), 1989 yılında Karlsruhe şehri ve Baden-Württemberg eyaleti tarafından kurulmuş ve eski bir mühimmat fabrikasında yer alan bir kültür kurumudur. Karlsruhe. Sanat ve Medya Merkezi, Stuttgartlı mimar Philipp Jakob Manz tarafından tasarlanan ve 1918'de tamamlanan, eski bir mühimmat fabrikasında yerini almıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda yeniden sivil kullanıma açılan mühimmat fabrikası, 1970'lerde terk edildikten sonra fabrika sahası endüstriyel bir çöküntü alanı olarak kaldı. Karlsruhe yerel meclisi, yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya olan koruma altında bulunan endüstriyel binayı ilgili üç kurumun evi yapmaya karar verdi: ve böylece Karlsruhe Kent Galerisi, yeni kurulan ZKM | Sanat ve Medya Merkezi ve yeni kurulan Tasarım Üniversitesi (HfG). Schweger + Partner mimarlık firması, işlevsel ve estetik açıdan zorlu dönüşümü tasarladı ve uyguladı. 1993 yılında sembolik temeli atılan müze, 1995 yılında temel atma töreni yapılmış ve 1997 yılında müzeyekismi taşınma (Hallenbau A) gerçekleşmiş, ZKM resmen açılmıştır.

1999 yılında Yeni Sanat Müzesi ve Karlsruhe Devlet Tasarım Üniversitesi'nin (2001 yılında taşındı) mekânları tamamlandı. 2005 yılında müze ZKM' ile bütünleştirildi. Daha önce Karlsruhe şehrinin tamamına yayılmış olan müzeler ve stüdyolar bu merkezde, medya müzesi, çağdaş sanat müzesi, görsel medya enstitüsü ve müzik ve akustik enstitüsü için yeterli alan sunan bir adrese/binaydasayıp oldular. Bu süreç sonunda, Sanat ve Medya Teknolojisi Merkezi, Karlsruhe ve Kent Galerisi ve Tasarım Üniversitesi ile birlikte tarihi ama modern ve yenilikçi bir ortak çatı altında yer almış oldular.

1997'den buyana, dönüştürülen Karlsruhe'deki fabrikada; özel sergiler ve tematik etkinlikler düzenlemekte, medyallaşma, dijitalleşme ve küreselleşmenin etkileri üzerine araştırma ve üretimler yapmakta, kamusal ve bireysel eğitim programları sergilendi. ZKM, sergi alanlarını, Hertz Laboratuvarı, araştırma platformunu, medya kütüphanesini ve kütüphaneyi tek çatı altında birleştirerek araştırma ve üretimi, sergi ve etkinlikleri, arşiv ve koleksiyonları bir araya getirmekte, Sanat ve bilimin kesişiminde faaliyet göstermekte ve yeni teknolojiler alanında yeni buluşları geliştirmek amacına odaklanan çalışmalarını sürdürmektedir.

ZKM- Müze Olarak Dünyadaki Yeri ve Alınan Ödüller

ZKM, UNESCO *Yaratıcı Medya Sanatları Kenti*, *Sanat ve Medya için Dijital Bauhaus*, *ZKM'nin Karlsruhe'deki 35 yılı: Mühimmat fabrikasından "Medya sanatının Mekke'sine"*, *"Mühimmat Fabrikasından "Kültür Fabrikasına"*, *"ZKM – Benzersiz Bir Kültür Kurumu"*, *"Mühimmat Fabrikasından Sanatın Merkezine"*, *"Yeni bir başlangıç"* gibi başlıklarda literatürde, yer alan bu açıklamalarla hem geçmişine hem başarılı bir Sanat ve Medya merkezine dönüştürülmesine ve eşsizliğine, konseptiyle damga vurmuş olmasına dikkat çekilmektedir.

Karlsruhe'deki ZKM (Sanat ve Medya Merkezi) dünyanın farklı platformlarda ödüller almış, en önemli ve tanınmış müzelerinden biridir. Medya Sanatlarının İlk Alman Yaratıcı Kenti olan Karlsruhe-ZKM ile ilgili, "Biz sadece sergi yapmıyoruz, aynı zamanda geliştiriyor ve üretiyoruz; yerleşik olanı sorguluyor ve yeni şeyler geliştiriyoruz. Geçmişle ilgileniyorsak, o zaman bir zamanlar gözden kaçan veya göz ardı edilen ve yüzeye çıkarmak istediğimiz kişilikler, keşifler ve gelişmelerdir" açıklamasında ZKM felsefesi kendini göstermektedir. Dijitalleşme ZKM'nin daha anlaşılır ve erişilebilir hale getirmek istediği önemli bir alan olarak grülmektedir" şeklinde açıklama raporlarında yer almaktadır.

Karlsruhe, Almanya'nın ilk UNESCO Yaratıcı Medya Sanatları Kenti olmuştur.ve 2019 yılında yaratıcı endüstrileri teşvik etmek amacıyla Kurulan Küresel Yaratıcı Kentler Ağına (UCCN) kabul edilmiştir. Linz, Lyon, Sapporo, Toronto' nun da bulunduğu kentler arasında ve 2019 sonbaharından bu yana Karlsruhe de bulunmaktadır.

Bunun yanında ZKM-Karlsruhe Dünyanın en büyük veri tabanı ArtFacts.Net'in sıralamasında, dünya çapındaki müzeler arasında, New York Modern Sanat Müzesi, Venezia Bienali ve Paris Pompidou Merkezi'nden sonra dördüncü sırada bulunmakta, böylece 1989 yılında kurulan ZKM, klasik sanatları dijital çağa taşıma misyonuyla ZKM, çeşitliliği ve benzersizliğiyle dünyanın en önemli kültürel alanlarından biri olup, en iyi 5 uluslararası müze arasında yer almaktadır.

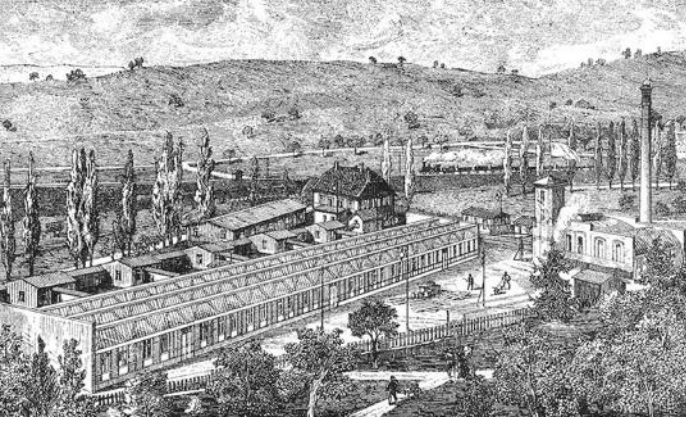
ZKM'nin Ana Fikri-Konsepti

1986 yılında ZKM proje grubu kuruldu. Yerel siyasetten, üniversiteden, Devlet Müzik Üniversitesi'nden, Nükleer Araştırma Merkezi'nden temsilciler ve Karlsruhe sanat ortamının üyelerinden oluşuyor. Birlikte yeni ZKM'nin temelini oluşturan "Konsept 88", 1989'da yürürlüğe giren ZKM tüzüğüne temel teşkil etmektedir. ZKM'nin kurucu direktörü Heinrich Klotz, farklı disiplinleri bir araya getirme konusunda büyük bir fırsat olarak değerlendirilmiş olup Medya ve Sanat Merkezi'nin yanı sıra, Heinrich Klotz tarafından kurulan Karlsruhe Tasarım Üniversitesi (HfG) ve ZKM'nin bir parçası olan Yeni Sanat Müzesi de eski mühimmat fabrikası binasında yer almaktadır. 1997 yılında taşınıldığında benzersiz konseptiyle bir şekilde görünür ve somut hale gelmiştir.

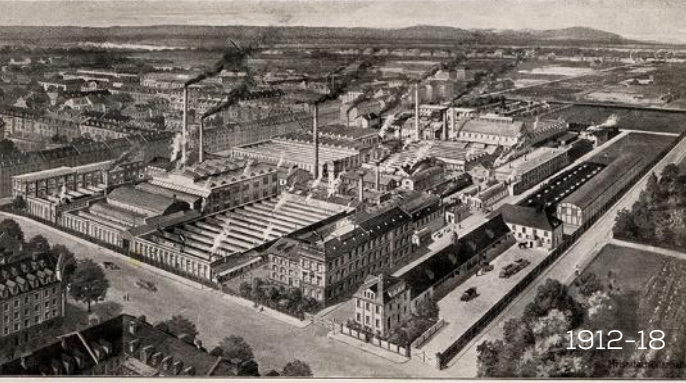
Kurucu direktör Heinrich Klotz tarafından 1992 yılında formüle edilen, yol gösterici fikir uygulamaya gidüş sürecinde, sonraki yıllarda daha da geliştirildi. Bugün ZKM'nin çalışmalarını dört temel ilke karakterize etmektedir:

- ZKM, çağdaş sanatın her türünün sergilendiği bir yerdir. Görsel ve performans sanatları arasında sınır ötesi deneyler için bir platformdur. Araştırma, üretim ve sunum, yağlıboya uygulamalara, klasik kompozisyondan örnekleme kadar tüm medya formlarını ve süreçlerini kapsar. Sergiler, yayınlar ve sempozyumlar güncel konulara yeni bakış açıları kazandırıyor ve yenilikçi, trend belirleyici konular belirlemeyi amaçlıyor.
- Dünyanın her yerinden ve her yaşta insan ZKM'de sanatı keşfetmeye davet ediliyor. Ziyaretçilerini aktif olarak katılmaya, fikir alışverişinde bulunmaya ve tartışmaya teşvik eden açık bir evdir. Toplumun her alanından (sanattan bilime, siyasetten iş dünyasına) aktörler bir araya getirilerek günümüzün ve geleceğin önemli sorunları hakkında görüş alışverişinde bulunuluyor.
- Teori ve pratikte araştırma ve geliştirme merkezi olarak ZKM, farklı disiplinlerden sanatçı ve bilim insanlarını bir araya getiriyor. Alışılmadık yöntemler yenilikçi sanatsal çalışmalar, yeni bilgiler ve geleceğe yönelik fikirler yaratır.
- ZKM, sanat eserleri ve tarihi donanımları toplayıp koruyarak ve 20. ve 21. yüzyıl sanatlarına ilişkin kapsamlı bir arşiv oluşturarak, kültürel mirasın koruyucusu olma rolünü yerine getirmektedir. "Dijital sanatın" korunması özellikle önemlidir.

ZKM'nin konseptinin oluşturulma, gerçekleşme ve gelişim süreci içinde etkili olan ve önemli roller üstlenen başkanları ile ilgili kısa bir bilgi vermek gerekirse; sanat tarihi profesörü olan ve müze kurucu başkanı Heinrich Klotz; 1999 yılında Christiane Riedel ile birlikte 2023 yılına kadar ZKM'nin yeni CEO'su ve yöneticisi olan ve görev yaptığı süre boyunca burayı, medya sanatı alanında dünyanın önde gelen merkezlerinden biri, bir zamanlar kendi deyişiyle "Medya Sanatının Mekke'si" haline getiren Peter Weibel ve 2023'te ZKM'nin başına, "Faydalı Müze" konseptiyle müze anlayışına yeni bir ivme kazandırmak istemiş ve ZKM'nin sanat ve kültür kurumlarını sosyal sorumluluk ve değişim mekanları olarak gördüğü yönündeki ifadelerin sahibi Britanyalı Alistair Hudson gelmiştir.

DEUTSCHE WAFEN- u. MUNITIONS-FABRIKEN KARLSRUHE I.

Görsel 5. Endüstri Binasından ZKM'ye

Görsel 6. ZKM ve Yakın Çevresi

Görsel 7. ZKM'ye Bakış

ZKM- Enstitüler, Mekânlar ve İşlevleri

Medya sanatları, bilim ve toplum arasındaki arayüzde disiplinler arası bir araştırma ve geliştirme platformu olarak faaliyet gösteren ZKM, daha önce de belirtildiği üzere, 15.000 m²'lik sergi alanının yanı sıra araştırma laboratuvarları, medya kütüphanesi, Hertz Laboratuvarı, araştırma platformunu-labaratuvarlarını, medya kütüphanesini etkinlik ve eğitim odalarını tek çatı altında birleştirerek araştırma ve üretimi, sergi ve etkinlikleri, arşiv ve koleksiyonları bir araya getiren bir müze olarak. Sanat ve bilimin bulunduğu noktada faaliyet göstermekte ve yeni teknolojiler alanında yeni buluşları geliştirmek ve en son teknolojileri sanata uygulanabilirliği ve uygunluğu ve giderek küresel ağlara bağlanan ve çevrimiçi bilgi toplumu açısından analiz etmek ve değerlendirmek amacıyla çalışmalar yapmaktadır.

Sanat ve Medya Merkezi (ZKM), Karlsruhe Kent Galerisi ve Devlet Tasarım Üniversitesi'nin (HfG) aynı çatı altında bulunan diğer kurumlar olup birlikte etkili bir paylaşım ve diyalog ortamı, atmosferi oluşturmada etkin roller üstlenmişlerdir. ZKM nin bünyesinde bulundurduğu Enstitüler ve mekanlarına bakıldığında Müzik ve Akustik Enstitüsü ve 2017 yılında, sanatsal araştırma ve geliştirme amaçlı diğer iki enstitü - Görsel Medya Enstitüsü ve Müzik ve Akustik Enstitüsü - Hertz Laboratuvarı adında yeni bir enstitü altında birleştirilen enstitüler sayılabilmektedir. ZKM araştırma enstitüleri disiplinler arası projelerin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. ZKMnin amaçları doğrultusunda karşılanması gereken işlevler ve mekanları; Sergiler; Atriyumlar, Haller/Salonlar, PanoLab, Alt uzay, Müze balkonu, Araştırma ve üretim, Hertz Laboratuvarı, Eski Video Sistemleri Laboratuvarı Etkinlik odaları; Medya tiyatrosu, Konferans salonu, Küp, Görüşme-Arabuluculuk odaları ve BÄMlab* olarak verilebilir.

Ayrıca ZKM, ziyaretçilere tüm günü sergi ve dinlenme salonlarında geçirebilecekleri, yeme-içme ve alışveriş yapabilecekleri müze dükkânından kafeye, kütüphaneye kadar ara vermek veya dinlenmek için çeşitli olanakları da özel bir şekilde sunmaktadır.

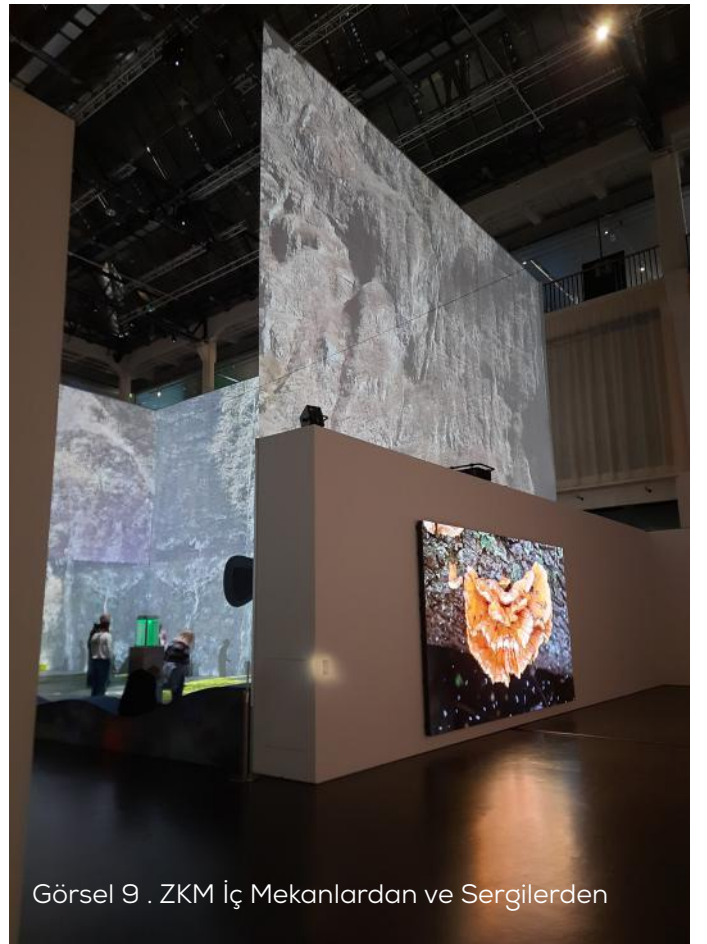

Görsel 8. ZKM Bahçesi'nden

* **Hertzlab**, medya sanatları, bilim ve toplumun arayüzünde disiplinler arası bir araştırma ve geliştirme platformu olarak faaliyet göstermektedir. *Dünyamız 100 yıl sonra nasıl görünecek? Sadece yaşanabilir değil, aynı zamanda herkes için yaşamaya değer bir gelecek nasıl yaratabiliriz? gibi Büyük sosyal sorulara sanatsal araçlarla yanıt aranmaktadır/yanıt arayan çalışmalar yapılmaktadır.*

PanoLab, mekansal algı, mekansal yönelim ve algıya dayalı eylemler üzerinde deneyler yapmak için kullanılan labaratuvarlardır.

BÄMlab tüm spontane veya düzenli ilgili kişilere veya küçük gruplara için (küçük bir ücreti karşılığında) değişen yaratıcı uygulamalı aktiviteler sunan labaratuvarlardır.

Görsel 9 . ZKM İç Mekanlardan ve Sergilerden

Foto : Sonay ÇEVİK

Binanın Mimarları ve Mimarisi

ZKM'nin ana binası. 1915 yılında inşa edilen anıtsal endüstriyel bina, gün ışığıyla dolu bu geniş birkaç atriyumla geçilmektedir. Devasa pencere alanlarından ışık alan üç katlı endüstriyel salonlar sergi formatlarını gerçekleştirilmesinde geniş, açık, ferah alanlar oluşturmaktadır. İnşaatı 1915 yılında başlayan bina, 312 m uzunluğunda, 54 m genişliğinde ve toplam 16.500 m² kullanım alanına sahip devasa boyutlara sahip dört katlı bina, betonarme iskelet yapı olarak inşa edildi. Cephesi geniş pencere alanlarıyla yapılandırılmıştır. Her biri çevreleyen galeri ve merdivenle donatılmış on atriyuma bölünmüştür.

Sözkonusu binanın mimarı, daha doğrusu mimarları: Philipp Jakob Manz, Schweger + Partner firmasıdır. 1915 yılında inşaatı başlayan anıtsal endüstriyel binanın mimarı Philipp Jakob Manz işlevsel inşaatın öncüsü olarak kabul edilmektedir ve Avrupa'nın pek çok yerinde, özellikle de güneybatı Almanya'da önemli endüstriyel binalar tasarladığı bilinmektedir. 19. yüzyılın sonlarından itibaren ülkenin en büyük ofislerinden birini işleten Manz, özellikle de projeleri hızlı ve verimli bir şekilde uyguladığı için "Yıldırım Mimar" lakabıyla anılmaktadır. Binanın müzeye dönüştürülmesi aşamasında mimarlar Schweger + Partner mimarlık bürosudur. Bu mimarlık bürosu, binanın hem işlevsel hem de estetik açıdan zorluklar/zorlu ödevleri sergileyen dönüşümünü tasarlamış ve uygulamıştır. 1993 yılında sembolik temeli atılmış, 1995 yılında temel atma töreni yapılmış ve 1997 yılında ZKM "Salon A"ya taşınması gerçekleştirilmiştir.

ZKM in mimarisine biçim, işlev, malzeme, strüktür bağlamında, bulundurduğu bina bileşenlerine ve öğelerine detaylıca bakıldığında, eski ve yeninin açıkça grülebildiği mekansal ve mekânsal düzenlemeler ve içinde bulundurduğu ana işlevlerle depozitif bir zıtlık ve çelişki sergilediği görülmektedir. Tüm yapısal ve mimari detaylar ideale yakın bir şekilde çözülmüş ve uygulanmıştır. Betonarme iskelet taşıyıcı sistemli binanın alansal büyüklüğü, büyük hacimli katları ve atriyumlu sistemi esnek kullanıma olanak sağlamıştır. Endüstri binasından Sanat ve Medya Merkezine gerçekleştirilen bu dönüşümün hemen her açıdan olumlu değerlendirilebilecek bir sunuma sahip olduğu görülmektedir.

ZKM Sergiler ve Etkinlikler

Karlsruhe'deki Kültür ve Medya Merkezi'ndeki sergiler ZKM Karlsruhe sergileri hem salon binasının odalarında hem de uluslararası alanda ve dijital alanda gerçekleştirilmektedir. ZKM'de, sergilere ek olarak farklılaşan etkinlikler, toplumun farklı alanlarından ziyaretçiler ve aktörler için bir değişim, paylaşım, diyalog platformu görevi görmekte, biçimi ve içeriği (multimedya sahneli operadan bilimsel sempozyumlara ve popüler konserlerden gösterilere, dans veya film gösterimlerine kadar) çeşitlilik göstermektedir.

ZKM de tüm sanat dalları zemininde, özel koleksiyonlardan eserlerin yanı sıra ZKM koleksiyonu ve diğer işbirliği yapan koleksiyonlar Geçici sergiler, monografik sergileri gibi bölümler ve sergileme mekanları bulunmaktadır.

2004'ten itibaren programa kazanmaya başlayan büyük temalı sergiler, »Herşeyi Kamuya Açık Hale Getirmek. Demokrasi Atmosferleri, ""Yapay Işıktan Işık Sanatı "Orta Düzey Din""Tanıdık Arazi. Almanya'da ve Almanya Hakkında Sanat" gibi adlarda kendini gösterdi. 2020 li yıllardan Geleceğin Tarihini Yazmak; yaşam alanları , Elektronik Sanat, Madde Dışı. Anti-Madde., Sonra, şimdi ve sonra , bMEDIA – "BioMedien" sergisi için sanal platform, Kritik Bölgeler - Yeni Dünya Politikasının Ufukları Sanal Sergi , Uzay İşleri Dünyalaşma "örneklemelerinde değişen adlara, değişen içeriklere ve değişen teknolojik olanaklara da referans verebilecektir.

Foto : Sonay ÇEVİK

SONSÖZ

ZKM -Sanat ve Medya Merkezi, işlevlerin tamamıyla değişimi kapsamında, endüstri binasının, mühimmetfabrikasının binasındaki anlamlı ve ideal dönüşüm; sanat ve medyanın farklı alanlarına bağlı, çoklu işlevlerin biraradalığının sunulduğu, farklı temel işlevlerin birarada olması bağlamında ilginç, çok yönlü yararlar getirme potansiyeli olan bir kültür-sanat-bilim- medya merkezi olarak ortadadır. Bu bağlamda belki de katılımın, etkileşimin sağlandığı gelişen teknolojiye bağlı, dijital sergileme ortamlarının yanında en şaşırtıcı ve etkileyici olanı eğitim-öğrenimin bu merkez içinde konumlanması olacaktır.

ZKM, bilim, felsefe, sanat, siyaset ve ekonomi alanındaki kuramsal söylemleri buluşturan, bilimsel araştırmalar, eğitim ve kültürel boyutlarıyla uygulamalara götüren, paylaşımlar ve diyalog ortamları yaratabilmek adına diğer binalarla beraber tanımladığı, merkezi olma anlamı kazandıran kentliye ve ziyaretilere sunulan kentsel-kamusal mekan oluşumu ile öne öne çıkan bir kampüs müze oluşumunu sergilemektedir.

ZKM gibi yaşama-yaşanan mekânlarımızdan kentlerimiz için geçmişte-günümüz ve geleceğimize yaşayan çok işlevli sanat-kültür mekânlarına, merkezlere, odak mekânlarına gereksinim vardır ve karşılanması yönünde de uygulamaya-gerçekleşmeye götüren vizyonu geniş-sağlam bir politikalar süreciyle ciddi projeler üretilmelidir.

ZKM -Sanat ve Medya Merkezi'nin Web sayfasında yer alan merkezi, içeriğini çok etkileyici ve kapsamlı bir şekilde ortaya koyan metinle sonlandırmak anlamlı ve açıklayıcı olacaktır.

ZKM Gelin dünyayı birlikte yeni bir şekilde anlayalım!

Her gün değişen bir dünyada yaşıyoruz. Pek çok şey karmaşık ve çelişkilidir. Ancak bizi açık, demokratik bir toplumda ayakta tutan ve bütün insanlar olarak ileriye taşıyan şey tam da bu ses çeşitliliğidir. Medya sanatçısı ve teorisyen Peter Weibel, 1990'lardan bu yana ZKM'yi sanat, medya, teknoloji ve toplum için küresel bir platform haline getirdi. Alistair Hudson artık liderliği devralıyor ve ZKM'yi yerel tartışmalara ve yaratıcılığa açıyor... Bizi dünyayı birlikte yeni bir şekilde anlamaya çağırıyor.

Voices @ ZKMSesler @ ZKM

"Çok Seslilik!" birçok farklı sesin söz sahibi olmasına olanak tanıyor, bu da ZKM'yi hâlihazırda açık ve çok sesli bir yer haline getiriyor. Sizi önümüzdeki aylarda Karlsruhe'de ve Karlsruhe'den uluslararası sanatçıları, ZKM çalışanlarını ve ziyaretçilerini deneyimlemeye ve kendi izlerinizi bırakmaya davet ediyoruz! ZKM'nin "Çok Seslilik!" kampanyası sizi geleceğe bizimle birlikte bakmaya davet ediyor. ZKM'den, yeni medya dünyalarından, yarının sanat ve teknolojisinden neler bekliyorsunuz?

Polifoniye katılın!

Foto : Sonay ÇEVİK

HALLENBAU

KAYNAKLAR

- Çevik, S.; Sanat Mekanları, Kişisel Araştırma, Süren
- Historic Site: Capitol, <https://www.colonialwilliamsburg.com/locations/capitol>, 08.01.2025
- Yaşayan Müze, chin+ecomuseum&client=safari&rls=en&dcr=0&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=0ahUKEvjC_lysqJzaAhUCxqYKHQjgC6IQ_AUICigB&biw=1366&bih=644#imgrc=KYXeH_6YZIJsgM, 08.01.2025
- Museen und Kultureinrichtungen – Bedrohte Produktionsstätten?, <https://tour-de-kultur.de/2018/03/05/museen-undkultureinrichtungen-bedrohte-produktionsstaetten/>, 08.01.2025
- İBB Kültür Dijital Deneyim Müzesi, <https://www.passo.com.tr/tr/etkinlik-grubu/ibb-dijital-deneyim-muzesi-etkinlikbiletleri/720613>, 08.01.2025
- Welche Arten von Museen gibt es?, <https://www.museum.de/blog/welche-arten-von-museen-gibt-es/>, 08.01.2025
- Ein Debakel mit Ansage, <https://www.kontextwochenzeitung.de/politik/618/ein-debakel-mit-ansage-8663.html>, 08.01.2025
- Die Zukunft der Kunst-Halle Karlsruhe Umbauen und Renovieren, <https://www.kunsthalle-karlsruhe.de/leichte-sprache/die-zukunftder-kunsthalle/>, 08.01.2025

- Auf Einladung des ZKM | Zentrum für Kunst und Medien werden in der Ausstellung die Highlights der Kunsthallen-Sammlung präsentiert, <https://www.kunsthalle-karlsruhe.de/ausstellung/kunsthallekarlsruheatzkm/>, 08.01.2025
- ZKM | Zentrum für Kunst und Medien, <https://www.karlsruhe-erleben.de/media/atraktionen/ZKM-Zentrum-fuer-Kunst-und-Medien#/article/272b3dd9-0479-4b27-a9b3-dda95fdb9566>, 08.01.2025
- Funkelnder Kubus, <https://www.cityofmediaarts.de/de/events/funkelnder-kubus-walter-gjers/>, 08.01.2025
- ZKM Karlsruhe: Zentrum für Kunst & Medien - Geschichte, Öffnungszeiten und Ausstellungen, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/zkm-karlsruhe-zentrum-fuer-kunst-medien-geschichte-oeffnungszeiten-und-ausstellungen-art-2866644>, 08.01.2025
- Museumsöffnung und Wiedereröffnung der Ausstellung "Writing the History of the Future", <https://www.presseportal.de/pm/102599/4926402>, 08.01.2025
- FILMPALAST, Geschichte, <https://filmpalast.net/geschichte/>, 08.01.2025
- Inga Barth, Neue Kunst in alten Mauern: Das ZKM Karlsruhe öffnet virtuelle Räume, <https://www.americanexpress.com/de-de/amexcited/explore-all/design/neue-kunst-in-alten-mauern-das-zkm-karlsruhe-oeffnet-virtuelle-raeume-6265>, 08.01.2025
- Schlosspark war gestern: Wird der ZKM-Vorplatz der neue Treffpunkt in Karlsruhe?, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/schlosspark-war-gestern-wird-der-zkm-vorplatz-der-neue-treffpunkt-in-karlsruhe-spd-fraktion-sieht-grosse-potenziale-art-2641732>, 08.01.2025
- Satellitenkino Eröffnung eines Multiplex-Centers in Karlsruhe, https://www.baunetz.de/meldungen/Meldungen_Eroeffnung_eines_Multiplex-Centers_in_Karlsruhe_6759.html, 08.01.2025
- Munitionsfabrik - Ausstellung zur Geschichte eines ungeheuren Raums, <https://hfg-karlsruhe.de/archiv/munitionsfabrik/>, 08.01.2025
- Blick in die Geschichte: Früher Munitionsfabrik, heute Medienzentrum, https://meinka.de/blick-in-die-geschichte-fruehermunitionsfabrik-heute-medienzentrum/#google_vignette, 08.01.2025
- Deutsche Waffen- und Munitionsfabriken AG (DWM), <https://stadtlexikon.karlsruhe.de/index.php/De:Lexikon:ins-1869>, 08.01.2025
- Von der Munitionsfabrik zum Medienzentrum: Die spektakuläre Geschichte des ZKM Karlsruhe, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/von-der-munitionsfabrik-zum-medienzentrum-die-spektakulaere-geschichte-des-zkm-karlsruhe-art-2661213>, 08.01.2025
- Munitionsfabrik, Luisa Fiedler, <https://open.arch.kit.edu/arbeiten/munitionsfabrik/>, 08.01.2025
- Ausstellung "Munitionsfabrik", <https://bnn.de/nachrichten/kultur/hfg-karlsruhe-munitionsfabrik-waffenbau-geschichte-gebäudehallenbau>, 08.01.2025
- Geschichte und Architektur des Hallenbaus in Karlsruhe, <https://www.karlsruhe-erleben.de/kultur/hallenbau/Geschichte-und-Architektur-des-Hallenbaus-in-Karlsruhe>, 08.01.2025
- Dein Karlsruhe erleben, <https://www.karlsruhe-erleben.de/>, 08.01.2025
- 30 Jahre ZKM, Digitale Blitzarchitektur, <https://thelink.berlin/2019/11/karlsruhe-zentrum-fuer-kunst-und-medien-zkmindustriearchitektur-philipp-jakob-manz-peter-schweger-unesco-creative-city-of-media-arts/>, 08.01.2025
- "Platz der Menschenrechte": Karlsruhe rüstet sich mit Friedensmal, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/platz-der-menschenrechtekarlsruhe-ruestet-sich-mit-friedensmal-art-1791631>, 08.01.2025
- Konzept "Platz der Grundrechte", <https://www.karlsruhe.de/stadt-rathaus/so-ist-karlsruhe/mit-recht-karlsruhe/platz-der-grundrechte>, 08.01.2025
- Platz der Menschenrechte, https://ka.stadtwiki.net/Platz_der_Menschenrechte, 08.01.2025
- Platz der Grundrechte, https://m.karlsruhe.de/db/kunst/platz_der_grundrechte.html?kl=0, 08.01.2025
- ZKM, Begreifen Wir Die Welt Gemeinsam Neu!, <https://zkm.de/de/begreifen-wir-die-welt-gemeinsam-neu>, 08.01.2025
- ZKM, <https://zkm.de/de/ueber-das-zkm/entstehung-philosophie/architektur>, 08.01.2025
- https://de.m.wikipedia.org/wiki/Staatliche_Hochschule_%C3%BCr_Gestaltung_Karlsruhe

GÖRSEL KAYNAKLARI

Görsel 3. Temel Haklar Meydanı

- https://www.tripadvisor.com/Attraction_Review-g187289-d8118981-Reviews-Platz_der_Grundrechte_Karlsruhe_Baden_Wuerttemberg.html

Görsel 5. Endüstri Binasından ZKM'ye - Kaynaklar

- Deutsche Waffen- und Munitionsfabriken AG (DWM), <https://stadtlexikon.karlsruhe.de/index.php/De:Lexikon:ins-1869>, 08.01.2025
- https://meinka.de/blick-in-die-geschichte-frueher-munitionsfabrik-heute-medienzentrum/#google_vignette, 08.01.2025
- Von der Munitionsfabrik zum Medienzentrum: Die spektakuläre Geschichte des ZKM Karlsruhe, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/von-der-munitionsfabrik-zum-medienzentrum-die-spektakulaere-geschichte-des-zkm-karlsruhe-art-2661213>, 08.01.2025
- <https://zkm.de/de/ueber-das-zkm/entstehung-philosophie/architektur>

Görsel 6. ZKM ve Yakın Çevresi

- Von der Munitionsfabrik zum Medienzentrum: Die spektakuläre Geschichte des ZKM Karlsruhe, <https://www.ka-news.de/region/karlsruhe/von-der-munitionsfabrik-zum-medienzentrum-die-spektakulaere-geschichte-des-zkm-karlsruhe-art-2661213>, 08.01.2025

Diğer Görseller, Sonay ÇEVİK Foto Arşivi-ZKM Karlsruhe, Almanya, Mayıs 2024

TRABZON'A DAİR

Antik Limanı Dolgu ve Kazı ile Yok edilen Kadim Kent TRABZON

Coşkun ERÜZ*

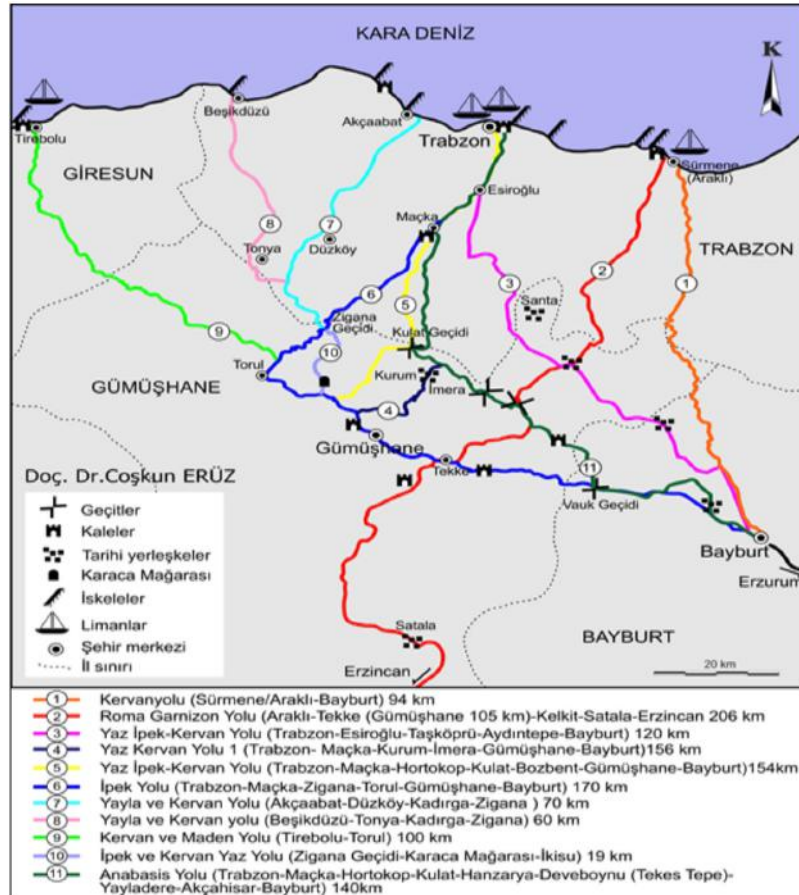
Doğu Karadeniz'in Kıyı Yapısı

Karadeniz'in Türkiye kıyıları, kara içine doğru fazla girinti çıkıntı oluşturmayan boyuna sıradağlar etkisi ile kesintisiz, oldukça düz kıyı yapısına sahiptir. Bu yapı nedeniyle bölgede koy, körfez, ada benzeri yapı yok denecek kadar azdır.

Doğu Karadeniz kıyıları son buzul çağı sonrasında 7-12.000 yıl önce oluşmuş olan birincil kıyıların, zamana bağlı karasal aşınma ve akıntı ve dalgaya bağlı taşınma ve dolma etkisi ile şekillenerek günümüzün ikincil doğal kıyı formu oluşmuştur.

Doğu Karadeniz'in boyuna kıyı yapısı içerisinde az sayıda olan ve denizcilik faaliyeti açısından önemli olan doğal koylar antik çağdan günümüze doğal limanlar olarak insanlığın önemli yaşam, askeri ve ticari yerleşim alanları olmuştur.

Antik çağdan günümüze Trabzon kıyılarında doğal koy körfez özelliği nedeni ile yerleşim ve liman alanı olarak kullanılan Trabzon ve doğal koy olan limanı, Romanın doğu sınırı olan 15. Lejyon kalesi ve şehir Satala'nın denize açılan en önemli stratejik limanı idi. Bölgede Roma döneminden günümüze en önemli, stratejik liman kentleri Trabzon ve günümüzde üzerinde Araklı ilçesinin bulunduğu Heraklia/Hyssus/Susurmania kalesi ve koyudur (Şekil 1).

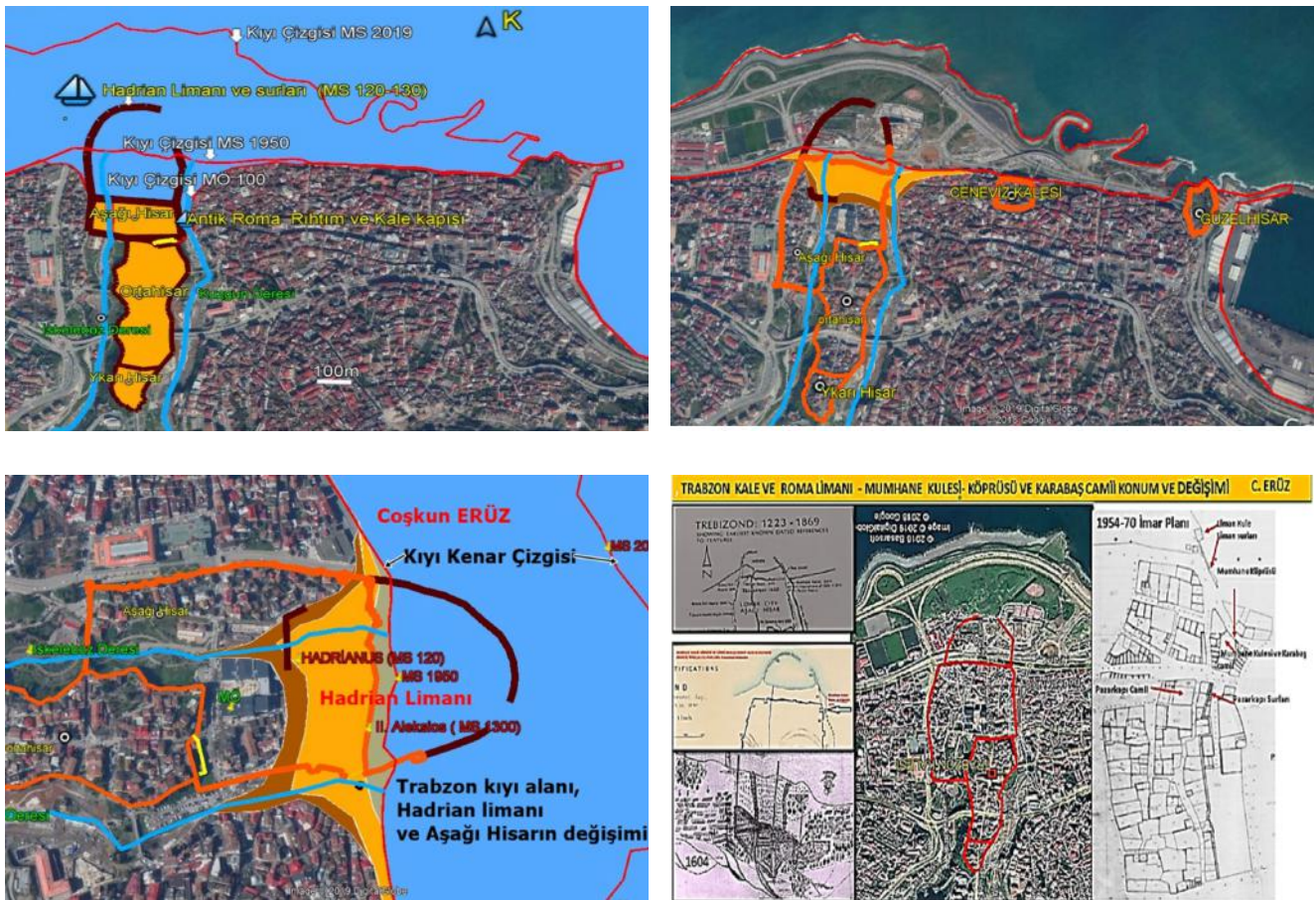
Şekil 1. Trabzon ile Satala-Erzincan ve Gümüşhane-Erzurum arası tarihi yol güzergâhları (Erüz vd. 2022)

*Prof. Dr. KTÜ Deniz Bilimleri Fakültesi-Trabzon Doğa-Tarih Derneği

Hem Trabzon ve hem de Araklı koyu, Roma döneminin önemli kale ve liman kentleri idi. Her iki koyda Roma İmparatoru Hadrianus (MS 117-138) tarafından müstahkem kaleler ve liman inşa ettirilerek Roma'nın doğu sınırları ve bölge güvenliği ve ticari yollar kontrol altına alınmıştır.

Trabzon, Koy ve Limanlarda Dolma ve Karalaşma Süreci

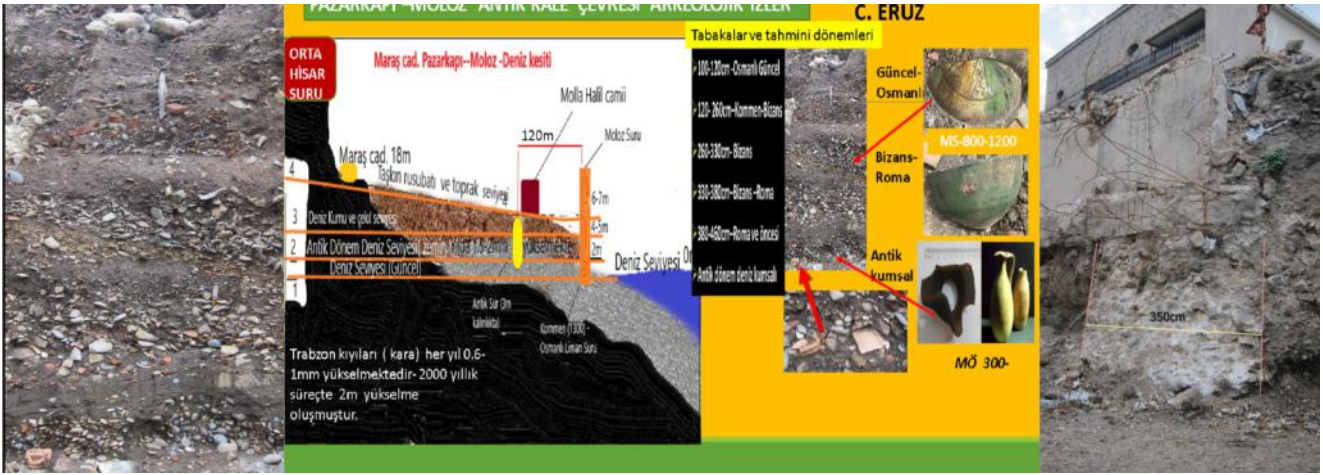
Doğu Karadeniz havzasının dört mevsim yağışlı iklimi, yüksek eğimli topografyası ve jeolojik yapı etkisi ile toprak erozyonu ve akarsulardan alüvyon-sediment taşınımı yüksektir. Özellikle sel dönemlerinde büyük miktarda Sediment (rusubat, alüvyon) akarsular yoluyla Karadeniz kıyılarına taşınır. Kıyıya taşınan sediment güçlü kıyı boyu akıntıları ve dalga aşındırması ile kıyı boyunca taşınarak liman ve koylarda dolmaya neden olur. Trabzon vd. antik kentlerin bulunduğu doğal limanlar-koylar alüvyon ve sediment ile dolarak karalaşmıştır. Buna en iyi örnek Roma dönemine ait birer liman ve kale yerleşimi olan antik Trabzon(Trapezos) ve Araklı limanlarıdır (Susurmania-Hyssus kale ve limanı). Antik çağdan 20. Yüzyıla kadar devam eden dolma sonucu öncelikle Trabzon şehri içinden akan Kuzgundere ve İskeleboz vadi ve akarsuların mansabında yer alan antik liman dolarak işlevsizleşmişti. Sonrasında devam eden sediment birikimi ve şişlaşma nedeni ile Moloz mevkiinde yer alan Roma Hadrianus Limanı her boyutta geminin yanaşabileceği bir liman olma özelliğini kaybetmiştir. Koyların sediment ile dolması nedeni ile son 2000 yılda kıyı çizgisi denize doğru Araklıda 1100-1300 metre, Trabzon Pazarkapı'da ise 200 metre civarında ilerlemiştir. Ayrıca Trabzon şehir kıyıları 1960 sonrası atık depolama, yol vd. amaçlı yapay dolgular nedeni ile antik kıyı çizgisinden 700 metre, 1960 dönemi kıyı çizgisinden ise 500 metre kuzeye doğru ilerlemiştir (şekil 2).

Şekil 2. Trabzon Pazarkapı-Moloz kıyıları, antik liman ve kalenin insan müdahalesi ile zamansal değişimi.

Doğal Şartlara 2000 Yıl Dayanan Antik Liman İnsan Eliyle Yok Edildi

21. yüzyıla, günümüze ulaşan Roma dönemi Hadrianus Limanını, ana ve tali mendireği, fındık iskelesi ile birlikte 1960 sonrası dönemde ana yolun sahile alınma planı sonrasında sahil doldurulmaya başlandı. 2000 yıl dayanan liman ve yapıları, 2015'e kadar devam eden sahil yolu ve kıyı dolguları (moloz, Gülcemal, Ganita bölgeleri) ile antik liman ve doğal kıyı toprak altında kalmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Pazarkapı antik liman alanı dolgu alanında tabakalaşma ve alandan kazınarak taşınış olan malzeme içerisinde olan antik sur duvarı ve arkeolojik kalıntılar (C. Erüz, 2019 Mimarlar Odası sunum)

2010-2020 döneminde Pazarkapı tarihi sur içi yerleşim alanında yapılan kentsel dönüşüm (maalesef tarihi yıkım) ile antik liman sur duvarları (Şekil 3 sağ, son kısmı Pazarkapı Molla Halil Camii altında kalarak korunabilmiştir), sur içi yapı ve taşınır arkeolojik kalıntılar, yapılan inşaat kazıları (Ortahisar Pazarkapı kamu yapıları, sahil camii) ile büyük oranda tahrip olmuş, en az 2000 yıllık jeolojik, iklimsel, kültürel kanıt-hazinelere saklı istif (dolgu tabakalar) içindeki olası yapı ve eşya kalıntıları ile birlikte kazınıp taşınarak Gülcemal vd. kıyı dolgu alanlarına aktarılmıştır.

Son Söz

Eldeki bilgiler, kadim şehrin MÖ 750’de ticaret amacı ile deniz yoluyla Trabzon’a ulaşan Yunan koloniciler mevcut şehrin ilk yerleşimini kurduğu şeklindedir. Ancak kale içi ve çevre yerleşimlerin MÖ 400’de yazılmış Anabasis’te belirtilen, bölgenin yerli toplulukları tarafından çok daha eski dönemlerde kurulmuş ve yerleşim alanı olarak kullanılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Yunan kolonicilerin denizci bir toplum olmaları dolayısı ile ilk yerleşim yeri kıyıya yakın, muhtemelen Pazarkapı-Ortahisar bölgesinde idi. Antik Yunan döneminde (MÖ 776 - MÖ 323) şehrin ilk liman ya da çekek alanı İskeleboz (Zağnos) ile Kuzgundere (Tabakhane) vadilerinin birleştiği Pazarkapı-Moloz arasındaki alanda (toprak altındaki antik surun kuzeyi) ya da İskeleboz (Zagnos) ve Kuzgundere (Aya Yorgo deresi) vadilerinin Pazarkapı tarafındaki kenarlarında olması kuvvetle muhtemeldir. Bu alanların henüz tahrip edilmeden kalabilen kısımlarında yapılacak jeoradar, sondaj kazıları ve kapsamlı arkeolojik kazılarla antik iskeleler ve ilk liman yapılarını ya da kalan kısımlarını ortaya çıkarmak mümkündür (Şekil 4).

Şekil 4. Antik kent ve Trabzon kent içi Komnenos, Ceneviz ve Venedik kaleleri, Pazarkapı kazı alanından çıkan ve denize dolgu olan antik liman kenti yapılarına ait bir bölüm.

Trabzon, dünyada 2000 yıldır aktif kullanılan liman ve kalesi olan nadir antik şehirlerden birisi idi. Yılda 1,5 milyon turist ağırlayan şehrin en küçük çakıl taşına ve taşınır ve yapıları kültürel değerlerine, kültür mirasına sahip çıkarak koruması ve kültür turizmi ile dünyaya tanıtmasına ihtiyaç vardır. Kadim kentin kendisi kadim ancak elde Kadınlar Pazarı, Roma Rıhtımı dışında kadim tarihine dair maddi bir delili henüz yoktur. Pazarkapı, Moloz ve vadi içlerinde, Hadrianus Liman alanında ve de Çarşı ile Sotka semtlerinde yapılacak kapsamlı arkeolojik araştırma ve kazı, şehrin ve bölgenin tarihine ışık tutacak önemli maddi deliller ortaya çıkaracaktır. “Çağdaş kent gelişimi için yapılaşmalara evet, ancak tarihi ve tarihi eserleri yok ederek, kenti kökünden kopararak gelişmeye artık hayır demek, dur demek” gereklidir.

DENEME

EMEKLİLİK VE HAYATA DAİR

Ekrem KINAY*

Emeklilik için, insan hayatının ikinci baharı olduğu söylenir. Ancak bunun bahar olabilmesi için hem maddi koşulların ve hem de sosyo-psikolojik durumların iyi olması gerekir. Dünyanın bir çok yerinde emeklilik koşulları büyük farklılıklar gösterir. Bazı ülkelerde emekli insanların bilgi birikimi ve deneyiminden yararlanmak üzere, emeklilik sonrası da görevlerine devam etmeleri, çeşitli proje ve danışmanlıklar için süreklilik sağlanmıştır. Böylece bilgi birikimi ve beyin gücünden sonuna kadar yararlanılmış olur.

Emeklilik üzerine yazılmış aşağıdaki satırları USA TODAY adlı bir Amerikan gazetesinden tercüme ederek ve yorum ekleyerek aktarıyorum. xxYazı özetle şöyle diyordu:

"Amerika'da yapılan araştırmalar, emeklilerin ya kısmi ya da tam gün statüde, danışman ya da kendi şirketlerinin kurmak suretiyle çalışma hayatına devam edebileceklerini ortaya koyuyor. Bu kimseler iş yerlerinin, uzun süren izinler kullanmalarına ve izin dönüşü daha kısa dönemli yoğunlaştırılmış çalışma programı yürütmelerine olanak tanıyan esnek bir mesai uygulaması arzu ediyorlar.

65 yaş ya da sonrası için daha az saat çalışarak aşamalı bir şekilde emekliliğe adım atmak istiyorlar. Bazıları kariyerlerini değiştirmeyi, okula geri dönmeyi ve gönüllü çalışmayı düşünüyorlar. Önceden çalıştıkları şekilde yüksek tempolu bir iş yaşamı artık düşünmüyorlar. Öte yandan, bütün zamanlarını golf kursunda da geçirmek istemiyorlar.

55 yaşında, Ken Dychtwald adındaki bir psikolog, çok sıkı çalıştığını ve birkaç yıl izine ayrılmak istediğini söylüyor. Bundan, bir daha asla çalışmak istemediği sonucunun çıkarılmamasını, böyle bir şeyi ne kendinin ne de kendi gibilerin düşünmediğini söylüyor.

2001 yılında Amerika'da emekli adayları arasında yapılan bir araştırma, %80'ninin 65 yaşından sonra da, en azından kısmi statüde çalışmayı arzu ettiğini gösteriyor. Birçokları zaten paraya ihtiyaç duydukları için çalışmak zorundalar. Araştırmaya göre çalışmayı sürdürmek istemelerinin bir ikinci nedeni de zihinsel olarak etkin kalma arzusudur.

Emekliler ya da emekli adayları, yaşlanma kavramına yeni bir tanım getiriyorlar. "Yaşlanma" ve "yaşlı" terimlerini reddediyorlar. Daha az sorumluluk gerektirecek, yapabilecekleri daha anlamlı işler, becerilerini artırabilecekleri ve hala katkı sağlayabilecekleri ama esnek koşulları olan iş ortamı arıyorlar. İşe gitmenin zorunlu olduğu çalışma ortamıyla, zevk için gidilen çalışma ortamının gerçekten farklı olduğunu söylüyorlar.

Yazının devamı, kısmi statüde işe başladığı halde tam gün çalışma durumunda kendini bulan emeklilerden söz ediliyor.

Ayrıca çalışanların zaman zaman geçici olarak aynı iş kolunda başka kurumlara geçici olarak geçmek suretiyle monotonluktan kurtulabileceklerine ve bu yolla verimliliklerinin artabileceğine değiniliyor.

*Öğr.Gör. (Emekli)

İkinci Dünya savaşı sonrası nüfus patlamasıyla doğan 79 milyon Amerikalının 2008 yılında 62 yaşında olacağını ve emekli olmak istemeleri halinde bunca çalışanın yerlerinin doldurulmasının zorluğuna değiniliyor. Çözüm olarak, emeklilikleri geldiği halde, çalışma hayatına devam etmek isteyen kimseler için esnek mesaili (yarı zamanlı) bir çalışma düzeni önerisinde bulunuluyor.”

Konuya Türkiye açısından bakarsak, kuşkusuz gençlerin iş bulması, iş bulabilecek vasıflarla donatılması birinci önceliktir. İşsizliğin had safhada olduğu günümüzde, ülkemizde vasıflı çalışma arzusu taşıyan emekliler için esnek mesaili iş yaşamına geri dönme anlamına gelebilecek uygulamalar lüks gibi. Ancak, ilerleyen yıllarda ülkemiz, çalışma arzusu taşıyan nitelikli emeklileri için kısmi statüde çalışma koşulları düzenleyebilir mi? Günaşırı, öğlene kadar ya da öğleden sonra, haftada 10 15 ya da 20 saat gibi çalışma süreleriyle, biraz daha geri planda kalacak şekilde çalışma hayatındaki yerlerini koruyamazlar mı?

Bundan amaç, bu vasıflı insanların deneyimlerinden yararlanmak, az da olsa bir miktar para kazanmaları yardımcı olmak ama belki de en önemlisi hayata bağlanmaları ve hala iş görebilmenin hazzıyla yaşama zevinci duymalarıdır. Takdir edileceği Bilindiği üzere hangi yaşta olursa olsun ölümü bekler gibi yaşamayı hiç kimse kabullenmez. İnsanları ayakta tutan biraz da yararlılık duygusudur. Siz, emekli olunca bu tür imkanlarınız olsun ister miydiniz? Ülkemizde milyonlarca emekli insanın yapacak bir işi olmadığı için park ve bahçelerde, cami avlularında veya kahvehanelerde günlerini geçirdiklerini hepimiz biliyoruz. Fiziki ve beden gücü ile çalışmış insanlar hariç, başta akademisyenler olmak üzere birçok deneyimli yönetici ve danışmanlardan mutlaka yararlanılmalıdır.

Batı da özellikle ABD’de üniversitelerde görev yapan akademisyenler emeklilikten sonra da görevlerine devam ederek hem akademik ve hem de araştırma projelerinde danışmanlık hizmetleri vermektedir. Böylece yılların bilgi birikimi ve deneyimi yeni kuşaklara aktarılmaktadır.

Psikiyatrik tedavilerde hekimler, uzunca bir süre alınan ilacın aniden kesilmesi yerine aşamalı bir şekilde bırakılmasını önerirler. Böylece bünye, ilaçsız yaşamaya daha kolay uyum gösterebilir. Yaklaşık 30-40 yıl aynı tarz iş gören, bu işe göre fiziksel ve ruhsal olarak alışkanlıklar edinmiş bir kimse, aniden emekli olduğunda, eğer emeklilik dönemine ilişkin iyi bir planı yoksa ciddi hayal kırıklığına uğrayabilir ve bu hayal kırıklığı yaşama direncini kırabilir. Bu da, uzun ömürler dilediğimiz büyüklerimizin daha erkenden aramızdan ayrılmalarına yol açabilir. Bu ise hiç birimizin istemediği bir durumdur.

Genç nüfusunun sorunlarını çözmüş, emeklileri için de daha güzel düzenlemeler yapmış bir Türkiye hepimizin rüyasıdır.

Yazımı Vince Lombardi’nin bir sözüyle bitirmek istiyorum: “Ne kadar çok çalışırsanız, teslim olmanız da o kadar zor olur.”

YAŞAMIN SIRTINDA

Varol UZLU*

Bazen yazarken kelimeler sıkışır kalır, ruhumuz yaşar ama ifade edemeyiz. Anlamlandırdığımız fotoğraf kareleri yetişir yardımınıza, fotoğrafı gören biri, bir kelime yazar ve başlarınız bir hikâyeye anlatmaya...

Fotoğrafın ruhuna inerken çektiğim bir sahneyi canlandırırım beynimde... Benim için fotoğraf anı ölümsüzleştirmek için yapılan bir eylem değil... Ben, insanlara anlamlandıracakları sahneler oluşturmaya çalışıyorum. İçine kendi ruhumu da koyup bir şeyler hatırlatmaya çalışıyorum.

Duygunun izlerini sürüyorum. Çoğu kimsenin dokunmadığı duyguları aktarmaya çalışıyorum. Geçmiş ile bağlantı kurmasına yardımcı oluyorum. Yaşanmışlıkların figürlerini yansıtır bir belge oluşturuyorum. Anı dondurmak değil amacım, o anlar ile onlara bir duyguyu hatırlatıp sadece hayatla ilgili bir bağlantı kurdurmak...

Öyle hazin bir öykü ki...

Geride kalan olan bütün o güzellikleri sadece fotoğraflarda var bilmek...

Güzellikleri yaşarken hiç kaybetmeyecekmişiz gibi tüketirken var olanı hep yaşıyoruz.

Oysa insan neden bilmez ki sahip olduğu güzellikleri yaşatmayı ve daha kolay mutlu olmayı?

Hiç anlayamadım.

İnsanın bir gönül ferahlığı yaşadığı, huzurla dolduğu ve ruhundaki tutkunun paylaşımına izin verdiği bir eylemin doruğunda olduğunu hissettirdi bana bu hikâyeler...

Nasıl bir sevgi işlenir tarife sığmaz yağmurlar ülkesi bu coğrafyada? Kalbimiz her daim sevmeye, hayata meydan okumaya ve yağmura eşlik etmeye hazır. Bu yüzden söylenecek onca söz bekler bizi, çekilecek kare kare fotoğraflar, yolsuz yolculuklar... Bazen cennetin tam da ortasında yaşatıldığımızı inandırmaya çalışırken kendimi... Bir hüznün kaplar içimi çünkü her şey birbirine karışır ve "niçin cehenneme döndürmeye çalışıyoruz bu dünyayı" diye fısıldarım boşluğa.

Bilmem ki hangi topraklarda bu kadar yamaç? Her mevsimin bitmez işi var. Ha, doğası güzel, seyri güzel ama bu coğrafyanın dik yamaçlarında bir sihirbaz marifetiyle tarla eken, hayvan bakan, evlât büyüten... Aileyi birlik yapan, güçlü, yılmaz, cesur, dünyayı sırtlamış kadınlarımızı çekip yazarken annem Zeliha'yı anarım hep...

Her bir karenin birçok hikâyeyi canlandırdığı bu coğrafyada varoluşumuzu var edenler hiç tükenmesin... Yeniden yeniden yaşayalım ve mutlu olmayı bilelim.

*Fotograf Sanatçısı

AZİZE

BAZEN SEVMEK YETMEZ

Tuba GEDİKLİ*

Onun öyküsü bodrum katta başladı.

Yaşadığı evin manzarası yoktu ama hep bir kömür kokusu vardı. Kazan dairesinin yanı diye mi yoksa babasının kıyafetlerine sinen koku mu evin içine sinerdi ayırt edemezdi Azize. Bu is kokusu sadece üzerindeydi babasının, kalbi elmas gibi pırl pırlıdı. Kızını hiç indirmezdi kucağından. Dilinden hep güzel sözler dökülürdü.

İbrahim Efendi, kız kardeşlerini de kendini de babasının kucağında hiç hatırlamasa da o, bunun eksikliğini hissetmiş, kendi çocuklarına böyle yapmamaya karar vermişti. İmkânları el vermemiş sadece ilkokula gidebilmişti fakat o kitap okumayı hiç bırakmamıştı.

Şimdi İstanbul'da kaloriferli bir apartmanda kapıcılık yapıyordu. Onlara verilen daire küçük de olsa salonun başköşesine kitaplığı kurulmuştu bile.

Sevgi dolu bir evde büyüyen Azize, sahip olduğu zenginliğin o zaman farkında mıydı bilemeyiz ama o küçük cama tırmanıp yoldan geçenlerin sadece ayakbalarını seyredebildiği için üst kattakilere özenirdi. Hem manzaralarına hem de merdivenden geçerken arkalarında bıraktıkları güzel parfüm kokularına çok heveslenirdi. Hele apartman sahiplerinin kıyafetleri... Kuru temizlemeciye götürmeleri için babasına verdiklerinde; Azize, babasına "bu zenginlerin kirli kıyafetleri bile mis gibi kokuyor" derdi.

Apartment sahibinin Azize'den bir kaç yaş büyük çocukları vardı, sokağa çıktıklarında Azize de onlara karışır, beraber oynarlardı. Azize'nin babası kızını incitmelerinden korkar, pek istemese de yine kıyamaz, izin verirdi oynamasına.

Babası en çok da zengin evin küçük oğlu olan Tamer'e güvenemezdi. Biraz şımarık büyümüş, can yakmaktan, diğer çocukları kızdırıp ağlatmaktan çekinmezdi. Tamer ki defalarca Azize'yi de ağlatmış, eve yollamıştı. Yine de bir sonraki sefer Azize oyunu görünce dayanamaz, yine gitmek ister, anne babasını ikna eder, sokağa çıkardı.

İbrahim Efendinin o zamanlar içine doğmuştu sanki Azize'nin canını hayat boyu en çok Tamer'in yakacağı... Yıllar geçmiş Azize büyüyüp serpilmişti, kuzguni siyah saçları beline kadar uzanır, okka burnu narin yüzüne pek yakıştırdı, hele o ceylan gözleri, sanki bakışı herkesi büyülemesin diye uzun kirpiklerin altına gizlenirdi. Esmer güzeli, kuğu gibi bir kız olmuştu.

Liseye başladığı o yıl, Tamer liseyi bitirmişti. Okula gidip gelirken Tamer'i her gördüğünde yüzü kızarır, kalbi her zamankinden hızlı atardı. Tamer de mutlaka Azize'ye bir laf etmeden, takılmadan bırakmazdı. Azize, Tamer'i göremediği günler nerede olduğunu merak eder, aklı onda kalırdı.

On beşine basmıştı artık Azize. O kadar güzel ve becerikliydi ki Tamer'in annesi bu kızı kimselere kaptırmadan gelin etme derdindeydi. Dominant bir kadındı Mukaddes Hanım. Tam hayalindeki gelin ise yumuşak başlı, becerikli, güzel, genç, ahlâklı, hizmetkâr kız sanki Azize'ydi.

*Aile Danışmanı

Tamer artık her akşam okul dönüşü Azize'nin yolunda bekler olmuştu. Azize'nin de Tamer'le iki laf edecekleri ev yolunu yürürken ayakları yere basmıyordu. Ta ki yolda gülüştükleri bir akşam İbrahim Efendiyi karşılarında görene kadar bir rüyada gibiydi Azize. Babası için ise o akşam kâbusa dönmüştü. Yıllardır korkusunu içinde taşıdığı şeyle yüzleşiyordu.

Azize o akşam utancından hiç bir şey diyememişti babasına. Utandığı şey aslında bir erkekle konuşması değil de babasının hiç istemediğini çok iyi bildiği o kişiye âşık olduğunu anlamasıydı. O büyüye kapılmıştı bir kere...
Ne yapacaktı şimdi?

Tamer durumu ailesine söylediğinde ise babası, İbrahim Efendiyi yanına çağırıp Azize'yi çok beğendiklerini, istediklerini, gençlerin de birbirini sevdiğini, bu işin adını koymak yani resmileştirmek istediğini söylemişti. İbrahim Efendi, yıllardır yanında çalıştığı Tahir Bey'e ilk kez öfkeyle karşı çıktı. Kızı daha çok küçüktü, okulu vardı ve henüz liseye gidiyordu, üniversiteye de gidecek, iş gücü sahibi bir kadın olacaktı. İmkânsızdı bu. Bunları söyleyip kestirip attı İbrahim Efendi.

Tahir Bey çok bozulmuştu. Nasıl olur da oğluna vermezdi kızını? Oğlu kimi istese alırdı. Kızının başına talih kuşu konmuştu oysa ama "cahil adam" dedi içinden, onlardaki mal mülk kimde vardı? Sadece bu apartman mı? Ne dükkânlar ne daireler... Düşündükçe daha da kızıyordu

Tahir Bey.

Oğlu Tamer'e "Azize seni istiyorsa, kaçmaya gönlü varsa biz arkadayız" dedi.

El bebek gül bebek büyümüş, her istediği hiç emek vermeden ayağına serilmiş Tamer için beklediği destek yine gelmişti.

Azize'nin ise Tameri göremediği bu birkaç günde gülen yüzü solmuş, babasının tekrar büyük bir ciddiyetle asla onaylamadığını ve izin vermeyeceğini söylemesinden sonra hayat anlamsızlaşmıştı.

Tamer, Azize'nin yine yoluna çıkmış, ikna etmiş, arada okuldan kaçarak yine defalarca buluşmuşlardı. İbrahim Efendi, eve gelen haberle Azize'nin okuldan kaçtığını da öğrenmiş, yıkılmıştı. Annesi, Azize eve gelmeden "babam öğrendi okulda olmadığını" diye haber uçurmuştu onlara. Azize çok korkmuş, çok utanmıştı. Babasının yüzüne nasıl bakardı? Bakamadı da... Ve gözleri hep arkada kalarak o yola gitti. Neredeyse bir yıl sonra döndü Azize'yle Tamer.

Azize hamileydi bir kızı olacaktı.

İbrahim Efendi, kalbindeki yarayı hiç saramadı, affedemedi Azize'yi. Dili affetse gönlü edemezdi. Evlenmeleri için imza verdi ama gönlünün rızasını hiç veremedi.

Azize aynı semtte yine Tamerlerin sahibi olduğu en üst katta, kocaman balkonu olan bir daireyi beğenmiş, dayanmış döşemişti.

Kayınvalidesi Mukaddes Hanım gösterişi seven bir kadındı. Her şeyin en pahalısını almasını o tembihlemiş hatta bazılarını bizzat kendi seçmişti.

Her akşam çeşit çeşit yemekler yapan, güler yüzlü, hoş sohbetli Azize, Tamer'in gözünün içine bakıyordu. Bir dediğini iki etmiyor, kayınvalidesinin de gelen giden misafirlerini ağırlıyor, hürmette kusur etmiyordu. Herkes çok seviyordu Azize'yi. Azize de sevilmecek biri değildi zaten.

Azize, babasının hayalini de kendi geleceğini de yarım bırakmamak için dışarıdan liseye yazılmıştı. Okulu bitirecekti. Henüz on yedisini bile doldurmamışken anne de olmuştu.

Kızları Merve büyüdükçe gelişimi biraz geri kalıyordu, geç yürümüş, tam basamamış, doktorlar gelişimdeki geriliği fizik tedaviyle desteklese de zihinsel olarak da geri kalıyordu Merve.

Yıllar geçiyor, kendi ihtiyaçlarını kendi karşılayabiliyordu Merve ama koşamıyor, akıcı konuşamıyordu. Bu durum tüm aileyi olduğu kadar Tamer'i de sarsmıştı. Onun sarsılması biraz farklıydı sanki nasıl olur da onun çocuğu diğerlerinden farklı olurdu? Gelişim geriliği de neydi?

Kabullenmekte zorlanmıştı bu durumu. Baş edemediği bu duygulardan kaçmak için evden uzaklaşmayı seçmişti Tamer. Zaten doğru dürüst bir işi de yoktu bu aralar. Babası Tahir Beyin tüm ısrarlarına rağmen son girdiği yerde de dikiş tutturmamış, ustabaşı ile yaka paça kavga edince eve çok geç saatte dönebilmişti. Her zamanki gibi sarhoştur ve yine de sesini yükseltmemişti Azize, "hoş geldin" diyerek koluna girmiş, odasına kadar eşlik etmişti. Annesiyle babasının ise ağzını bıçak açmıyor, üzerine titredikleri tek çocuklarının haline akıl sır erdiremiyorlardı. Biraz kendine geldiğinde "bundan sonra böyle, işinize gelirse" diye nara atmayı da ihmal etmeyen Tamer için "bu çocuk adam olmayacak" diye sessizce mırıldanmıştı Tahir Bey.

Azize, her geçen gün daha da agresifleşen, eski günlerde söylediği onca güzel sözcüğü unutan kocasına hiçbir şey olmamış gibi davranmaya özen göstermiş, kendini ev işlerine vermiş, kızını her haliyle bağrına basmış, misler gibi öpe koklaya, sevgiyle büyütmişti. Bu sırada liseyi de yüksekokulu da dışarıdan bitirmiş, kamuda sözleşmeli bir işe bile başlamıştı.

Tamer yıllar içinde heyecanını yitirse, her şeyden zor memnun olsa da Azize, her şeye rağmen o gelmeden süslenir, güzel kokularını sürünür, eşini öyle karşılardı. En sevdiği yemekleri yapar, kahvesini sunum tepsilerinde ikram ederdi. Görenler hayranlık beslerdi onun bu bitmeyen sevgisine, ilgisine, özenine.

Azize, salgın dönemi herkes gibi evden çalışmaya başladığında yine işsizdi Tamer, sanki her gün çalışmaya gidiyormuş gibi evden çıkıyor, çıkarken de annesinden harçlığını almayı ihmal etmiyordu. Bu süreçte de ikinci bebeğine hamile kaldı Azize. Tam da bu sırada salgına yakalandı, bir süre hastanede yattıktan sonra iyileşip taburcu oldu. Doğum zamanı geldiğinde bebeğinin ciğerlerinde bir sorun olduğu anlaşıldı. Bebek kuvözde kaldı, tedavisi uzun sürdü.

Evde de annesi devam etti tedaviye ama ancak 6 ay yaşadı Beren. Bereni kendi yıkadı Azize, elleriyle toprağa koydu. Bu acı hiçbir şeye benzemiyordu. Azize aklını yitirecek gibi olsa da Merve için devam ediyordu güçlü görünmeye.

Tamer yine onu hayal kırıklığına uğratmıştı Azize'yi ve daha da katlanılmaz birine dönüşmüştü.

İşsizlikle karışan içkinin de etkisiyle evde şiddet uygulamaya başlamıştı. Saçma sapan istekleri, bitmek bilmeyen kaprisleri zaten emek vermediği yuvayı daha da huzursuz ediyordu.

Şiddet gördükten sonra da Azize, anne babası dahil kimseyi dinlemedi, yine Tamer'i affetti Derken kaybettiği mutluluğu yeniden ararcasına bir evlat daha istedi Azize. Üçüncü hamilelikti ve bu sefer bir oğulları olacaktı. Esmer bir oğlu oldu ve kayınpederinin adını koydular, Tahir. Tahir hep ağlıyordu ama ağlaması bile tam olması gerektiği güçte değildi.

Maalesef Tahir de engelli doğmuştu, hem fiziksel hem de zihinsel engelliydi.

Azize, işi bırakıp çocuğuna bakmaya başladı. "Yaşamaz" diyen doktorlara inat üç yıldır titizlikle her şeyiyle Azize ilgileniyordu.

Tamer ise bütün hincını, öfkesini içinde biriktiriyor, dışarıda kimselere bir şey diyemezken evde kıyametler kopartıyordu. Tamer'in anne babası her defasında Azize'ye yalvarıyor, Tamer'i şikâyet etmemesi, affetmesi için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bazen iyilikle bazen aba altından sopa göstererek! Güçlüydüler, hem hiç "hayır" dememişti ki onlara, nasıl denilirdi onu bile bilmezdi. Öyle bir saygısızlık yapamazdı Azize, böyle işlenmişti zihnine, daha çocuk yaşta korka korka geldiği bu evde sevmek, onaylanmak zorundaydı. Onu seven ailesini terk ettiğiinden beri evi burasıydı artık. Öyle iyi geçinmeli öyle mutlu olmalıydı ki herkes "kaçtı gitti, evlendi ama çok mutlu oldu" demeliydi.

Her şeyi gönül rızasıyla seve seve yaptı Azize, yeter ki iyi olsun, yuvası dağılmasın. Çok sevgi verdi Azize, yüreğiyle çok sevdi, elleriyle sevdi, gözleriyle sevdi, sözleriyle sevdi ama artık çok yorgundu. Uykusuz geceler, gözyaşları, evlat kaybı, özel bakım isteyen çocuklar, sapkın bir eş, bunca zorluğun içinde kendi ailesini, annesini babasını çok özliyordu. Yaslanacak bir omuza ihtiyacı vardı. Ailesi, Tamer'den ayrılmasını ve onu yeniden affetmemesini istiyordu Azize'den.

Her affedişte yine Azize'ye kızıyorlardı. Her şey yine başa dönüyordu. Çıkamadığı bir kâbusun içinde gibiydi Azize. Uyanamıyordu sanki...

Yine bir akşam... Tamer, yoktan yere bağırılmaya başlamış, bu sefer Azize'ye vurmakla kalmamış, oğlu Tahir'in ağlamasıyla onu da darp etmişti. Tahir üç yaşında olmasına rağmen küçük bir bebek gibi kundaktaydı. Bebeği zorlukla elinden kurtardı Azize ve hastanede aldı solluğu. "Sakin darp raporu alma, yuvan yıkılmasını" diye araya girenleri duymadı ilk kez.

Azize o gece şikâyetçi oldu Tamer'den.

O gün uyanan Azize'yi bir daha kimse uyutamayacaktı.

Azize'nin hukuk mücadelesi bugün hâlâ devam ediyor.

Annesi, babası, kardeşi, dostları, arkadaşları hep onun yanında.

Ailesinin sahip olduğu zenginliği şimdi yaşıyor Azize.

Tamer'in ailesi mi? Onlar; Azize, oğullarından şikâyetçi olduğu için deliye döndüler.

İftira atmakla suçlayıp karşı dava açtılar, evden çıkartmaya çalıştılar. Suyunu, doğalgazını, elektriğini kestirdiler.

Merve'yi anneden almaya çalıştılar.

Maddi zorluklarla baş başa bıraktılar.

Tüm zorluklara rağmen ailesi ve birçok iyi insan Azize'ye karşılıksız yardım ediyor.

Her zorluğun altından evlatlarına sınıksız sarılarak kalkmaya devam ediyor ve "bunca kötüye rağmen dünya hâlâ çok iyi insanların var olduğu bir yer" diyor Azize

KOD

Nilgün ÖZTÜRK*

Yaşam, her canlı için kaçınılmaz bir gerçek olan başlangıçtan 'son'a doğrudur.

Devinim!

Doğuş, değişim, dönüşüm, yenilenme ve yeniden doğuş olarak adlandırabileceğimiz tümevarım...

Oldukça uzun süredir hem hayatın içinde var görünüp hem de en kalabalıklarda bile kendi yalnızlığımla baş başa kalabilmeye çalıştığımdan dolayı daha iyi gözlemleyebiliyorum 'kaos'un içindeki detayları!!!

Misal, insanların çoğunluğunun bilinçsizce aynı kelimeleri aynı yanlıştta kullanmakta ısrar etmeleri...

Nedir bu kelimeler?

"AŞK"

Günümüzde dillere pelesenk olan ve artık sakızlardan çıkan maniler kadar değersizleştirilen ve yozlaştırılan "Âşk"...

Oysa ne kutsal bir kelimedir "Âşk"?

Ayn, şın, kâf...

Böylesi kutsal bir kelime yalnızca karşı cinsten hoşlanma ile karıştırılıyor.

"Âşik oldum", "Âşkim" vb. ne çok kullanıyor bazı beyler ve bayanlar.

Öldüm! Bittim! Sarardım! Soldum!

İltifatlar, şiirler... Tam bir vaveylâ!!!

Sonra bir bakmışsınız yeni arayışlar ardına düşülmüş...

Sonra yine aynı çılgınlıklar, aynı kelimeler, aynı olaylar...

Ne kadar kendinize kaçarsanız kaçın, sosyal hayattan tamamen soyutlanmanın da normal olmadığı gerçeğini yadsımasak, ister istemez gözünüze takılıyor bu detaylar...

Komik!!! Trajikomik bir film senaryosu gibi...

Bu arada, gerçek âşıklar yok mu? Onlar istisna... "Mecazi âşk"ı ben kendimce "Beşer sevdası" olarak adlandırıyorum. "İlahi Aşk"a ulaşabilenlere ise ne mutlu! Sözüm, "âşk âşk" diye feveran ederek ortalıkta dolanan ve "A" dan bile bihaber olanlara...

"Âşk"ın sinesi ateş, dili lâldır!

Kim ne derse desin "âşk" ile bir kez karşılaşır insan...

Pervane "Âşk" ile döner 'ateş'in etrafında... "Âşk" ile...

Ne vakit atar kendini 'ateş'e? İşte O ateş'e dalabilmeyi başaranlardır sevgileri ile varlıkları kuşatanlar.

Ateş olanları yakan başka bir ateş olabilir mi?!

"EGO"

Ben, benlik, kendin olma demektir. Oysa günümüzde insanların aklına ilk gelen, bencillik ile birebir örtüştürdüğü "Egoizm"...

Nedir ego?

En ilkel benlik olan "id"... Örnek verecek olursak ki bulmacalarda fazlaca rastlarsınız, zihinde oluşan bir istek, arzu, öfke, yemek ihtiyacı, susamak vesaire... Oluşan her ne ise; "id" bu ihtiyaçlarını gidermek için derhal atılım yapar, sonucu düşünmez.

Benlik (ego) ise tıpkı bir terazinin küfesi gibi dengeleyicidir. Zihne gelen düşünce her ne ise "ego" tarafından kontrolden geçirilir, süzülür ve kişinin kültürel yapısı, ahlâki düşünce ve yetiştiriliş tarzına bağlı olarak ya frenlenir ya da inkâr edilir.

Alt benlik(id)... **Benlik**(Ego)... **Üst benlik** (Süper Ego)...

Egonun üst seviyesi olan süper ego ise içsel gelişimini tamamlamış ve bunun getirisi olarak merhamet, vicdan, huzur vb. duygularla donanmış benliktir.

*Yazar

Daha özet bir tanımla: İlkel benlik, benlik ve üst benlik her insanda yaratılışından beri vardır. İnsan sürekli bu üç benlik arasında çalkalanır durur.

Hangi benliğin sesine kulak vereceğiniz hangisini yükselttiğinize bağlıdır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bir parantez açmak istiyorum. "İlkel benlik, bebek benliğidir" de diyebiliriz aslında. Bebeklerde ayıp, yasak, utanç, başkalarının hakkına saygı gibi kavramlar yoktur. Bilinçlendikçe/bilinçlendirildikçe süper egoya ulaşır. Yani yine günümüzde yanlış kullanılan bir tabir olan "Egosu tavan yapmış" gibi bir zan ile itham edilerseniz, tebessüm edin bence... Fakat bu bebek bilinci, hakikate ulaşmış bir yetişkinin yaratılışındaki safiyeti olan "Öz Fıtratı"nın kendisine iade edilmesi ile "Ben" demesi karıştırılmamalıdır. O başlı başına ayırdında olunması gereken bambaşka bir konudur.

"ÖZGÜVEN"

Yıllar önce;

"Sizce özgüven nedir" diye bir soruya verdiğim "Öz varsa, güven arkasından gelir" yanıtı oldukça beğenilmişti. O zamandan beri halen aynı fikirdeyim.

"ÖZ" varsa "GÜVEN" hemen ardındadır.

Oysa günümüzde yine olduk olmadık anlarda, takkadak insanların birbirleri hakkında kullandıkları "Özgüveni yok" tabiri ne derece doğru acaba? Misal, ben de duymuşumdur bu sözü, hem kendim için hem de arkadaşlarım, dostlarım için... Merak ederim bu insan avcılarını!!! Acaba kendilerinin özgüvenleri hangi âlemde? Bu tür yargıda bulunan insanların amacı belki de kendi kusurlarını örtbas etmektir. Zannediyorum, olaylar kendi istediği şartlarda olgunlaşmadığı zaman ya da eleştiriye tahammülsüz olduklarından... Baksanız, yazdıklarını biraz irdeleseniz ya çocukluklarında ya da yetişkinlikleri esnasında yaşadıkları büyük bir travmanın sonucunu hırs ile kapatmak çabasında olduklarını anlarsınız.

Özünüz sağlam olsun dostlar, güven yanı başınızdadır.

Şimdi düşünecektir yazdıklarımı okuyanlar ve dostlar...

"İyi güzel yazmışsın ama senin yaptığın ne?"

Önsözde belirttiğim gibi kendi iç dünyamın huzuru ile kendi kendimle baş başa kalarak sürekli içsel yolculuk yapmaya başladığımdan beri mümkün olan en son sınırı da zorlayarak 'yaradılan'ı olduğu gibi kabul etmeyi başarmaya çabalamak, hataları affetmek, dostluk elini uzatmak, sabretmek demek; elini kolunu boynuna bağlamak demek değildir. Kelimelerin gerçek anlamlarını katlederek ve insanlara isnat ederek yargısız infaz yapanlara, kendilerini gösterdiğim bir ayna olur umarım.

Kimse mükemmel değil.

İnsan; hataları, günahları ve sevapları ile düşe kalka yürüdüğü hayat yolunda bir başka insanı, insanları acımasızca yargılama lüksüne sahip değil..

Çocukluğumda harçlığını hep kitap satın alarak tükettirdim. Günlerce gecelerce kitap okurdum. Saatli Maarif takviminin yapraklarını okumak bile zevkti benim için... Yıllarca masal, roman, bilimsel araştırmalar ve kutsal kitapları da okudum. Artık beynimi resetledim ve uzun süredir kendi kitabımı okuyorum.

Her şey geçer

Gül geçer, gün geçer

Günden geceye, geceden güne, an geçer

Sevinç geçer, hüznün geçer

Kardeş geçer, dost geçer

Sevda geçer, "Âşk" geçer

Bulutlardan bir hüznünlü g/öz geçer

Baki kalan gök kubbede bir hoş seda

O da geçer ey dost, o da geçer

*Saygı ve Özlemle
Anıyoruz*

EDEBİYAT

YOKLUĞUNA D/ÜŞÜYORUM

Aylardan Ağustos
Günlerden sensizliğin ertesi
Ayrılığın sıcağında üőüyor buz kesiği yaralar
Her adımda kanatıyor yokluğunu
Kanattıkça yanıyor yandıkça bir sızı içime işliyor
Karanlık çöküyor bahar dallarına
Gittiğinden beri mevsimler hep aynı
Dökülüyor dalından tüm ümitler
Sevda çiçekleri unuttu açmayı
Yıldızlar söndü gözlerimde
Hangi ayın ışığında bulurum ki seni
Hangi günün güneşinde
Unuttum ben her şeyi gidişinle
Oyuncağı elinden alınmış
Gülmeyi unutmuş çocuklar geçiyor içimden
Karanlıktan korkuyor
Hayâllerim sensizliğe kapılıp
Yokluğunun denizinde sürükleniyor

Aylardan Ağustos
Günlerden sensizliğin ertesi
Karanlık sarıyor tüm şehri
Yaşamak ağrısı sızlatıyor yine kemiklerimi
Senden sonra unuttum tüm kelimeleri/mi
O yüzden yarım bıraktım
Yalnız kaldı ruhumun sen yanı
Rüzgârlar yokluğunu savuruyor bedenime
Yağmurlar yağıyor hüznü dolu gözlerime
Ve ben ayrılığın sıcağında üşüyorum

MASALSIZ MI KALDIK ŞİMDİ?

Özgül KÖMÜRCÜ*

Dışarda yağmur yağıyordu. Yağmurun nazlı sesine, gök gürültüsü eşlik ediyordu. Saçaklardan süzülen yağmur damlaları şıp şıp sesleriyle yere dökülüyordu. Çocuklar ocak başında toplanmış ellerini ısıtıyordu. Elektrikler kesilmiş, radyonun pili bitmişti. Duvardaki saatin tik takları bile duyulmuyordu. Ocak başında duran birkaç odun parçası, biraz çalı çırpı loş odayı aydınlatmaya çalışıyordu. Yaşlı bir nine elinde bastonuyla ateşin közlerini karıştırırken çocukların gözlerine baktı ve "şimdi tam zamanı" diye geçirdi içinden

"Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde..." diye anlatmaya başladı. O an çocuklar bir anda durup kulak verdiler nineye. Ninenin ağzından çıkan her cümle çocukları sarıyor, bir hayalin peşinde onları çağırıyordu. Kaf Dağı'nı aşmak zor görünse de çabalıyorlardı. Denizleri aşmak imkânsız gibi görünse de aşılabiliyordu. Gökyüzünde uçmak için kanatlara gerek var mıydı? Yoksa bir Anka kuşunun kanatlarında yol alınabilir miydi? Az gitmişlerdi... Uz gitmişlerdi... Dere tepe düz gitmişlerdi... Koca bir dev karşlarına çıkmış, bir mağaranın içinde kaybolmuşlardı. Keloğlan'ın peşine takılıp, sarayın yolunu tutmuşlardı.

Bir heyecan vardı çocukların gözlerinde. Minik kalpleri pıt pıt diye hızla atıyordu. Şaşkın şaşkın bakarken ninenin yüzüne, acaba sonra ne olacak diye bekliyordu çocuklar. Nine hem masalını anlattı hem de ateş sönmesin diye bastonuyla ateşi körüklemeye devam etti. Kaptırınca kendini masalın büyüdü dünyasına, çocukları da alivermişti masallar diyarına... Yağmur yavaş yavaş dinliyordu. Gök gürültüsü yerini rüzgâra bırakmıştı. Saatler epey ilerleyince gökten düşen üç elmanın paylaşımı yapıldı. Biri koca ninenin başına, biri bu masalı dinleyen çocukların başına, biri de dünden bugüne masalları bizlere aktaranların başına... Bu satırları okurken kaç kişinin anıları canlandı çocukluğuna dair? Anadolu'nun dört bir yanında, Karadeniz'in yaylalarında, Ege'nin kıyılarında; Doğu Anadolu'nun yüksek dağlarında, Güneydoğu'nun ovalarına kadar her coğrafyada bu masallar anlatılmaz mıydı? Belki uzun bir kış gecesinde ocağın başında yanan ateşin etrafında toplanılırdı, belki loş bir mum ışığının etrafında. Belki bir köy odasında... Ninelerimizin, dedelerimizin büyük bir mutlulukla anlattığı bu masalları dizlerinin dibinde oturup dinlediğimiz günleri hatırlayabildik mi? Yoksa "**Masalsız mı Kaldık Şimdi?**"

Masallarla büyüyen çocuklardık biz. Maceradan maceraya koşardık bu masalları dinlerken. Zora düştüğümüzde masallar imdadımıza koşardı. Kurtulmak için devlerle mücadele eder, ağaçlara dolanan sarmaşıklardan kendimizi kurtarıp, karanlık ormanlardan nasıl geçeceğimizi hayal eder, kendi masalımızın kahramanı olurduk. Elimizdeki azığımızı paylaşmayı, düştüğümüzde cesaretimizi toplamayı, dostluğu, empatiyi masallarla öğrendik biz.

Her masal kahramanıyla farklı yolculuklara çıkardık. Tecrübe ettik onların geçtiği yolları. Masal kahramanlarının düştükleri tuzaklardan nasıl kurtulduklarını gördüğümüzde kendimize çözüm yolları bulduk. Muhakeme gücümüzü geliştirdik. Nedenleri sonuçları sorguladık çoğu zaman. Biz masalları çok sevdik. Masallarla büyüdük. Masallar sayesinde hayal kurmayı öğrendik. Çünkü hayal gücümüzün sınırları yoktu. Sihirli bir dünyaydı bizim için. Peki ya kelimeler! Ardi ardına söylenen masal tekerlemeleri... Hangimizin kelime hazinesini zenginleştirmede ki... Aradan yıllar geçti. Ninelerimiz, dedelerimiz göçtü bu dünyadan. Masallar ise dilden dile aktarılmaya devam etti. Kaç masal anlatıcısı kaldı sayısı bilinmez ama çocuklar masallarla büyümeliydi. Bir kitabın sayfalarında mı gizliydi masallar yoksa dilimizin ucuna mı takılıp kalmıştı? Yeniden masalları konuşalım öyleyse. Masalların iyileştirici gücüne inanarak anlatalım. Tüm çocukları bu masal kapılarından içeriye davet ederek yürüyelim.

“Zaman mı akıp geçti, devir mi değişti” derken masal kapılarını aralamayı unuttuk mu gerçekten? Yoksa masallar bir sandığa mı saklandı? Peki, masallar bir sandığa sığar mı sizce? Ya bütün masallar bir sandığın içinde saklandıysa ve bu sandık esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolduysa! Olmaz demeyin. Peki ya gerçekten masal sandığıyla birlikte bütün bu masallar ortadan kaybolduysa! Kaybolan masal sandığı bulunabilecek mi? Çocuklar, yeniden masallarla büyüyecek mi? İşte bu soruları sorarak devam ediyorum yazmaya... Ortaya “Masalsız mı Kaldık Şimdi” adlı ilkokul çocukları için hazırladığım bu kitap çıktı. Ben bir masal anlatıcısıyım. İsterim ki bütün çocuklar masallarla büyüsün. Bunun için düştüm yola... Az gittim, uz gittim, dere tepe düz gittim. Dağları, denizleri aştıım, binlerce çocuğa ulaştıım. Birlikte masal kapılarını arladık. Hem okumayı sevdik çocuklarla, hem dinlemeyi... Bir masal treninin vagonlarına yükledim masallarımı, farklı istasyonlardaki çocuklarla buluşmak dileğiyle...

*Yazar / TRT Yapımcı

Yazan
Özgül Kömürcü

Resimleyen
Merve İşlak

CİFTÇİ
MÜRTEZA

CİFTÇİ
MÜRTEZA

SAVAŞLA SAVAŞAN YAZAR

AHMET ARPAD*

Remarque gerçekten çok sevilmesini gereken bir yazardır! Savaşa karşı sadece kalemiyle ömrü boyunca savaştığı, militarizmin her biçimini eleştirdiği, kimi politikacının çıkarları adına sinsî planlarla insanların insanları boğazlamasını bütün yürekliliğiyle yediği için...

Erich Maria Remarque ayağa kalkar, elindeki içki şişesini lokantada oturanlara gösterek seslenir: "Bakın, çevirmenim Burhan Arpad bana ne getirdi İstanbul'dan!" Yıl 1956, bir ağustos akşamı, İtalyan İsviçresi, Lago Maggiore kıyısında Porto Ronco. Locanda Miller'in masaları dolu. 20. yüzyılın en ünlü yazarlarından biri kabul edilen Remarque'ı "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" çevirisiyle Türk okuruna tanıtmış ve ardından onun en önemli yapıtlarını dilimize kazandırmış olan Burhan Arpad Porto Ronco buluşmasına eli boş gelmemiştir. Değişik içkileri sevdiğini bildiği yazara bir şişe Yeni Raki'yla yanında bir kutu Sipahi Ocağı sigarası getirmiştir.

Savaşta yitirilen bir nesil

Batı Almanya cumhurbaşkanlarından Theodor Heuss'un (1884-1963) Stuttgart'taki büyük villası oturduğum eve yakın. Bütün villa bir müze. Bir süre önce villanın bir salonu Hitler'in kitaplarını yaktığı, ülkeden kovduğu Remarque'a ayrılmıştı. Yazarın doğum yeri olan Osnabrück'de kurulu Remarque Özgürlük Merkezi'nin verdiği sayısız döküman, fotoğraf, belge ve müsvedde Stuttgart'ta sergilenmişti. Sergiyi düzenleyenlerin 'kavgacı barışsever' dedikleri Remarque'ın yaşam boyunca tek amacı küçük insanın militaristlerin gerçek yüzünü görmesi ve barışın kutsallığını kavramasıydı. O savaşa karşı sadece kalemiyle savaşmış, militarizmi hep eleştirmiş, çıkarları adına kimi politikacıların sinsî planlarla insanları boğazlamasını bütün yürekliliğiyle yermişti. Daha basıldığı aylarda sadece Almanya'da yarım milyon satmış, 1929- 1930 yıllarında tüm dünyada yirmi altı dile çevrilmiş, bugüne dek yirmi altı yirmi milyon baskıya ulaşmış olan "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" (Çeviren: Burhan Arpad) 20. yüzyılın ilk ve en başarılı savaş karşıtı eseridir. "Ben Batı Cephesi'yle şikayet etmekten çok, savaşta bir neslin yitirilmiş olduğuna toplumun dikkatini çekmek istiyorum..." diyen Remarque'ın anlattıkları kendi yaşadıklarına dayanır. Geçen yüz yılın baş yapıtlarından biri kabul edilen "Batı Cephesi..." günümüzde elinin üzerinde ülkede okunmaktadır.

"Eski Nazi Ruhuna Hâlâ Rastlanıyor"

İlginçtir, Alman edebiyat çevreleri Remarque'ın romanlarına çoğu kez mesafeli durmuş, hatta onları küçümsemiştir. Onu büyük bir Alman edebiyatçısı olarak övenler daha çok yabancı okurlarıdır. Ünlü yazar ilerde savaş sonrası Almanyası'ndan şöyle söz etmiştir: "Kaygılıyım. Eski Nazi ruhuna şurada burada tek tük de olsa hâlâ rastlanıyor. Uyanık olmak, dikkatle izlemek gerekiyor..." Remarque'a göre genç neslin de ana babalarının bir zamanlar ne suçlar işlediğini çok iyi öğrenmesi gerekir. "Bugün ülkede önemli yerlerde eski Nazilerin görev almasına da aklım ermiyor. Eski pislikler örtmekle yok edilemez..."

Çevirmeni Burhan Arpad'ın: "Benim en sevgili yazarım", dediği Remarque gerçekten çok sevilmesi gereken bir yazardır! Savaşa karşı sadece kalemiyle ömrü boyunca savaştığı, militarizmin her biçimini eleştirdiği, çıkarları adına kimi politikacının sinsî planlarla insanların insanları boğazlamasını bütün yürekliliğiyle yediği için. Burhan Arpad 1980'de Porto Ronco'ya tekrar uğrar. Bu kez ailecek gitmiştik. 'Barış Savaşçısı' yazarın 'Ronco sopra Ascona mezarlığındaki, Lago Maggiore manzaralı kabrini ziyaret etmiştik.

Bundan 127 yıl önce, 22 Haziran 1898 günü Almanya'nın Osnabrück kentinde Peter Remark adında bir basımevi ustasının oğlu olarak dünyaya gelir.17. yüzyılda Fransa'da büyük ihtilal sırasında katoliklere yapılan baskılar nedeniyle Almanya'ya göç etmiş olan ataları, 'Remarque' diye yazdıkları soyadlarını Almancaştırmışlardı. İlkokuldan sonra Katolik papaz öğretmen okuluna verilen Erich zeki ve yetenekliydi, sınıfının en iyi öğrencileri arasındaydı. Daha okul yıllarında Jack London, Franz Werfel, Rilke, Nietzsche, Balzac, Flaubert, Stendal, Proust gibi ünlülerin eserlerine merak sarmıştı. 1916 - 1918 yıllarını çoğu sınıf arkadaşıyla cephede geçiren Erich Remark'ın genel kültürünü genişletmeye karşı sonsuz bir eğilimi vardı. Çok okuyor, akademideki konferanslara gidiyor, ilginç tiyatro oyunlarını, senfoni ve oda müziği konserlerini de kaçırmıyordu.

MODERN KLASİKLER

3. BASKI

ERICH MARIA
REMARQUE

BATI CEPHESİNDE
YENİ BİR ŞEY
YOK

TERJEN
BİRHAN
ARMA

Yakın arkadaşlarından Josef Witt o günlerin Remark'ından şöyle söz eder: "Katıldığımız kurslarda sık sık nutuk atar gibi konuşurdu. O günlere göre aşırı şeylerden söz ederdi, fakat öne sürdükleri içinde yaşadığımız ortamda ileri düşünceler olduğu için öğretmenlerimiz bile onu ilgiyle dinlerdi. Yirmi yaşına göre çok şık da giyinirdi. Panama şapkası ve güzel köpeğiyle dolaşırken tüm gözler ona çevrilirdi. 'Hayatta ilerlemek istiyorsan dış görünüşüne büyük önem vermelisin!' demişti bana bir gün."

1919 Haziran'ında okulu bitirdi ve öğretmen diplomasını aldı. Hemen göreve başladı. Ancak öğretmen Remark altı ay sonra Osnabrück makamlarına jurnal edildi. Kızıl ayaklanmalara katıldığı ileri sürülüyordu. Kurulan komisyon Remark'ın başka bir okulda göreve yollanmasına karar verdi. Fakat orada da, okul işlerine karışmaya kalkan bir papazla takıştı. 1920'nin Aralık ayında öğretmenlikten istifa etti. Çeşitli işler yaptı. Elinde çantası, kumaş satmayı denedi. Sonra bir mezar taşçısının yanına girdi. Hatta bir süre bir akıl hastanesinde org çalıp para kazandı. Geçim sıkıntısı yakasını bırakmıyordu. 1922'de büyük bir lastik fabrikasında reklam ve yayın işleri görevine getirilmesiyle rahatladı. Oldukça iyi parakazanıyor, geziyor, değişik çevrelerle ve insanlarla çalışıyor, edebiyat çalışmalarına da zaman ayırabiliyordu. Hannover'e taşındı. Yaşamında yeni başlangıç sayılan bu dönemde Erich Remark adını bıraktı ve Erich Maria Remarque oldu.

20. Yüzyılın En Başarılı Eseri

31 Ocak 1929 tarihinde Berlinli Ullstein şirketler grubunun Propylaen Yayınevi'nde ilk kez basılan "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok" romanının 20. yüzyılın en başarılı eseri olacağını o günlerde Erich Maria Remarque düşündü bile geçirmemişti. 1930 yılında Amerika'da beyazperdeye uyarlanan, iki kez Oscar kazanan (1930 ve 2023), elli dile çevrilen, bu güne dek yirmi milyon baskı yapan bu roman geçen yüzyılın ilk ve en başarılı savaş karşıtı yapıtıdır. Remarque Ullstein'dan önce elinde müsveddeler kapı kapı gezmiş, ilk romanını basacak bir yayınevi aramıştı! Remarque'ın: "Çağımın bir belgesidir" dediği 'Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok' bir lise öğrencisinin Birinci Dünya Savaşı'nda cephede yaşadıklarını ve izlenimlerini anlatır. Roman ilk altı ayda yarım milyon sattı, bir yıl içinde tam yirmi altı dile çevrildi. Piyasaya verilmesinden on iki ay sonra tirajı bir milyona ulaşır. Remarque bu yapıtıyla Birinci Dünya Savaşı'nın yaralarını on yıl sonra bile bir türlü saramamış olan Weimar Cumhuriyeti insanlarını yüreğinden vurmuştu. Okurları savaşla tramva geçirmiş, ruhsal dengesini yitirmiş, çökmüş bireylerdi. Remarque da onlardan biriydi. 19 yaşında cepheye sürülmüş, ağır yaralı olarak bir yılını askeri hastanelerin koşullarında geçirmişti. "Ben bu eserimle şikayet etmekten çok, savaşta bir neslin yitirilmiş olduğuna toplumun dikkatini çekmek istiyorum...", diyen Remarque'ın anlattıkları gerçektir, kendinin ve cephe arkadaşlarının yaşadıklarına dayanır. Carl Zuckmayer: "Bu roman Bilinmeyen Asker'e dikilmiş bir anıttır", der. "Remarque'ın bu yapıtı yaşamlarını yitirmiş yüz binlerce genç askerin kalıtıdır... Onu milyonlar okuyacaktır." 20. yüzyılın ilk yarısında toplumsal eleştiri içeren romanlarıyla ünlenen yazar Leonhard Frank'ın şu sözleri de önemlidir: "Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok gibi bir yapıt ancak yüz yılda bir yazılır!"

"İnsanları Seveceksin"

Ancak 1933'de Almanya'da yönetime el koyan Naziler halkın bu gibi aydınlatıcı romanları okumasına karşıydı. 10 Mayıs 1933 günü Berlin Üniversitesi önündeki alanda Nazilerin ateşe attığı binlerce kitap arasında Remarque'ın 'Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok' ve 'Dönüş Yolu' romanları da vardı. Remarque Alman vatandaşlığından çıkarıldı. 1933'lerin kahverengi gömlekli iktidarı onu ve romanlarını kendilerine engel görmeye başlamıştı. Çünkü genç yaşta ünlenen yazar yüzyıllardır Cermen efsaneleri ve masalımsı yiğitlik örnekleriyle yetiştirilmiş sıradan Alman halkına savaşın yersizliğini, kötülüklerini herkesin anlayacağı apaçık gerçekler olarak haykırıyordu. Eserlerine edebiyatçılar ve büyük tenkitçiler dudak bükseler de, insanlar Remarque'ı okuyor ve savaşın ne olduğunu, savaştan kimlerin yararlandığını anlamaya başlıyordu. İşte o günlerde Remarque ülkesini terk etti ve otuz yıla yakın bir süre Almanya'ya dönmedi. İtalyan İsviçresi'nin Laggo Maggiore kıyısındaki Porto Ronco'da 1929 yılında satın almış olduğu villasına 1948'de yerleşti. Üçüncü romanı, 'Hayat Kıvılcımı' 1938'de Hollanda'da basıldı. İkinci Dünya Savaşı yıllarını Amerika Birleşik Devletleri'nde geçirdi. Avrupa'ya tekrar barış gelene kadar da orada kaldı. Dördüncü romanı 'İnsanları Seveceksin' 1941'de İsveç'te yayımlandı. Savaş nedeniyle on binlerce insan Almanya'dan ayrılmak zorunda kalmıştı. Çoğu tüm varını yoğunu, çocuğunu, hayat arkadaşını geride bırakmıştı. 'İnsanları Seveceksin' romanı o insanların yürekler acısı durumlarını yepyeni bir Remarque anlatımı ve roman tekniği ile ele alır. 1947'de Birleşik Amerika Devletleri yurttaşı oldu.

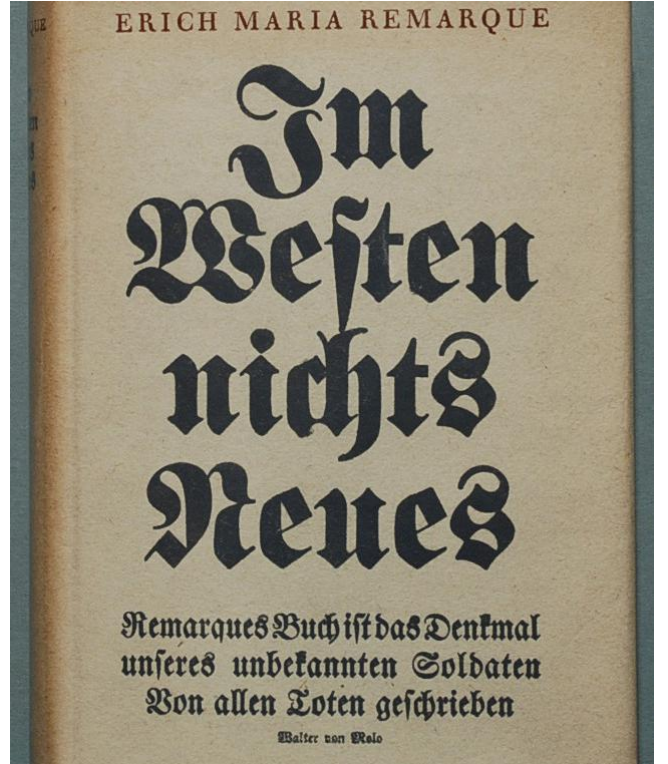
“Uyanık olmak, dikkatle izlemek gerekiyor”

O edebiyat tarihçileri ve büyük okuryığınları için her zaman ‘Batı Cephesi...’nin yazarı olarak kalmıştır. İlginçtir, Alman edebiyat çevreleri Remarque’ın romanlarına çoğu kez mesafeli durmuş, hatta onları küçümsemiştir. Onu büyük bir Alman edebiyatçısı olarak övenler daha çok yabancı edebiyat eleştirmenleridir. Ünlü yazarın: “Ülkemiz yazarları yapıtlarında bir düşün uğrunda açıkça yan tutabilmek için gerekli süreklilikten yoksunlar” sözleri üzerinde durulması gereken bir görüştür. “Okurların, basının ya da iş başındakilerin hoşuna gitmemekten, sevlmemekten korkuyorlar. Bundan daha yanlış bir tutum olamaz...” görüşünü ileri süren ünlü yazar ilerde savaş sonrası Almanyası’ndan şöyle söz etmiştir: “Kaygılıyım. Eski Nazi ruhuna şurada burada tek tük de olsa rastlanıyor. Uyanık olmak, dikkatle izlemek gerekiyor...” Remarque’a göre genç neslin de ana babalarının bir zamanlar ne suçlar işlediğini çok iyi öğrenmesi gerekir. “Bugün ülkede iktisat, politika ve hukuk alanlarında önemli yerlerde eski Nazilerin görev almasına da aklım ermiyor, bu beni rahatsız ediyor. Eski pislikler örtmekle yok edilemez...”

Savaşın dehşetini, beraberinde getirdiği yıkımı, insanları birbirine nasıl yabancılaştırdığını çarpıcı bir şekilde dile getiren Remarque, savaşla ilgili biliyoruz sandığımız gerçekleri sorgulamamızı sağlarken, edebiyatın ne kadar güçlü ve ölümsüz bir kaynak olabileceğini de bir kez daha kanıtlar. Ona göre insanlar arasında gerçek barış, savaşların her çeşidinin kötülenmesi. savaşın insanlık için en büyük yüzkarası olduğunun yığınlara anlatılmasıyla gerçekleşebilir. Remarque sorumluluğunu bilen bir yazar olarak bu görevini hep yerine getirdi. Yapıtlarıyla kanlı savaşlarla geçinen çirkin politikacılara seslendi, militaristlerin gerçek yüzünü ve barışın kutsallığını insanlar kavrasın, barış dolu bir dünya gerçekleşsin istedi. Milliyetçilik yutturmacasıyla maskelenmiş Alman faşizminin içyüzünü Erich Maria Remarque romanlarında tüm çirkinliğiyle gözler önüne serdi.

Savaşa karşı savaş açtı

Savaş sonrası eleştirmenlerinin “Barış Savaşçısı” dediği, romanları 50 dile çevrilmiş, yaklaşık 80 milyon baskı yapmış olan Remarque tüm yapıtlarında militarizmi yerer. savaşlardan ve bu savaşlara neden olan politikacılardan söz eder. Ona göre insanlar arasında gerçek barış savaşların her çeşidinin kötülenmesi, savaşın insanlık için en büyük yüzkarası olduğunun yığınlara anlatılmasıyla gerçekleşebilir. O, sorumluluğunu bilen namuslu bir yazar olarak bu görevi yerine getirdi. Öldüğünde arkasında on bir roman, bir tiyatro oyunu ve 20. yüzyıl Alman edebiyatında hiçbir yazarın ulaşamadığı büyük bir ün bıraktı. Savaşa karşı savaş açmış dünya yazarları arasında Erich Maria Remarque’ın hâlâ ayrı bir yeri vardır...

PORTRE/RÖPORTAJ

TRABZON'UN AFET TARİHİ

Fatih EROL*

Fatih Erol

Trabzon'un afet tarihi, uzun yıllar boyunca araştırılmayı bekleyen bir konu olmuştur. Araştırmacı-Yazar Fatih Erol ve coğrafyacı Mustafa Topsakal, Trabzon'un son 200 yılda yaşadığı büyük doğal felaketleri derinlemesine inceledi. Trabzon Büyükşehir Belediyesi tarafından 2024 yılının son aylarında yayınlanan Geçmişten Günümüze Trabzon'da Doğal Afetler adlı kitap, bölgedeki afetlerin tarihini aydınlatmayı hedefliyor. Bu kapsamlı çalışmanın yazarlarından Fatih Erol, kitaptan elde edilen verileri ve tarihsel afetleri bizimle paylaştı.

TRABZON'UN DOĞAL AFETLERİ ÇALIŞMASI NASIL BAŞLADI?

Her çalışmanın bir hikâyesi mutlaka vardır. Genç bir akademisyen olan Mustafa Topsakal ile birlikte hazırladığımız Geçmişten Günümüze Trabzon'da Doğal Afetler adlı çalışmamız aslında Arşivdeki Trabzon adlı ilk kitabımızın yansımalarından birisidir. Zira kitaptaki "1939 Erzincan Depremi ve Trabzon'a Etkisi" başlığı altında verilen bilgiler, Trabzon'da bu güne kadar hangi afetler oldu sorusuna neden olmuştur. Yaptığımız literatür taramasıyla Trabzon'un afet envanterinin yapılmadığının anlaşılmasıyla çalışmaya başlanılmış ve detaylı bir arşiv taramasıyla Trabzon'daki doğal afetler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ama yine de tespit edemediğimiz veya kayıtlara girmeyen olaylar mutlaka vardır diye düşünüyoruz. Ancak yaptığımız çalışmanın Trabzon için bu güne kadar yapılmış en kapsamlı afet envanteri olduğunu söyleyebiliriz.

Envanterimize göre Trabzon'da tespit edebildiğimiz ilk afet 1848 yılında meydana gelmiş bir fırtına olayıdır. Herhangi bir can kaybına yol açmamış olsa da bu olay Trabzon'da ekonomik kayıplara sebebiyet vermiştir.

Tespit edebildiğimiz ilk ölümlü afet ise 1860 yılında Akçaabat'ta meydana gelmiş olan bir çığ felaketidir. Olay neticesinde 2 vatandaş hayatını kaybetmiştir.

Çalışmamızda tespit edebildiğimiz kadarıyla Trabzon ilinde 367 önemli afet olayı meydana gelmiş bunlardan 115 olayda can kaybı yaşanmıştır. Bu afetlerin 45'i heyelan, 35'i sel/taşkın, 18'i çığ, 16'sı olumsuz hava koşulları ve 1'i deprem şeklinde meydana gelmiştir. Bu afetler sonucunda Trabzon'da 667 kişi hayatını kaybetmiştir.

Afetlerdeki ölüm sayılarına baktığımızda son iki yüz yılda Trabzon'da sadece sel ve taşkınlarda 364 kişinin hayatını kaybettiğini tespit ediyoruz. Bu afetler içerisinde 10 kişi ve daha fazla can kaybı yaşanan 7 sel hadisesi var. Bu anlamda ilk tespit ettiğimiz sel felaketi 15 kişinin öldüğü 1909 yılı Tabakhane selidir.

Tabakhane Seli

Arşiv kayıtlarına baktığımızda Trabzon'da sellerin özellikle **Mayıs-Eylül** ayları arasında yoğunlaştığı anlaşılmasına rağmen 1909 senesinde Kasım ayında bu sel hadisesi meydana gelmiştir.

13 Kasım 1909 gecesı başlayan ve sabaha kadar devam eden şiddetli yağış sonucunda Tabakhane Deresi taşarak 15 kişinin ölümüne, ev ve iş yerlerinin kullanılamaz hale gelmesine yol açmıştır. Bu olayla ilgili bilgiler Trabzon Valiliği'nin olaydan bir gün sonra İçişleri Bakanlığına çektiği telgraftan elde edilmiştir. Telgrafta Mumhaneönü Çarşısı'nın sular altında kaldığı ve sele kapılan 58 afetzedenin kurtarıldığı bilgileri de yer almaktadır. O günkü gazetelere "Bir afeti hânman süz" yani "**Ocak yakan afet**" şeklinde geçmiştir.

1929 Of Seli

İkinci önemli afet ise bu bölgenin bu güne kadar gelmiş geçmiş en büyük felaketi olan 1929 yılında meydana gelen Solaklı vadisindeki sel ve heyelan olayıdır. Bu öyle büyük bir afettir ki o günün şahitleri tarafından **Nuh Tufanı'na** benzetilmiştir. Resmi kayıtlara göre bu olayda 148 kişi hayatını kaybetmiştir. Biz envanterimizde bu rakamı esas almakla birlikte bu resmi rakamın doğruyu yansıtmadığını düşünüyoruz. Kitabımızda çok detaylı bilgiler göreceksiniz.

Ancak özetle bakacak olursak, 5 Temmuz 1929 günü başlayan şiddetli yağışlar 40 saat aralıksız devam etmiş ve bölgedeki tüm dereler eski tabirle **tuğyan etmiştir**. Bu taşkın ilk önce yan derelerde daha çok kendini göstermiştir. İşte 1929 senesinde Solaklı vadisinde bu dere ve ırmakların taşıdığı ve sürüklediği malzemeler 4 m ile 10 m yüksekliğe kadar ulaşmıştır. Bazı ahşap evler içindikilerle birlikte parçalanmadan denize kadar ulaşmıştır. 1929 seli Trabzon'da 500 yıldır gözükmeyen bir seldir. Bunu nereden çıkarıyoruz? Solaklı havzasındaki 500 senelik taş köprüler tamamıyla yıkılmış ve kullanılamayacak şekilde tahrip olmuştur.

1929 felaketi sel ve heyelanın birlikte meydana geldiği bir afettir. Mesela eski ismiyle Zisino bugünkü Bölümlü köyünde **300 metre** genişliğinde **1500 metre** uzunluğunda ve **20 metre** kalınlığındaki toprak parçası kayarak Solaklı Deresi'nin önünü kapatmıştır. Sadece bu heyelanın altında **94 kişi** ölmüştür. Derenin suları seddenin önünde 35 metre kadar yükselerek koca bir göl halini almıştır. 8 saat aşağıya hiç su akışı olmamıştır. Sonra gölün seddesi patlayarak su, çamur ve kayalar hızla aşağıya doğru akmış afetin etkisi büyümüştür.

Sonuç olarak bu mıntıkada **2.211** bina, bütün köprüler, değirmenler harap olmuş, ekili arazilerin tamamı, yamaçların **%50'si** tahrip olmuş yol ve şoselerin izleri dahi kalmamış, coğrafya tamamen değişmiştir.

1929 afeti özellikle Çaykara bölgesinden gerek il içi gerekse il dışına yapılan yoğun göçlerin başlamasına neden olan bir afettir. Bugün Maçka ve Bayburt'da ki Çaykaralılar erken dönemde bu afet dolayısı ile hükümet eliyle göç ettirilen insanlardır.

Trabzon'da geçmişte can kaybına neden olan sellerden biri de 17 kişinin öldüğü 1959 selleridir.

1959 Seli

1959 senesinde meydana gelen büyük boyutlu sel ve heyelanlar Çaykara, Araklı, Yomra, Maçka, Akçaabat ve Vakfıkebir ilçelerinde etkili olmuştur. **19 Mayıs 1959** da başlayan şiddetli yağışlar neticesinde oluşan sel ve taşkınlarda 100'ün üzerinde ev, 92 dükkan, 38 okul, 1 cami ve 19 değirmen ya tamamen ya da kısmen yıkılmış ve **17 kişi** hayattan kopmuştur.

Özellikle Çaykara çevresinde pek çok aile evsiz ve topraksız duruma düşmüş, bunun sonucunda 1965 yılında Çaykara'nın bazı köylerinden **408 aile** Hatay ili Kırıkhan ilçe merkezine, **145 aile** Van'ın Özalp ilçesinde inşa edilen iki örnek köye yerleştirilmişlerdir. Yani 1959 sel afeti bölgede göçe neden olan bir afettir.

1990 Seli

Resim: 1990 Selinde Taşan Tabakhane Deresi

1990 seli olarak adlandırılan ve Trabzon'da en fazla can kaybına neden sellerden biri olan bu afet 10 farklı derenin taşması sonucu meydana gelmiştir. Hatta deniliyor ki 1955'ten 2005'e kadar **Doğu Karadeniz Havzasında oluşan taşkın zararlarının** yaklaşık %70'i bu olayda meydana gelmiştir.

20 Haziran 1990 yılında meydana gelen bu afette 1005 konut ve 82 iş yerinin yıkıldığı veya ağır hasar gördüğü, 56 vatandaşın ise hayatını kaybettiği anlaşılmıştır.

1998 Beşkøy Seli

Bu hadiseden 8 yıl sonra bu sefer sel, Beşkøy beldesini vurmuş **47 kişi** hayatını kaybetmiş ölenlerin sadece 7'sinin cesedi bulunabilmiştir. Yani 40 kişi toprağa ve suya karışıp kayboldu. Beşkøy beldesinin neredeyse tamamen yok olduğu afette **52 adet bina, 63 işyeri**, belediye garajı, ilköğretim okulu, değirmen, cami, cami lojmanı tamamen yıkılmıştır.

Bu afet de heyelan sonucu önü kapanan **yan derenin göl haline** gelip sonra seddenin patlamasıyla **heyelan ve selin ortak tahribat** yaptığı olaylardan biridir.

Trabzon'un taşkın geçmişinde iki tane daha 10 kişinin üzerinde can kaybı bulunan olay bulunmaktadır. Bunlardan biri 2005 yılındaki Sürmene ve Of ilçelerinde meydana gelen sel ile 2019 da meydana gelen Araklı Çamlıktepe selleridir.

HEYELANLAR

Trabzon afetlerini incelediğimiz çalışmada aslında **olay olarak** en çok **heyelan** hadiselerinin meydana geldiğini görüyoruz. Trabzon'da irili ufaklı yüzlerce heyelan vuku bulmuş ancak bunlardan 45 olayda can kaybı meydana gelmiş ve toplam **141 vatandaşı**mız heyelan sonucu hayatını kaybetmiştir.

Bu heyelanlar içerisinde en acıklı olanı ve en fazla can kaybına neden olanı **1988 Maçka-Çatak** heyelanıdır. Bu felakette **41 konut** ve **3 iş yerinin** bu afette zarar gördüğü tespit edilmiş, **54 kişinin** cesedine ulaşılmış **1 kişinin** cesedi ise bulunamamıştır.

23 Haziran 1988 günü sabah saatlerinde yamaçtan bir parça koparak Trabzon Erzurum kara yolunu kapatmış, iş makinasının yolu açmak için çabaladığı sıra yolun açılmasını bekleyen yolcu otobüsü ile biriken araçların yolcuları bu esnada **kahvehaneye girdikleri sırada** daha büyük bir parçanın koparak kahve binasını altına alarak dereye doğru itmesiyle meydana gelmiş **bir kısım insanlar suda boğularak** bir kısmı da toprak altında kalarak vefat etmiştir.

Maçka -Gümüşhane yolu 1 ay sonra tek şerit olarak ulaşıma açılmıştır.

SERA HEYELANI

Her heyelan afetle sonuçlanmıyor. Nadir de olsa güzel sonuçların doğduğu hadiseler olabiliyor. Buna verebileceğimiz en güzel örnek **1950 yılındaki** heyelanla oluşan Sera gölüdür.

Heyelan 21 Şubat 1950 günü sabah saatlerinde şiddetli bir gürültü ile meydana gelmiş ve **650 m** uzunluğunda, **350 m** genişliğinde ve **130 m** yüksekliğinde bir toprak kütle kayarak Sera deresinin önünü tıkamış ve gerisinde bir set gölü oluşturmuştur. Heyelanda **11 ev ve 14 tütün damı yıkılmış**, köy değirmeni ise göl suları altında kalmıştır. 11 evin yıkılmasına rağmen can kaybı olmamasının bir sebebi var.

Heyelandan yaklaşık 7-8 gün önce heyelanı haber veren bazı öncül hareketler meydana gelmiştir. Bunlar kaymanın meydana geldiği yamacın üst kesimlerindeki **uzun ve derin çatlaklar**, yamaç boyu **taş ve toprak akıntıları** olmuş hatta yamaçta bulunan evlerden birinin **mutfak kısmı çökmüştür**. Bu belirtiler sonucunda köylüler evlerini boşaltıp, yaklaşık 1 km güneyde bulunan Asor Mahallesi'ne taşınmışlardır. Bu önlem ile heyelan herhangi bir can kaybına mahal vermemiştir.

Trabzon'da her ne kadar sel ve heyelanlar en fazla can ve mal kaybına neden olan afetler olarak ortaya çıksa da **çığ düşmeleri ile olumsuz hava koşullarının** can kaybına neden olduğu olaylar da az değildir.

Mesela çığ düşmesi nedeni ile bu güne kadar Trabzon'da **83 kişi** hayatını kaybetmiş,

Yıldırım düşmesi ve fırtına gibi olumsuz hava koşulları nedeni ile Trabzon'da ölen kişi sayısı ise **76 kişidir**.

Trabzon'da **en az ölüme sebebiyet veren** afet türü ise depremdir. O da sadece 1939 senesinde olmak üzere Erzincan depreminin Trabzon'da ölüme neden olduğu tekil olaydır. Bu olay neticesinde Trabzon'da **3 kişi** ölmüş, Konak camisinin alemi ve Akçaabat'ta tekel deposunun duvarları yıkılmıştır. Yine Akçaabat ve Vakfıkebir de 100'ün **üzerinde bina tamamen**, 983 ev de kısmen yıkılmıştır.

Sonuç olarak Trabzon'da doğal kaynaklı afetler **667 kişiyi** hayattan koparmıştır diyerek bitiriyoruz.

MODA

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE GELİNLİK

Nazmiye AYDIN*

Tarih boyunca evlilik törenleri aileler için büyük bir önem taşımış, bu törenlerde gelinlerin giydiği kıyafetler bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye, renk ve stil bakımından çeşitli farklılıklar göstermiştir. Düğünde giyilen ve gelinlik olarak adlandırılan bu kıyafetin oldukça köklü ve ilginç bir tarihi olmuş, gelinliğe dair ilk kayıtlar, Çin'de mitolojik bir efsanedeki kaynaklara dayanmakta olup, bu Çin efsanesine göre yarı ejderha olan Panhu adlı mitolojik varlık, Çin İmparatorunun kızıyla evlenebilmek için, insana dönüşmüştür. Düğün günü imparatoriçe, prensese ihtişamlı bir Anka kuşu elbisesi giydirip, taç takmış, ardından bu durum Çin'de düğün geleneği haline gelmiştir[1].

Bu geleneğin ardından gelinliğin belirli bir renkte olması kuralı da M.Ö. 1000'li yıllarda yine Çin'de görülmüş, Zhou Hanedanı döneminde, gelin ve damadın düğünde kırmızı işlemeleri olan siyah kıyafet giyme şartı getirilmiştir. M. Ö. 7. yüzyıla gelindiğinde Çin'de Tang Hanedanı döneminde, düğünlerde kırmızı işlemeli siyah renk kıyafet giyme geleneği değiştirilmiş, gelinler için yeşil, damatlar için ise kırmızı renk kıyafet giyme geleneği başlatılmıştır. Japon düğünlerinde ise gelin ve damat aynı tarihlerde, geleneksel yaşamda çokça kullanılan ve birkaç farklı renkte dikilmiş kimono isimli geleneksel giysiyi giymiştir[1].

Kore'de gelin kıyafeti olarak ipekli mavi, kırmızı ve sarı gibi çeşitli renklerde uzun kollu, ayrıntılı bir üst giysi giyilmiş, bu giyim geleneği ile gelin kraliyet ailesini temsil etmiştir[1].

Düğün törenleri kadar eski bir geçmişe sahip gelinlik, eski Mısır'da ilk kez M.Ö. 4000 yılında giyilmiş, kat kat pileli, beyaz renk keten kumaştan dikilmiş elbise giyen gelinler, aksesuar olarak ta gösterişli taçlar kullanmıştır[1].

Eski Yunan'da beyaz renk kutlamayı temsil ettiği için gelinler, evlenme töreni için beyaz renk kıyafetler dikirmiştir. Eski Mısır ve Yunan'da gelinlerin beyaz kıyafet giymesine karşın eski Roma'da ise gelinlik rengi sarı olup, gelinler, kendilerini bir meşale olarak temsil eden ve sıcaklığı simgeleyen sarı renkli gelinlik giyip, yüzlerine sarı kumaştan peçe takmıştırlar[1].

Görsel 1. Tarihte bir düğün töreninde gelin, damat ve konukların giysileri[2]

Orta Çağ'da gelinlik giyme adeti olmamış, ancak kadınlar özel günlerde daha özenli ve şatafatlı kıyafetler giymiştir[2]. Evlilik, iki aile, iki işletme, hatta iki ülke arasındaki bir birliği temsil etmiş, aşktan çok siyaset meselesi olmuş düğünlerde gelin, sadece kendisini değil ailesini de en iyi bir şekilde temsil etmek üzere güzel giyinmek zorunda olmuştur. Bu çağda gelinler birçok farklı renkte kıyafet giymiş, saflığı temsil etmesi nedeniyle bu dönemde gelin kıyafetlerinde en çok mavi renk tercih edilmiş, ancak mavi dışında kırmızı, sarı, yeşil gibi farklı renklerde kıyafetler de giyilmiştir[1].

Orta Çağ'da sosyal statüsü yüksek olan gelinler, pahalı kumaşlardan yapılmış giysiler giymiş, kıyafetlerine genellikle değerli taşlar diktirmiştir. Bu kesim, halkın yaygın olarak kullandığı renkler dışında cesur renklerle bezenmiş kürk, kadife ve ipek kıyafetler giymiştir. Daha düşük statüdeki gelinler, varlıklı kesimin giydiği zarif stilleri ellerinden geldiğince taklit etmiş, ancak daha ucuz, pahalı olmayan kumaşlardan dikilmiş gelinlikler giymiştir[1].

Bu çağda insanlar renge çok fazla önem vermemiş, kumaşın kalitesi ve gösterişli olması en çok aranan özellik olmuştur. Bu gelenek Kraliçe Victoria dönemine kadar devam etmiş, bu dönemde kraliyet ailesi gümüş rengi gelinlik giymesine rağmen Kraliçe Victoria, beyaz renkte ısrar etmiş ve beyaz gelinlik giymiştir. Kraliçe Victoria giydiği beyaz gelinlik ile onun gibi olmak isteyen birçok geline örnek olmuş, Avrupa ve Amerika'da yüksek sosyal statüye sahip kadınlar da bu dönemden sonra beyaz gelinlik giymeye başlamıştır[1].

Görsel 2. Beyaz renk gelinlik giymiş Avrupa kadını[2]

Elizabeth dönemi olarak ta geçen Rönesans döneminde gelinlikler kadar düğünler de gösterişli olmuş, dönem gelinliklerinde genellikle bordo renk tercih edilmiş, boyu ayak hizasında olan gelinliklerin modeli korseli ve etekleri çan şeklinde yapılmıştır. Gelinliğin kolları ve kuyruğu ne kadar uzun ise gelinin o kadar zengin olduğu anlaşılmıştır[1]

Orta Asya ve Anadolu'daki düğünlerde gelinler baht açıklığını, kutlamayı ve yaşam sevincini simgelemesi için gelinliklerinde kırmızı rengi tercih etmiş, gelenekler gereği gelinler, baba evinden kırmızı veya kırmızı tonlarındaki kumaştan dikilmiş gelin giysisi ile çıkmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nda hanedan gelinleri kırmızı renkte, altın ve gümüş işlemeli kumaşlardan yapılmış gösterişli gelinlik giymiş, halk ise sadece kırmızı değil mavi, eflatun, pembe, leylak, mor gibi canlı renklerde gelinlikler kullanmıştır[1]. Gelin duvağı ise halk arasında ve sarayda daima kırmızı olmuştur[2].

Her ne kadar beyaz gelinlik modası 16. yüzyıla dayanıyor olsa da 1870'lerden sonra batılılaşmanın etkisiyle açık renk gelinlikler kullanılmaya başlanmış ve Osmanlı'da ilk beyaz gelinlik, 1898'de, Kemalettin Paşa ile evlenen, II. Abdülhamit'in kızı Naime Sultan tarafından giyilmiştir. Ayrıca Kanuni Sultan Süleyman ve Hürrem Sultan'ın kızı Mihrimah Sultan düğününde dönemin en güzel gelinliği olan mavi renkte ipek bir elbise giyinmiştir.

II. Abdülhamid'in kızı Naime Sultan'ın geleneği bozup beyaz gelinlik giymesinden sonra başta sultanlar olmak üzere gelinler beğendikleri renkten gelinlik giymeye başlamıştır. Daha önce gelinlikler başta kırmızı olmak üzere mor ve mavi gibi canlı renklerde yapılıırken artık fildişi, pembe ve mavi gibi açık tonlar tercih edilmeye başlanmıştır[3].

Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte şehirli kadın tarafından beyaz renk gelinlik yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış, ancak kırsalın kadını uzun yıllar gelinlik olarak yöresindeki geleneksel gelin kıyafetini giymeye devam etmiştir. 1900'lerin başında dar, fırfırlı, yüksek yakalı ve uzun kuyruklu gelinlikler dönemin en çok tercih edilen gelinlik modeli olmuştur[1].

Görsel 3. Osmanlı'da ilk beyaz gelinliği giyen Naime Sultan[4]

1910'larda rahatlık ön plana çıkmış, gelinler düğünde dans etmek, daha rahat hareket edebilmek için korseli gelinlik modellerinden vazgeçmiş, daha bol, fırfırlı ve yüksek yakalı modeller tercih edilmiştir[1].

1940'lı yıllarda tüm dünyada yaşanan savaşlar ve beraberinde gelen ekonomik sorunlar nedeniyle dönem gelinliklerinde, savaş zamanının koşulları gereğince gösterişten çok ihtiyacı asgari düzeyde karşılamak ve kullanılabilirlik ön plana çıkmıştır. 1940'lı yıllarda tüm dünyada savaş nedeniyle üretimin azalması, kumaşın çok pahalı olması, kolaylıkla bulunamaması ve parayı tasarruflu kullanmak gibi pek çok nedenlerle gelinlikler daha çok ucuz döşemelik kumaşlardan yapılmaya başlanmıştır[1].

Savaş sonrasında üretimin artması ile birlikte ülkelerin ekonomik yönden kalkınması sonucu yaşanan rahatlamaya yaşamın her alanına yansımış, kadının düğün kıyafeti olan gelinliğinde de kendini göstermiştir. Gelinin düğünde siyah bir elbise giymesi uğursuzluk sayılmış, genel olarak bu dönemde beyaz renk gelinlikler moda olsa da krem renk, fildişi veya kırık beyaz renk gelinlikler de tercih edilmiştir[1].

1950'li 60'lı yılların gelinlik modasında dantel gibi feminen ayrıntılar kullanılmaya başlanmış, yaka dekoltesi açılmış, kalp, straplez, kare yaka gibi çeşitli modellerde gelinlikler kullanılmaya başlanmıştır[5], belden büzgülü, pileli veya kloş etekli kabarık gelinlikler tasarlanmıştır[1].

1980- 1990'lı yılların gelinliklerinin hem kumaşı hem modellerinde farklılaşma görülmüş olmasına rağmen belden kesik kabarık gelinlikler her dönem tercih edilmiştir. Her yıl değişen moda, masumiyetin ve saflığın simgesi gelinliklere bir yenilik katarken, duvak, çiçek, tül, şifon, saten, dantel ve ipek kumaşlar her zaman gelinliğin vazgeçilmezi olmuştur[1].

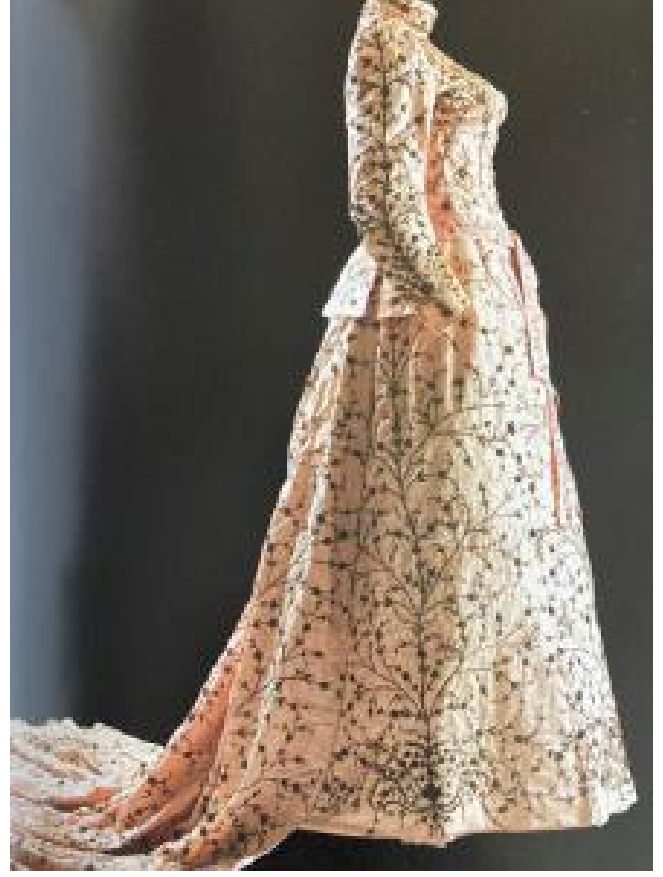
Her ne kadar renkler ve modeller zaman içinde değişse de gelinler gerek kırsalda, gerek şehirde daima en iyi şekilde giyinmiş, kısıtlı olanaklara sahip olanlar dahi, olanaklarının el verdiği oranda, hayatının bu önemli gününü, farklı ve şık bir giysiyle özel kılmıştır[1].

Görsel 4. 19. Yüzyıl sonu Osmanlı gelinliği[6] Görsel 5. 20. Yüzyıl başı Osmanlı gelinliği[6]

Görsel 6. 1910 yılına ait Osmanlı gelinliği[6] Görsel 7. 1909 yılına ait Osmanlı gelinliği[6]

Görsel 8. 20. Yüzyıl başı Osmanlı gelinliği[6] Görsel 9. 20. Yüzyıl başı Osmanlı gelinliği[6]

Görsel 10. 20. Yüzyıl başı Osmanlı gelinliği[6] Görsel 11. 20. Yüzyıl başı Osmanlı gelinliği[6]

Görsel 12. Anadolu gelin kıyafeti Bindallı[6] Görsel 13. 1940'lı yıllar Trabzon gelin kıyafeti[7]

Kaynakça

1. <https://www.gelinlik.co/2022/02/22/gelinligin-tarihcesi-ilk-beyaz-gelinlik-nasil-ortaya-cikti/>
2. <https://www.haberturk.com/dunya-tarihinde-ilk-beyaz-gelinligi-kim-giydi-iste-beyazgelinligi-ilk-giyen-kralice-3590848/6>
3. <https://www.instagram.com/sadberkhanimmuzesi/p/C1RFhQLciS/>
4. <https://www.aydinlik.com.tr/haber/ii-abdulhamidin-kizi-naime-sultan-ve-beyaz-gelinlikmodasi-419752>
5. <https://www.google.com/search?q=beyaz+gelinligi+C4%9Fin+tarih%C3%A7esi&rlz=>
6. Lale GÖRÜNÜR, Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde Kadın Giysileri, 2011-İstanbul, Vehbi Koç Vakfı, Sadberk Hanım Müzesi, s. 195, 203, 205, 209, 211, 213, 217, 219, 221
7. Yüksel AKSU, Tarihi Süreçte Trabzon Kadınının Giyinişi Albümü, 1. Baskı 2016, Ankara, s.268

u
ü

2
i

8

k

Öğretmenleri;
yeni nesil
sizlerin eseri
olacaktır.

H. Atatürk

24

KASIM
ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Kıymetli Öğretmenler

MUTFAK

KÖTÜLERİN LEZİZ KORKULU RÜYASI: BALKABAĞI

Okşan SVASTİCS*

Yeraltından gelen kötü ruhların çocukları kaçırmalarına engel olacak ateşi sarıp sarmalayan o... Bir iksir kadar faydalı eti ve çekirdekleri olan o... Ekşilisinden acılı ve etlisine yemekleri, incirlisinden pekmezlisine tatlıları yapılan da o!

Küçük tırtıklarla süslü, yeşilli sarılı miniminnacıkları; yamyassı, uçuk yeşil ya da kavuniçi hareli olanları; yamru yumru alacalı, benekli ve düğme gibi çıkıntılı olanları da var. Biz Külkedisi masalındaki portakalrengi, oluklu ve devasa boyuttakileri biliyoruz en çok...

Kimi bitkiler böyle işte; efsanelere, masallara popüler romanlara konu oluyorlar. Harry Potter'ın yatılı öğrencisi olduğu Hogwarts Cadılık ve Büyücülük Okulu'nda rağbet gören içecek "balkabağı suyu", ABD'li çocuk kitabı yazarı Robert Stine'nin bir kısa hikâyesine de adını vermiş. Ama balkabağının mumlarla ışıldayan bir Cadı Bayramı dekoru haline gelmesinin hikâyesi üç-dört bin yıl öncesinden başlıyor!..

Kadim Kelt uygarlığının 31 Ekim gecesi kutladığı Ölüler Festivali'nin hikâyesi bu... O gece yeryüzüne gelen şeytan, kötü ruh ve cinlerin çocukları da alıp yeraltına dönmelerini engellemek için yakılan ateşler, günümüzde güvenli olsun diye balkabaklarının içindeki mumlara dönüşmüş!

İçine mum konmayıp da kayısılar, incirler, bademler, üzümler, fındık, kabuk tarçın, yeşil fıstık, ceviz, narla doldurulduğunda, ağızda eriyen bir tatlıya dönüşüyor. Arjantin'de içinde etle fırına verildiğinde, bir ziyafet yemeği oluyor. Rize'de karalahana çorbasına katılıyor, Antalya'da ekşili balkabağı pişiriliyor, kimi zencefilli püresini yapıyor. Otuz-otuzbeş tanesi bir araya gelip soğuk sıkma yöntemiyle bir litre kopkoyu yeşil, mis kokulu yağa dönüşüyor; Slovenya, Avusturya ve Macaristan'da salatalara, kabak çorbasına tat veriyor. Avusturalyalılar ızgara ateşinde pişiriyor balkabağını...

Ama onun sarması, zeytinyağlı bastısı, pidesi, reçeli, turşusu, nohutlu ve yoğurtlu bronisi, pekmezle tatlandırılmış tarçınlı karanfilli muhallebisi de var. İzmir'de köftesi, Tire'de "iskonta" adlı zeytinyağlı yemeği, Japonya'da tempurası, Uşak'ta "kabak bükmesi" denen böreği yapılıyor.

En bilineni ceviz ve kaymakla servis edilen, -makbulü- kireç kaymağına yatırıldığı için pırlıl pırlıl pırlıldayan, sert ve şeffaf bir görüntüsü olan "kabak tatlısı" elbet. Kimi kızgın yağda kızartıp şuruba atıp tahinli sosla servis ediyor, kimi doğrudan şekerde bekletip sonra da pişiriyor; çeşit çeşit yöntemi var ama kabak tatlısı balkabağının en yaygın hali... Halbuki patatesle birleşip sarımsakla lezzetlendiğinde, kremayla yumuşatılıp mis kokulu dereotu eklendiğinde çorbası; pirinçli, soğanlı zeytinyağlısı; kimyonlu acılı yemeği; o kadar çok çeşitli yemeğe dönüşebilen bir "meyve" ki balkabağı...

Üstelik iksir kadar yararlı!

Nasıl olur?

- Çekirdekler toprakta filizlenip üç dört yaprak verince, güçlü kökler seçilip diğerleri sökülür; toprak çapalanır, kabartılır.
- Birkaç kez bolca sulanması, irileşmesine yardım eder ama memleketimizde sulanmadan büyür kabaklar...
- Bir yıllık, sürünücü, otsu bu bitkinin uzun kökleri, uzun sapları vardır. Sonra dallar, yapraklar kurur; geriye soğuklar başlamadan toplanması gereken kocaman kabaklar kalır.
- İki çenekliler familyasının bu geniş yapraklı, sürüngen ve sarılğan bitkisinden aylarca dayanacak kadar güçlü bir meyve oluşur.
- Ballı, polenli bir bitki balkabağı; arıcılığa faydalı; hektar başına alınan nektar; 75-105 kilo arasında değişiyor (www.aricilik.gen.tr).

İçinde ne var?

Çok lifli bu bitkinin 100 gramında, ortalama...

33 Kalori

1 gr. Protein

7,9 gr. Karbonhidrat

0,3 gr. Yağ

Magnezyum

Fosfor

Kalsiyum

Demir

Çinko

Sodyum

Çok çok potasyum

Ve A, B1, B2, B3, C ve E vitaminleri var.

Hangi dertlere deva?

- İçindeki antioksidanlar kalp krizi riskini azaltıyor.
- Çok lifli olduğundan kabızlığa iyi geliyor.
- Çekirdekleri prostat sorunları ve böbrek taşınının oluşmasına mani oluyor, taş düşürmek için de öneriliyor, (Çok değil ama, günde 25 gramı yeterli.)
- Ciğerlere iyi geliyor, akciğer kanseri riski de azalıyor.
- Çekirdekler ayrıca bağırsak asalaklarına karşı da kullanılıyor.

Bir efsane

Ödemiş, Beydağ yöresinde zemherinin 27'sinden itibaren üç gün (Ocak ayının 18-20'sine denk gelen günler) "Coraz Geceleri" olarak kabul ediliyormuş. Çeşme yöresinde "Karakoncolos Geceleri" adıyla anılan, yılın bu en soğuk gecelerinde kambur, buruşuk yüzlü korkunç bir kocakarı olan Coraz bacadan inip evdeki kızların saçlarını acıtarak tarar, su kaplarına tükürürmüş. Bu yüzden kızlar o günlerde Coraz'a yakalanmamak için erkenden evlerine kapanırlarmış. Geceler boyu kabaklı yemek ve tatlılar yapılır, bu günlerde kabak yiyenlerin yıl boyunca boğazının ağrımayacağına inanılmış. (Mestan Yapıcı, "Kabak Yemekleri", Dönence Yayınları, Ekim 2002)

Bir Tarif: Balkabaklı Makarna

Malzemeler

Balkabağı

Pırasa

Domates püresi

Zeytinyağı

Taze fesleğen

Krema

Parmesan peyniri

Karabiber Makarna

Yapılışı

Kabaklar soyulup çekirdekleri çıkarıldıktan sonra küp küp doğranır, pırasanın dış kabukları soyulup yıkanır, incecik kıyılır. Sebzeler zeytinyağında kavrulduktan sonra domates ve taze fesleğen eklenir, tuz karabiber konur. Ağır ateşte yirmi dakika pişirilir. Haşlanmış makarnaya sos eklenir, üzerine krema ve parmesan eklenip servis edilir.

Afiyet olsun.

KİŞİSEL GELİŞİM

İLETİŞİM AİLEDE BAŞLAR

Emine BULUT*

Aile, hayata dair her ne varsa tohumlarının atıldığı bir bahçedir. Bu bahçede atılan ilişki ve iletişim tohumları da insan ilişkilerinin temelini oluşturur. Çocuğun ilk ilişki kurduğu nesne annesi ve hemen sonrasında babasıdır. O nedenle bu ilişki çocuğun hayat boyu rehberi olacağından önemlidir. Ebeveyn, bu ilişkide çocuğa güvene dayalı bir ilişki sunmalıdır. Çünkü güvene dayalı bir ilişki, çocuğun hem kendisiyle ilişkisindeki güvenin hem de bir ötekiyle kuracağı ilişkideki güvenin tohumudur. Aynı zamanda bu ilişki çocuğun iç dünyasının renklerini belirler.

Bu ilişkide kullanılan dil ve üslup, çocuğun içineilmek ilmek işlenir. Böylelikle çocuk kendi öz değerini, öz saygısını, bir ötekine saygıyı geliştirir. Çocuk, ebeveyni ile kurduğu ilişki üzerinden iç dünyasıyla dış dünyasını uyumlar.

İnsan ilişkilerinin temelini oluşturan aile içi iletişim, çocukla birlikte arkadaş çevresine, okula, akrabalara, oradan topluma yansır. Ailenin çocukla iletişimi, kimlik gelişiminde ve özgüven kazanımında önemli rol oynar. Yerinde iletişimle çocuk, toplumda bir birey olma hissiyatını kazanır ve böylece kendine, çevresine değer verir, bireysel ve toplumsal ilişkilerini yönetebilir hale gelir.

Eğer ailede sağlıklı ve güvene dayalı bir iletişim varsa çocuk; yaşadığı zorluklar, duygusal kırılmalar gibi durumlarda ebeveynini sığınacağı liman görür. Sağlıklı iletişim kuramayan ailelerde çocuk; şefkat, merhamet, sevgi gibi duygusal bağlamları yani güvenebileceği limanı başka yerlerde arar ve tehlike çanları çalmaya başlar. Bu olumsuz durum madde kullanımı, madde bağımlılığı, aşırı tepkisel davranışlar, aileye karşı öfke gibi sonuçlar doğurabilir.

En büyük sorunlardan biri olarak görülen kuşak çatışmaları, bireyin kendini baskılamasıyla, kendini ifade edememesiyle sonuçlanabilir. Bir ergen fiziksel, cinsel, duygusal anlamda gelişim gösterirken ailesi tarafından değer verilmediği, anlaşılmadığı ve bir birey olarak görülüp saygı duyulmadığı takdirde ileride bu durumun yansımaları kendi çocuklarında görülecektir.

*Aile Danışmanı

Aile içi iletişimin en önemli bir parçası da anne ve baba ilişkisidir. Çünkü çocuklar modelleyerek öğrenirler ve bu nedenle de anne ve baba ilişkisi çocuğun romantizm ilişki repertuarını oluşturur. Anne ve baba birbirine karşı sevgi, saygı ve değer çerçevesi içinde iletişim kurmalıdır. Haklı ve haksız aramak üzere yapılan tartışmalardan uzak durulmalıdır. Anne ve baba; yargılayıcı, eleştirel, duyguları hiçe sayan konuşma biçimi ve sıfatlarla yapılan hitaplardan arınmış iyi bir iletişimi olan ve sorunlarını çözerken ÇÖZÜM ODAKLI hareket eden, sevgi ve saygı dolu huzurlu bir evliliğe çocukların tanık olmasını sağlamalıdır. Çünkü aile içi iletişim modellenerek kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Ve bugünün çocuğunun yarınların eşi ve ebeveyni olacağı unutulmamalıdır.

Ailedeki rol ve görev dağılımı saygı ve hoşgörü çerçevesinde belirlenmelidir. Herkes üstlendiği rolün ve görevin gerekliliklerini yerine getirmeli ve birbirlerine değer vermelidir. Anne babayı, baba da anneyi çocukları karşısında küçük düşürmemeli, birbirlerine destekleyici ve işbirlikçi tutum göstermelidirler. Anne baba arasındaki çatışmalara çocuklar dâhil edilmemelidir.

Kültürel baktığımızda çekirdek aile kavramı ülkemizde tek başına kullanılmamaktadır. Hala, teyze, dayı, dede, anneanne gibi akrabaların aile iletişimine etkisi kaçınılmazdır. Bu anlamda çekirdek ailenin sınırlarının belirlenmesi önemlidir. Çekirdek ailenin sınırları, ailenin bütünlüğü ve aile üyelerinin birbirlerinin önceliği olduğu hissiyatı için gereklidir. Çünkü aile geleceğin toplumsal mimarıdır; sağlıklı ailede yetişen bireyler, gelecekte sağlıklı ilişkiler kurarak toplumun refah içerisinde uyumlu, mutlu yaşamasını sağlayacaktır.

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

KENGO KUMA' NIN NESNE KARŞITLIĞI VE YERE ÖZGÜ TASARIM KURGUSU: ODUNPAZARI MODERN MÜZE ÖRNEĞİ

Fatih ŞAHİN*

Gerçekten de önemli olan tek belirsizlik ve anlamlı kararsızlık; insanın yaşam alanını "kültür dünyası" olarak algılamanın bilişsel işlevselliğini sağlayan asıl şey, "yaratıcılık" ile "kurallı yönetim" arasındaki kararsızlıktır. Bu iki fikir birbirinden oldukça uzak olsa da bütüncül kültür idrakinde beraber mevcuttur ve bu şekilde mevcut olmaya da devam etmelidir (Bauman, Zygmunt, 1999).

Giriş

Eskişehir'deki Odunpazarı Modern Müze (OMM), ulusal/uluslararası sanatçıların modern ve çağdaş eserlerini sergilemek, Türk sanatının dünyaya tanıtmak ve Eskişehir'e kültürel bir değer katmak amaçlarıyla yola çıkmış bir platformdur (Taneri, 2009). Bu hedeflerle müze, Türkiye'nin çağdaş yüzünü yansıtan, üniversite kenti olarak anılan ve bu nedenle yoğun genç nüfusa ve canlı bir atmosfere sahip Eskişehir'de Unesco Dünya Kültür Mirası Geçici Listesi'nde yer alan Odunpazarı bölgesinde inşa edildi (Url-1).

Ahşap karkas bir Japon evinde doğan ve büyüyen Kengo Kuma, basit/net mekân örgütlenme kurgusu üzerinden malzeme-doku-renk birleşimini önemsemekte, bilinen/benzer mimari yeni eklentileri insani bulmaktadır (Kuma, 2007). Kuma'nın nesne karşıtı mimarisi, perspektifi ötelemekte ve Doğu geleneğindeki nesne-özne biraradallığını biçimsel olarak ayırmaktadır. Bireyci görünüm hazırlığı terk edilmekte, asimetrik yansımalar, ideal bir bakış noktası olmadığını açıkça göstermektedir. Doğal malzemeyi ve minimalizmi birleştiren Kuma (2019), tasarım anlayışını: "Ne zaman bir projeye başlasam, alan boyunca yürüyorum ve o yerin gerçekliğini hissetmeye çalışıyorum. Yere kendi ayaklarımla dokunursam veya elimle ağaçlara dokunursam, yerin gerçekliğini hissedebilirim, bu benim yöntemim. Ve bu, bir yerle konuşmanın başlangıç noktası" olarak tanımlamaktadır. Kuma (2019) mimari stilini: "Modern malzemeleri kullanarak heykelsi yapıtlar ortaya çıkararak dönemin mimarlarına karşı daha mütevazı binalar tasarlayarak Japon geleneğini sürdürmekten yanayım" diyerek açıklamaktadır.

Kengo Kuma'ya göre yere özgü/özgün mimarlığın en önemli koşulu, doğaya karşı duran değil, doğanın içinde eriyen yapılar tasarlamak gerektiğidir. Bu kapsamda Kuma'nın mimari dilini/üslubunu (form, işlev, kabuk) yansıtan Odunpazarı Modern Müze (OMM) tasarımı, nesne karşıtlığı içindeki anlam/anlamsallık, yere dokunma/uyum kurgusu ile ön plana çıktığından ele alınıp değerlendirilmektedir (Resim 1, 2).

Resim 1, 2. Odunpazarı Modern Müzesinin (OMM) topoğrafik oturumundan görünüm (F. Şahin Arşivi)

Kengo Kuma'nın "Anti-Object" Yaklaşımı

Kengo Kuma, uluslararası uygulamaları içindeki düşünsellikleri fiziksel görünümün ötesine geçirmesi ile tinselliği yakalayan en önemli mimarlardan biridir. Çizgileri, zaman temsiliyeti kazanırken netlik/sadelik üzerinden sunulan detay önerileri övgüyle karşılanmaktadır. Mimari bakış açısındaki temel nokta, ortama/yere karşı verdiği tepkisel şekillenmelerdir. Mimari nesnenin izole edilen düşünselliğine karşı tavrı/kavgası bağlamsal yer ile yakınlık içeren çalışmalarında görülmektedir. Nesne karşıtlığı (anti-object), doğal ışık ve malzeme seçimi/kullanımı ile kimlik kazanan yumuşak geçiş geleneklerine bağlı mimari yaklaşım felsefesini izlemektedir.

Mimar Peter Rich; Kengo Kuma ve "Anti-Obje" söylemi için şöyle der: "Form yaratmak kolaydır. Japon geleneksel mimarisini yeniden keşfederek 21. yüzyılda gelenekten öğrenilenlerle tasarım yapılabileceğini savunan Kengo Kuma, "AntiObje" isimli metninde bir şeyi görünmez yapmanın aslında en zor şey olduğundan bahseder. Evrendeki her şey matematik kurallarına göre işler. Doğa, bitkiler, her şey... Yüzeysel olmaya çalışmadan doğa ve doğanın güçleriyle çalışmak güzel bir şeydir. Öğrencilere sıradan insanın hayatına zenginlik katacak iyi mimarlık ürünlerini hayata geçirmek için kendilerine 40 senelik bir program kurgulamalarını tavsiye ederim. Yapmaları gereken budur. Güncel mimarlık ortamında yıldız mimarlara sipariş edilen, bağlamdan kopuk "biçim-yaratma" halleri ile karşılaşmaktayız. Zaha Hadid, F. Gehry, Steven Holl, Rem Koolhaas... Bu isimlere yenilerini eklemek kolay. Bazıları elbette iyi binalar da tasarlamaktalar ama tasarladıkları pek çok yapı son derece sorumsuz. Planları işlemiyor, sirkülasyona ayrılan mekân çok fazla. Ayrıca çok pahalı binalar. Politikacılar deşeeğini düşündükleri için böyle bir mimarlığı talep ediyor olabilirler. Bu acınası bir durum" (Coşkun, 2014). Kengo Kuma, mimaride form tasarımının basitliğini vurgularken zor olanın/olması gerekenin doğa ile bütünleşen/karışan görünmez yüzeyleri yakalamak olduğunu savunmaktadır. Bu şekilde bağlam ve doğal olan yüceltilmektedir. "Mimarlık ve doğa birbirleriyle 'boşluk' üzerinden iletişim kurar" söylemi yapıların bir kutu olmaktan öte boşluk/yırtık olarak yere entegre edilmelidir savını güçlendirmektedir. Nesne karşıtı söylemini ışık, gelenek ve görünmez olma/yokmuşçasına kavramlarıyla desteklemektedir.

(OMM) Odunpazarı Modern Müze Tasarımı

Kengo Kuma, OMM tasarımında yapının yer ile bağlantısını koparmadan çağdaş yeni ekler ile parça bütün dengesini sağlamaktadır. Odunpazarı bölgesinin tarihi, yerel dokusunun yansımaları esas alınarak tasarım girdileri yakalanmaktadır (Kuyrukçu ve Elitok, 2021; Sönmez, 1983). OMM tasarımı öncesinde Kengo Kuma ve ortağı Yuki Ikeguchi Eskişehir'e gelerek yer ile olan bağlantıyı ilintileme amacı ile dikkat çeken Odunpazarı geleneksel evlerindeki ahşap yapı sistemini ele almaktadır (Özden, 2009), (Resim 3, 4). Japon mimarisinde geleneksel yapı sistemindeki ahşapların iç içe geçtiği köşelerden birbirine bağlanması temel alınarak ortak/benzer yönler ön plana çıkarılmaktadır. Modernize edilen bu sistem bulunduğu yere özgü biçimlenme fikri üzerinden gelişmektedir (Url- 2).

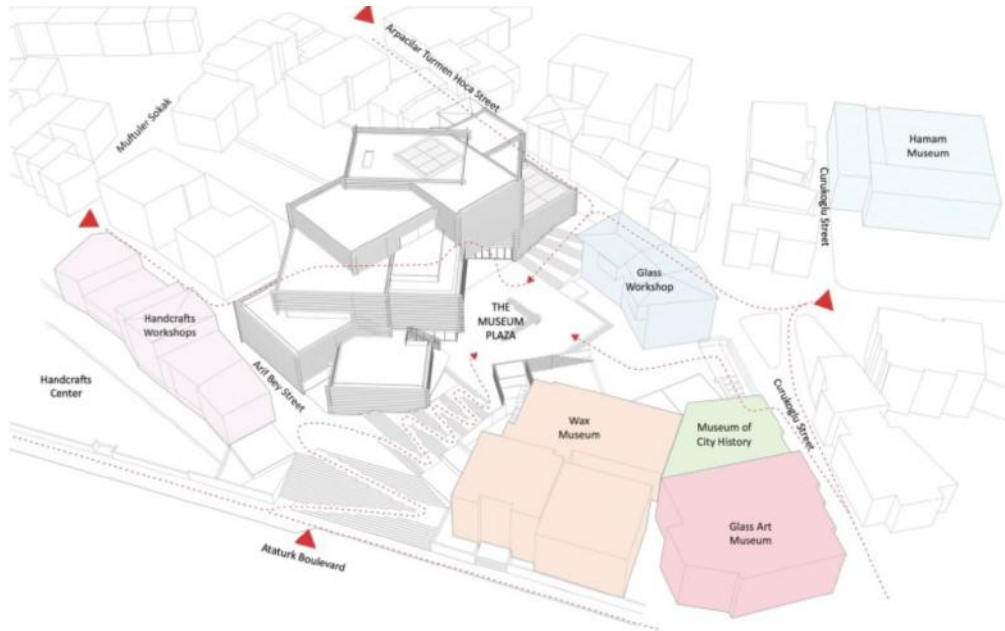
Resim 3, 4. Kengo Kuma ve ortağı Yuki Ikeguchi Eskişehir ziyaretinden görünüm (Url, 3)

OMM, 3 kattan oluşmakta toplam 3582 metrekare, sergi alanları yaklaşık 1200 metrekaredir. Müzede, Haldun Dostoğlu küratörlüğünde gerçekleşen ilk sergi "Vuslat", Erol Tabanca koleksiyonundan 90 eserlik bir seçkinin yer aldığı 2 adet aktif sergi bulunmaktadır. Bir diğeri ise günümüzün yetenekli bambu ustası Tanabe Chikuunsai'nin müzeye özel ürettiği enstalasyon çalışmasıdır (Resim 5, 6). Farklı büyüklüklerdeki sergileme alanlarının yanı sıra kafe, müze dükkânı ve atölye alanları da müzenin dinamik yapısını yansıtmaktadır.

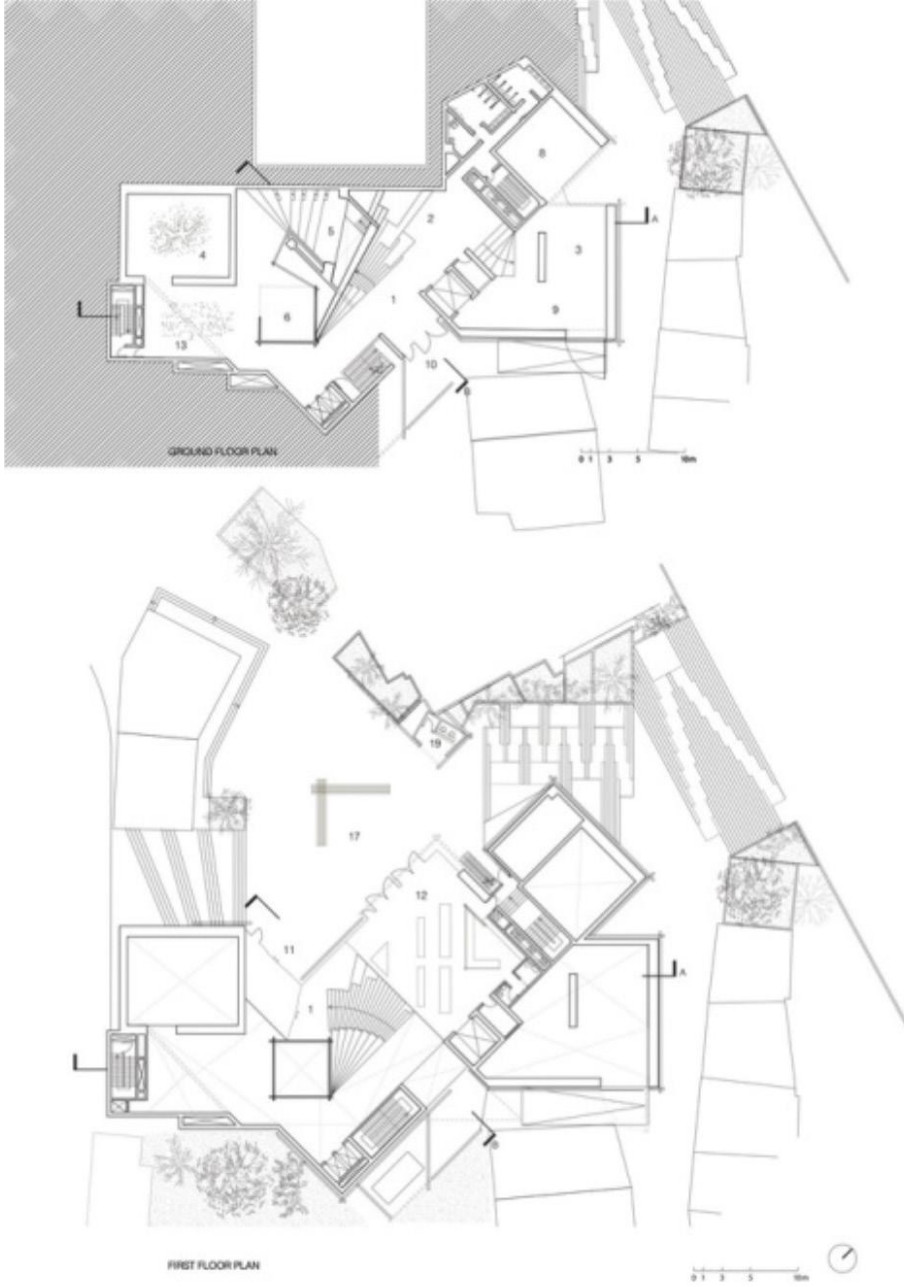

Resim 5, 6. Tanabe Chikuunsai'nin müzeye özel ürettiği enstalasyon çalışmasından görünüm (F. Şahin Arşivi)

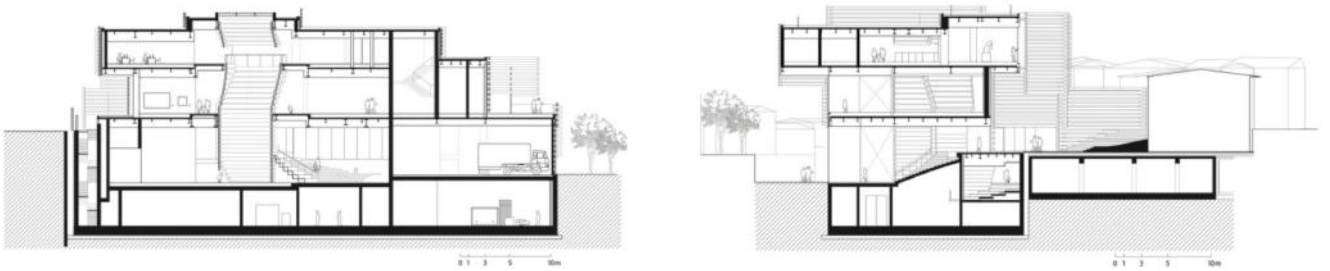
"Bambu ustası Tanabe Chikuunsai'nin açılış sergisi için yerinde ürettiği çalışması "duvar", "kiriş" ve "zemin" arasındaki ilişkilerin yeniden düşünülmesine aracı olmaktadır. Sanatçının elde ettiği son ürünün yapısal karmaşıklığı eserin, "geleneksel" olmaktan daha çok güncel olma eğilimini vurgulamaktadır. Mimarlıkla sanat arasında sıkışan eser, gelenekselle çağdaş arasında özgürleşmektedir" (Savaş, 2019). "Mimarların iç mekân dolaşımında söyledikleri gibi "geleneksel sokağı yeniden yaratıp yaratmadığı" tartışma konusu; ancak toplam 3.582 metrekare alanda yarattıkları mekân zenginliği yadsınamaz (Resim 7). Plan şemasında hiçbir alt birimin bir diğeri ile aynı olmaması (Resim 8, 9), üst üste gelirken kayan mekânların üçüncü boyutta yarattığı yükseklik farklılıkları ve üçgen merdivenler küratörlerin işini keyifli kılmaktadır" (Resim 10, 11).

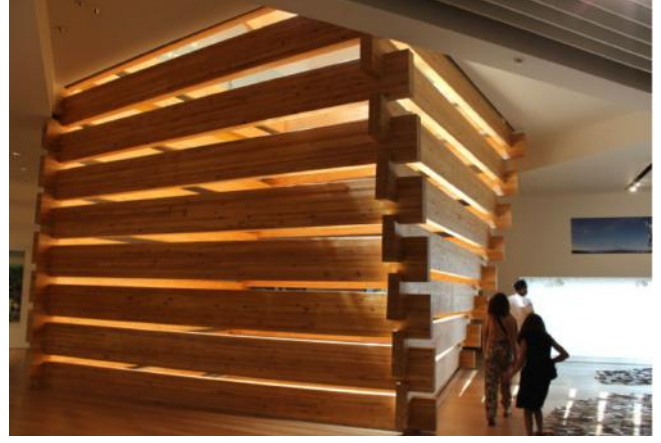
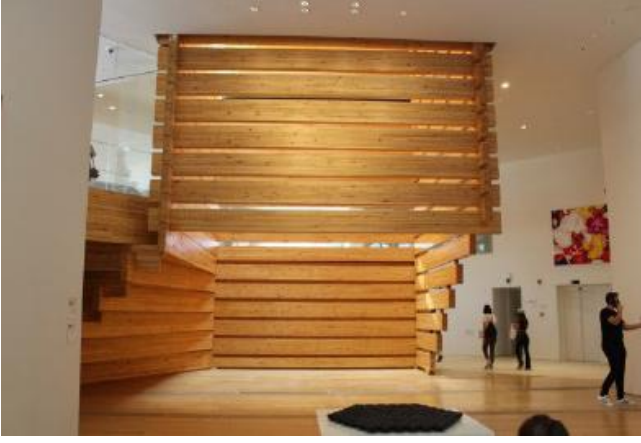
Resim 7. OMM vaziyet düzleminde erişilebilirlik (Url, 4)

Resim 8. OMM zemin ve 1. kat planları (Url, 4)

Resim 9. OMM kesitleri (Url, 4)

Görsel 10, 11. OMM üçüncü boyutta yükseklik oluşumundan görünüm (F. Şahin Arşivi)

OMM'un Yer ile Bağlamsal İlişkisi

Odunpazarı Modern Müze'nin (OMM) Atatürk Bulvarı gibi Eskişehir kentinin ana ulaşım aksı üzerinde bulunması ile kent ile olan bağını güçlendirmektedir. 3 kattan oluşan müzeye giriş 3.50 kotundan sağlanmakta olup bu katta kafeterya ve müze dükkânı bulunmaktadır. Eserler 0.00-8.00 ve 13.80 kotlarındaki katlarında sergilemekte olup -5.00 kotunda müzenin depoları bulunmaktadır. Kuma, Osmanlı kubbe mimarisinden referans alarak bloklarının keşiştiği yerde üç kat boyunca uzayan bir atrium tasarlamıştır. Bu kısımdan geniş bir tavan penceresiyle doğal ışık başarılı bir şekilde yapıdan içeriye alınmaktadır (Resim 12, 13).

Görsel 12, 13. OMM üç kat boyunca uzayan atrium görünümü (F. Şahin Arşivi)

"Konsollar ve yönelimler, şehrin sokak dokusunu özgün ve beklenmedik kılan özellikleri. Projede niyetimiz kutuları üst üste koyarak ve döndürerek Osmanlı evlerinin yarattığı dokuyla bir bağ kurmak... Formalist bir tutumdan çok, sokağı içeride devam ettirmek ve doğrusal olmayan bu gezinti rotasını müzenin içinde tekrar yaratmak" Yuri Ikeguchi.

Kengo Kuma ve Yuki Ikeguchi bölgenin tarihsel ve yerel dokusundan esinlenerek yapının malzemesi olarak ahşapı seçmiş, ahşap yapı sistemini modernize ederek müzede kullanmıştır (Resim 14, 15). Kengo Kuma (2019) yapının malzeme seçimiyle ilgili "İnsanlar Türkiye'yi düşündüklerinde, Sultanahmet Camii, Ayasofya gibi taş ve ağır malzemelerin kullandığı yapıları akıllarına getiriyorlar. Ben müze için ahşap gibi doğal bir malzeme kullanarak Türkiye'nin bu mimari imajını değiştirmek istedim" diye ifade etmektedir. Yapının mevcut durumunun rengi ve dokusuyla birlikte çevre dokusuyla uyumlu olduğu ve yerel yapım tekniklerinin yorumlanarak yeni yapıda kullanıldığı görülmektedir.

Görsel 14, 15. OMM üç kat boyunca uzayan atrium görünümü (F. Şahin Arşivi)

Dış cephede kullanılan ahşap kabuğun etkisi iç mekânda kullanılan ahşap ile uyum göstermektedir. Yapının merkezinde bulunan hacimsel boşluk, doğal ışığı iç mekânlar boyunca dağıtmaktadır ve cephedeki ahşabın kullanım biçimi, ışık geçişine izin vermektedir. Kafeterya mekânı ile müzenin giriş mekânı cam ile ayrılmakta, bu sayede mekânlar arası görsel ilişki sürdürülmektedir. Mekânlar arasındaki geçiş-saydamlık ve düşeydeki hacimsel boşluk yapının bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır. Yapı kademeli ve kütlelerin geri çekilmesiyle kademeli bir şekilde yükseltilmiştir böylece insan ölçeği ve çevredeki yapılar için ezici bir gabari oluşturmamıştır. Yapının insan ölçeğinde ve çevredeki yapıların ölçeğine uyumlu olduğu görülmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Günümüz müzelerinin eserlerin sergilenmesinde, korunmasında ve arşivlenmesinde değişiklik göstermesi modern müzecilik kavramını sorgulatmaktadır. Tarihsel süreç içinde eserleri toplama ve sergileme amacıyla olan müzeler, modern anlayış ile günümüzde gerçekleşen etkinlikler/atölyeler, disiplinlerarası çalışmalar ile psikolojik, sosyolojik içerikler üretmektedir. Kullanıcılar/ziyaretçiler ile güçlü bir bağ kurma/bütünleşme çabası bağlamsal yer ile kurgulanan tasarımları ön plana çıkarmaktadır. Bu amaçla tasarlanan Odunpazarı Modern Müze (OMM), eserleri sergileme biçimselliği, farklı mimari anlayışı, kendine özgü/özgün temsiliyeti ile herkesime ulaşmakta, bütünleştirici gücü ile odaklaşmaktadır.

OMM tasarımcısı olan Kengo Kuma Japon mimari geleneğinde sürdürdüğü prensipleri/kriterleri yeniden yorumlamaktadır. Doğal malzemenin önemini tercih ettiği ahşap ve cam birlikteliği üzerinden göstermekte, mimari boşluk, doğa, insan/lar arasında farklı/özel bir bağ kurma amacını taşımakta, yerellik, sadelik/netlik kavramlarını yaşatmaktadır. Mimari biçimlenmeyi yönlendiren 'yer' başlangıç ve bitiş arasında tasarım sürecini tanımlarken, yerel öğelerin nesne karşılığında çağdaş öykünmeler göstermesi mimari dilini/üslubunu güçlendirmektedir. OMM tasarımında, form organizasyonu, doğal ışığın yapı içine alımı ve malzeme-doku-renk seçimi dikkat çekmektedir. Yapının mimari dili, yerel mimari elemanların, yerel malzemenin ve yerel yapım tekniğinin yorumlanarak kullanımı, araziye olan uyumu, çevre doku ve insan ölçeği, dokunsallığı ile yapı yer'e özgü bir tasarımdır. Odunpazarı Modern Müze (OMM) bölgenin tarihine, hafızasına/belleğine saygı duyularak/bütünleşerek tasarlanmış modern ve bağlamsal bir yapıdır.

Kaynakça

- Bauman, Z. (1999). Culture as Praxis, Londra: SAGE Publications
- Bayar, B. (2019). Kengo Kuma: Doğal Malzeme ile Minimalizmi Birleştiren Mimar. <https://denemenlazim.net/kengo-kuma-dogal-malzeme-ile-minimalizmi-birlestiren-mimar/> Erişim Tarihi 01 Ocak 2025
- Coşkun, B. S. (2014). Afrika'da Sürdürülebilir Yaklaşımlar Arayışında Bir Mimar: Peter Rich, Mimar.İst Dergisi, 50, 25-29.
- Kuma, K. (2007). Material is Not a Finish, Kengo Kuma: Materials, Structure, Details, Basel: Birkhäuser GmbH
- Kuyrukçu, E. Y., Elitok, M. K. (2021). Çağdaş Müze Mimarisine Bağlamsal Bir Yaklaşım: Odunpazarı Modern Müze Örneği, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9 (116), 187- 201t
- Özden, Z. (2009). Eskişehir Odunpazarı Geleneksel Türk Konut Mimarisi Örnekleri (Yüksek Lisans Tezi), MSGSÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Savaş, A. (2019). OMM: Modern Müze Nedir? Mimarlık Dergisi, 56 (410), 64-70.
- Sönmez, N. (1983). Eskişehir'de Odunpazarı Tarihi Yerleşiminin Fiziksel Gelişimi ve Geleneksel Konut Dokusunda Dizgesel Çözümler (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taner, Y. (2009). Eskişehir Kentinin Gelişiminde Belirleyici Rolü Olan Süreçler ve Bu Süreçler İçerisinde Beliren Yerleşmeler (Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- URL-1 <https://www.arkitektuel.com/odunpazarı-modern-muze/> Erişim Tarihi 01 Ocak 2025
- URL-2 <https://www.omm.art/tr/> Erişim Tarihi 01 Ocak 2025
- URL-3 <https://www.arkitera.com/haber/kengo-kumadan-eskisehire-cagdas-sanatlar-muzesi/> Erişim Tarihi 01 Ocak 2025
- URL-4 https://www.archdaily.com/924542/odunpazarı-modern-art-museum-kengo-kuma-andassociates/5d76ce0f284dd17f74000060-odunpazarı-modern-art-museum-kengo-kuma-andassociates-next_project=no Erişim Tarihi 01 Ocak 2025

YAPAY ZEKA, DİJİTALİZM, NFT ve GÜVENİLİRLİK SORUNSALI

Doç. Dr. Merve YILDIRIM*

Özet

“Birçok bilim insanına göre, insan beyni 86 milyar nöronu ve yüz trilyon sinapsıyla bilinen evrenin en karmaşık nesnesi olarak tanımlanmaktadır” (Eberl, 2019:133). Bu karmaşık yapıyı Beynin Boolean devre modelinde; basitçe belirli varsayımları kullanarak beyindeki nöronların nasıl çalıştığını matematiksel olarak açıklayan bir teoriye dayandırmaktadır. 1950 yılında Turing’in “Bilgi işleyen makineler ve zeka” konulu 1956 yılındaki Dartmouth Görüşmelerinde; “Yapay zeka” isminin ortaya atıldığı görülmüştür. Yapay zeka ile ilgili ilk ipuçları 1940'lara kadar gitmektedir. Uzun süreli çalışmalar sonucu ortaya çıkan sanat ve tasarım ürünlerinin benzerlerini dakikalar hatta saniyeler içinde yapabilen yapay zekâ, bu becerisini güçlü teknolojik altyapıların yanı sıra içerisinde milyarlarca görsel ve işitsel öğeyi barındıran veri tabanlarından almaktadır. Bu durum birçok sorgulamayı da beraberinde getirmektedir. Güzel sanatlar alanında yapay zekâ kullanımı, tasarımlarda hız ve özgün üretim süreçlerinde katkı sağlarken potansiyel risklere ve etik boyutlarda (telif hakları, fikri mülkiyet hukuku, şeffaflık, veri yönetimi vb.) sorunsallara da yol açabilmektedir. Bununla birlikte, yapay zeka ile üretilen eserlerin yaratıcılığına yönelik belirsizliklerin yanı sıra, kişisel veri güvenliği de önemli bir konudur. Yapay zeka eserlerini oluşturmak için genellikle büyük miktarda veriyi analiz eder ve işler. Bu veriler, kullanıcıların veya toplumun kişisel bilgilerini içerebilir (Yıldırım, 2023:1569). Yapay zekanın bu verileri doğru bir şekilde kullanması, gizlilik ve veri güvenliği açısından önem taşır. Kişisel verilerin korunması ve yetkisiz erişimlere karşı güvenliğin sağlanması, yapay zeka ile üretilen eserlerin etik bir şekilde kullanılması için önemli bir gerekliliktir. İşte bu noktada, dijital sanatın merkezileşmemiş ve rekabetçi bir ortamda bulunması, özellikle telif haklarına farklı bir yaklaşım getirmesi blockchain teknolojisi ile yeni bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda NFT'ler, kimi düşünürlere göre dijital benzersizliği alıcıya sunarken kültür ve sanat alanında özgürleştirici ve benzersiz bir ortamı sağlamıştır (Trautman, 2021). Bu çalışmada, yapay zeka ile üretilen eserlerin yaratıcılığına yönelik risklerin ve belirsizliğin rahatsızlığı, kişisel veri güvenliği sorunsalını gündeme getirmiştir. Barışçıl güvenliğin sağlanması noktasında telif haklarının önemi ve NF'nin de bir kripto para birimi gibi çalışması konuları incelenerek literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.”

Giriş

1950'li yılların başında Alan Turing'in “Makinalar düşünebilir mi?” sorusuyla makina öğrenmesi kavramı ortaya çıkmıştır. Bilgisayar Bilimci ve Bilişsel Bilimci “John McCarthy” tarafından “Yapay Zekâ” terimi ilk kez düzenlenen yapay zekâ konferansı olan “Dartmouth Konferansı”nda 1956 yılında kullanılmıştır (<https://ddo.link/yapay-zeka>). Yapay zekâ çalışmaları genellikle insanın düşünme yöntemlerini analiz ederek bunların benzeri yapay yönergeleri geliştirmeye yönelik yazılımlardan ibarettir (Aksu, 2018: 298). İnsanın düşünme yöntemlerinin analizine ve insan beyninin çalışma mekanizmalarının taklidine dayalı bir çalışmadır. Sistemik çalışmalar yapan nörolog, fizyolog, biyolog, iletişimsel yetiler üzerine çalışan uzmanlar, robotik ve genetik bilimciler, yazılım mühendisleri gibi farklı disiplin ve alan uzmanlarının birlikte çalıştığı multi-disipliner bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Literatürde “Yapay Zekâ”nın tanımı, teknolojinin gelişmesiyle değişim göstermektedir. Yapay zekâ, bir bilgisayarın veya bilgisayar kontrollü robotun, genellikle akıllı varlıklarla ilişkili görevleri yerine getirme yeteneğidir. Terim sıklıkla akıl yürütme, anlam keşfetme, genelleme veya geçmiş deneyimlerden öğrenme gibi insanlara özgü entelektüel süreçlerle donatılmış sistemler geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır (<https://ddo.link/artificial-intelligence>). Yapay zekânın eğitiminde en önemli unsur ‘veri’dir. Verinin büyüklüğü, hacmi ve çeşitliliği arttıkça yapay zekânın öğrenme kapasitesinin de artması beklenmektedir. Günümüzde, üretilen veri miktarının hızlı bir şekilde artması ve “Büyük Veri” işleme yeteneklerinin de gelişmesiyle, yapay zekânın çözümleri birçok alanda karşımıza çıkmaktadır. (<https://cbddo.gov.tr/sss/yapay-zeka/>). Yapay zekanın Başlıca kullanım alanları; 1- Görüntü İşleme: Yüz tanıma, güvenlik ve gözetleme, sosyal ağlarda fotoğraf etiketleme, spor analitiği ve strateji optimizasyonu, sentetik görüntü üretimi, sahte fotoğraf ve video üretimi, ses işleme: müzik tanıma, sesli asistanlar, sesli yanıt ve şifre. 2- Metin İşleme: Konuşmadan metin sentezi, metinden konuşma sentezi. Çeviri servisleri: çevrimiçi sohbet ve asistan, sosyal medya analitiği ve duygu durum analizi, kişiye özgü yazım düzeltme ve öneri.

3- Veri İşleme: öneri sistemleri, ilan öneri, müzik öneri, müşteri deneyimi ve müşteriler için akıllı kampanya önerisi, hava durumu, trafik yoğunluğu gözeterek rota planlama, periyodik bakım ve onarım kestirimi, işe alım ve performans değerlendirme sistemleri, oyun motorları. 4- Sağlık verilerinin analizi ve tedavi planlaması: Tanı koyma ve tedavi planlama sürecinde doktorlara yardımcı olan uygulamalar. 5- İnsansız Yapay Zeka Destekli Sürüş Sistemleri: otonom araçlarda karar destek sistemleri. 6- Sigortacılık ve Finans: sanal asistanlar, hasar yönetimi, sahtekârlık tespiti ve önleme, anomali tespit uygulamaları. 7- Büyük Veri Analitiği: büyük veri analizi ile davranış analizi. Tarım ve Hayvancılıkta Akıllı Uygulamalar, insansız hava aracı (iha) ile görüntü işleme temelli hassas tarım uygulamaları, hassas hayvansal üretim. 8- Siber Güvenlik: Siber saldırıları tespit ve engelleme için uzman sistem, kötücül yazılım analizidir (<https://cbddo.gov.tr/sss/yapay-zeka/>).

1-Yapay Zeka Dijitalizm ve Gerçeklik Algısı

Yapay zeka araştırmaları 1945 yılının ortalarında başlamıştır. 2014 yılından bugüne özellikle görsel üretim konusunda büyük bir gelişim kaydetmiştir. Dijital görsel üretimin zirvesi Yapay zeka "doğal sistemlerin yapabildiği her bilişsel etkinliği yapay sistemlere, daha büyük bir başarı düzeyinde nasıl yaptırabileceğimizi inceleyen bilim dalı" olarak karşımıza çıkmaktadır (Say, 2022:9). Makine öğrenmesine bağlı derin öğrenme alanındaki gelişmeler aracılığıyla yapay bir zekâda da öğrenme mümkün hale gelmiştir.

Bu sayede insan üretimlerini taklit eden, referanslarla yeni çalışmalar ortaya koyabilen sistemler var olmaya başlamıştır. Yapay zekâ görsel/işitsel bir ürün oluşturmak için veri setine, veri seti için de bir veri tabanına ihtiyaç duymaktadır. "Veri tabanı; birbiriyle ilişkili verilerin tekrara yer vermeden depolanmasıdır" (Soyyuçe, Hünkâr vd., 2003). Veri seti; yapay zekânın bir görseli/müziği öğrenmesi için bir araya getirilen referanslardır. Örneğin, yapay zekânın İzlenimcilik sanat akımını öğrenebilmek için en az 500 adet bu akımla ilgili tabloya ihtiyacı bulunmaktadır. Tabloların yüksek çözünürlük ve aynı akıma ait olması da bu aşamada önemlidir. Derin öğrenmenin görüntü üretebilen ilk modeli, 2014 yılında Ian Goodfellow tarafından önerilmiştir.

Üretken Çekişmeli Ağlar olarak adlandırılan bu üretken ağlar, İngilizcedeki yazılışlarının baş harflerine (Generative Adversarial Network GAN) göre anılmaktadır. Derin öğrenme alanında yaşanan en önemli gelişmelerden birinin, hiç şüphesiz üretken çekişmeli ağ (Generative Adversarial Network GAN) modelleri olduğu söylenebilir. Üretken çekişmeli ağlar (Generative Adversarial Network) "üretici ağ (Generative), görsel üretiminden sorumlu yapay sinir ağıdır. Ayırt edici ağ (Adversarial) ise, daha önce kendisine tanımlanan verilerle, üretici ağın ortaya koyduğu çalışmaları orjinal görüntü ile kıyaslayarak değerlendirmekten sorumludur. Çalışma süresince iki ağ da birlikte çalışarak birbirlerini eğitmektedirler. Ayırt edici ağ, kendisiyle paylaşılan veriyi rakamsallaştırarak kodlamaktadır (Soyyuçe, Hünkâr vd., 2003). Yapay zeka ile üretilen görsel ve illüstrasyon eserleri, geleneksel olarak insan yaratıcılığına dayanan eserlerden farklı bir yaratıcı sürecin ürünüdür.

Yapay Zeka, derin öğrenme ve makine öğrenme gibi tekniklerle büyük veri kümelerini analiz ederek eserleri oluşturur .Bu durumda, eserin yaratıcılığına ilişkin sorular ortaya çıkmaktadır. Yapay zeka'nin eserdeki yaratıcı katkısı ne kadar kabul edilebilir ve telif hakkı sahipliği konusunda kim hak sahibi olarak kabul edilmelidir? Bu sorular, geleneksel telif hakkı kavramını ve fikri mülkiyet hukukunu sorgulamaktadır. Bununla birlikte, Yapay zeka ile üretilen eserlerin yaratıcılığına yönelik belirsizliklerin yanı sıra, kişisel veri güvenliği de önemli bir konudur. Yapay zeka, eserlerini oluşturmak için genellikle büyük miktarda veriyi analiz eder ve işler. Bu veriler, kullanıcıların veya toplumun kişisel bilgilerini içerebilir . Yapay zeka'nin bu verileri doğru bir şekilde kullanması, gizlilik ve veri güvenliği açısından önem taşır. Kişisel verilerin korunması ve yetkisiz erişimlere karşı güvenliğin sağlanması, Yapay zeka ile üretilen eserlerin etik bir şekilde kullanılması için önemli bir gerekliliktir (Yıldırım, 2023:1571).

İşte bu noktada Dijital sanatın merkezileşmemiş ve rekabetçi bir ortamda bulunması, özellikle telif haklarına farklı bir yaklaşım getirmesi blockchain teknolojisi ile yeni bir anlam kazanmıştır. Bu bağlamda NFT'ler, kimi düşünürlere göre dijital benzersizliği alıcıya sunarken kültür ve sanat alanında özgürleştirici ve benzersiz bir ortamı sağlamıştır. (Trautman, 2021). NFT'ler dijital olan her şey olabilir; video, resim, şarkı, sanal kıyafet , kodlanmış bir sanal arazi parçası gibi...(Dowling, 2022).

2-NFT (Non-Fungible Token) Nitelikli Fikri Tapu TEKNOLOJİ

NFT (Non-Fungible Token), değiştirilemeyen token/jeton anlamına gelmektedir. Türkçe karşılığı ise "Nitelikli Fikri Tapu" olarak Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi ve Türk Dil Kurumu tarafından belirlenmiştir (TRT Haber, 2022). NFT, kripto para birimleri için kullanılan teknolojinin aynısı olan ve bir blokzincir tarafından doğrulanmış ve güvence altında olan benzersiz öğelerdir (Fortnow, 2021: 10). Daha basit bir ifade ile NFT, değiştirilemez tokenler/jetonlar, benzersiz dijital kaynaklardır. Karşılıksız jetonların yarattığı şey, benzersiz bir değerle sonuçlanan doğrulanabilir bir dijital nadirliktir (Dukedom, 2021: 6). Her NFT benzersizdir. Her NFT bir kripto para birimi gibi çalışmaktadır, ancak NFT'lerin maksimum arzı birdir. NFT'leri benzersiz ve değiştirilemez yapan şey budur; benzer türden bir şeyle serbestçe değiştirilemezler çünkü benzer türden hiçbir şey yoktur. Karşılıksız öğelerin serbestçe değiştirilemeyeceği veya benzer öğelerle değiştirilemeyeceği açıktır. Örneğin, elmaslar değiştirilememektedir. Her elmas boyut, renk, berraklık ve kesim bakımından benzersizdir. Satın alınan belirli bir pırlanta, başka bir pırlanta ile kolayca değiştirilememektedir. NFT, bir tablo gibi düşünülürse sadece bir tanedir. Bir tablounun kopyaları veya yapılmış baskıları olabilir, ancak yalnızca bir orijinal vardır (Yıldırım, 2023: 1570).

3- Blok Zincir ve NFT

Blok zincir tabanlı NFT'ler, kullanıcıların dijital varlıklara sahip olmalarını sağlar ve bu varlıkların sahipliği, fiziksel sahiplikten farklıdır. Blokzincir teknolojisi devreye girdiğinde, dijital varlıklar için bir koordinasyon katmanı sağlanabilmektedir. Kullanıcılara bunları yönetme yetkisine izin vererek geliştiricilerin varlıklarıyla olan ilişkilerini değiştirmektedir. Tüm bunlar, NFT'ler için kuralları belirleyen ve onları benzersiz kılan özellikleri temsil eden altı temel özellik sayesinde mümkündür (Dukedom, 2021: 39).1-Standartlaşma, 2-İşbirliklilik 3-Satılabilirlik4- Likidite, 5-Değişmezlik ve Kanıtlanabilir Nadirlik, 6- Programlanabilirlik. NFT'lerin anlaşılmasına akıllı sözleşmelerin önemli bir yeri vardır. Akıllı sözleşmeler, 1994 yılında Nick Szabo tarafından ortaya atılan bir terimdir. Birbirini tanımayan veya birbirine güvenmeyen tarafların işlemlerini güvenli bir şekilde gerçekleştirmesine olanak tanımaktadır. Doğru yürütme, temel blok zincirin tüm katılımcı 49 düğümlerinde çalışan ve tutarlılık sağlayan bir fikir birliği protokolü ile sağlanmaktadır. Kullanılan kavramlar şunlardır;

1-Gaz ücreti, bir işlemi başarılı bir şekilde yürütmek veya blok zincirde bir sözleşme yürütmek için gereken bir ücret veya değeri ifade etmektedir. Ethereum'daki gaz, Ethereum tarafından ağ içindeki işlemleri veya herhangi bir etkileşimi gerçekleştirmek için yapılan bilgi işlem harcamasının miktarını ölçen birimi ifade etmektedir.

2- Ethereum, akıllı sözleşmelerin oluşturulduğu ve yürütüldüğü merkezi olmayan platformdur.

3- API (Application Programming Interface, Uygulama Programlama Arayüzü), belirli bir görevi çözmeyi amaçlayan prosedürleri ifade etmektedir. (Akıllı sözleşmede belirtilen hedef).

4- Akıllı sözleşmeler, sözleşmenin müzakere edilmesini ve müteakip yürütülmesini kolaylaştıran ve doğrulayan protokollerdir. Bunlar programlama dili biçimindeki sözleşmelerdir. 2014 yılında ise, katılan tüm blok zincir düğümlerinde akıllı sözleşmeler olarak adlandırılan yazılımların programlanmasına ve yürütülmesine izin veren Ethereum ve benzeri ikinci nesil blok zincirler tanıtılmıştır. Sonuç olarak, herhangi bir kullanıcının ortak bir küresel altyapı üzerinde programlar oluşturması ve dağıtması sağlanmaktadır. Yeni ve hızla genişleyen bir teknoloji olarak, NFT'lerin dünyası henüz tam olarak keşfedilmedi ve her gün yeni olası kullanımlar ortaya çıkmaktadır. Bunların birçoğu var ve hepsi de birçok "dijital olmayan" sektöre yenilik getirebilecek potansiyel olarak kârlı yatırım, kazanç ve uygulama alanlarını temsil etmektedir (Dukedom, 2021: 75). Örneğin; Dota 2 ve Counter-Strike: Global Offensive gibi çok sayıda popüler oyunda silahlar, zırhlar ve görünümler oyun içi eşya olarak satılan öğeler mevcuttur.

Bu nedenle, hızlı bir şekilde donanım kazanmak isteyen oyuncular, saatlerce oynanabilecek oyunlarda eşya kazanmak yerine, çeşitli donanımlar satın almaktadırlar (Yıldırım, 2023:1570). Günümüz pratiklerine bakıldığında sanatın tüketilmesi noktasında her ne kadar yeni teknolojilerle birlikte demokratikleştirilmesinden söz edilse de sanat, hala elitist bir tüketim olarak gösterişçi tüketim bağlamında değerlendirilebilmektedir.

Frankfurt Okulu'nun sözünü ettiği gibi kitlesel bir sanat tüketimi söz konusu olsa da sanat seçkinci niteliğini sürdürmektedir. Herbert Gans (2007)'ın gözlemleri bahsedilen demokratikleşme süreçlerinin bile belirli bir sermaye gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Ona göre kültür endüstrisi, belirli bir statüyü ve zevki yansıtan ürünleri vurgulayarak toplumsal eşitsizlikleri güçlendirebilir.

Günümüzde yeni teknolojilerin, sanatın herkes tarafından üretimine ve tüketimine imkan tanıyarak demokratikleşmesine katkıda bulunduğu düşünülse de bu teknolojilerin kullanımı ve erişimi de belirli bir kültürel sermayeye bağlı olabilmektedir. NFT'ler, tüketicilere moda ürünlerini çevrimiçi olarak toplamaları, giymeleri ve takas etmeleri için yeni yollar sunmaktadır. Günümüzde fiziksel çoğu moda gösterimleri azaltılarak sanal hale getirildi.

Bu nedenle NFT'ler, moda endüstrisi için önemli bir araç haline gelmektedir. Markalar NFT faktörünün duygusal ve nostaljik yönlerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadırlar. Modayla ilgili NFT'ler yaratmaya başlayan markalar için büyük bir avantaj mevcuttur.

Örneğin, Arjantinli tasarımcı Andrés Reisinger, çevrimiçi bir müzayedede on sanal mobilya parçası sattı ve en pahalı ürün neredeyse 70.000 dolara ulaştı. Nifty Gateway aracılığıyla açık artırmayla satılan sanal mobilyalar, Decentraland veya Somnium Space gibi sanal odalarda kullanılabilir. Bu büyüyen pazarı hedeflemek, markanın çevrimiçi görünürlüğü üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir ve dolayısıyla yeni izleyiciler getirmektedir. Her gün .com, .net, .org, .tv gibi uzantılara sahip alan adları ve internetteki çeşitli web sitelerine erişmek için diğer birçok yaygın uzantılar kullanılmaktadır.

Üst düzey alan adları olarak da bilinen bu ortak alan uzantıları, nihai olarak merkezi bir otorite tarafından yönetilerek denetlenmektedir. ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, İnternet Tahsisli İsimler ve Sayılar Kurumu), küresel olan DNS (Domain Name System, Alan Adı Sistemi) politikasını belirleyen ve kimin hangi alan adlarına sahip olduğunu takip eden, kâr amacı gütmeyen özel bir kuruluştur. ICANN'ın bir parçası olmak yerine, blok zincir alanlarının mülkiyeti, tıpkı kripto para birimlerinin ve NFT'lerin mülkiyeti gibi blok zincir tarafından belirlenmektedir.

Benzer şekilde, blok zincir etki alanları da bir kripto para cüzdanında tutulmaktadır. Özünde, bir blokzincir alanı, onu bir NFT yapan bir blok zincir varlığıdır (Fortnow, 2021: 28). NFT oluşturmak, satmak veya satın almak için pek çok NFT platformu bulunmaktadır. Platformlar aracılığı ile kısa sürede NFT hesabınızı ve cüzdanınızı oluşturabilirsiniz. Ayrıca sanat eserlerinizi NFT'ye dönüştürmek için programlama dili bilmeniz veya karmaşık hesaplamalar yapmanız gerekmemektedir. Yalnızca dijital varlığınızın meta verilerini platforma yüklemek, NFT oluşturmanız için yeterlidir.

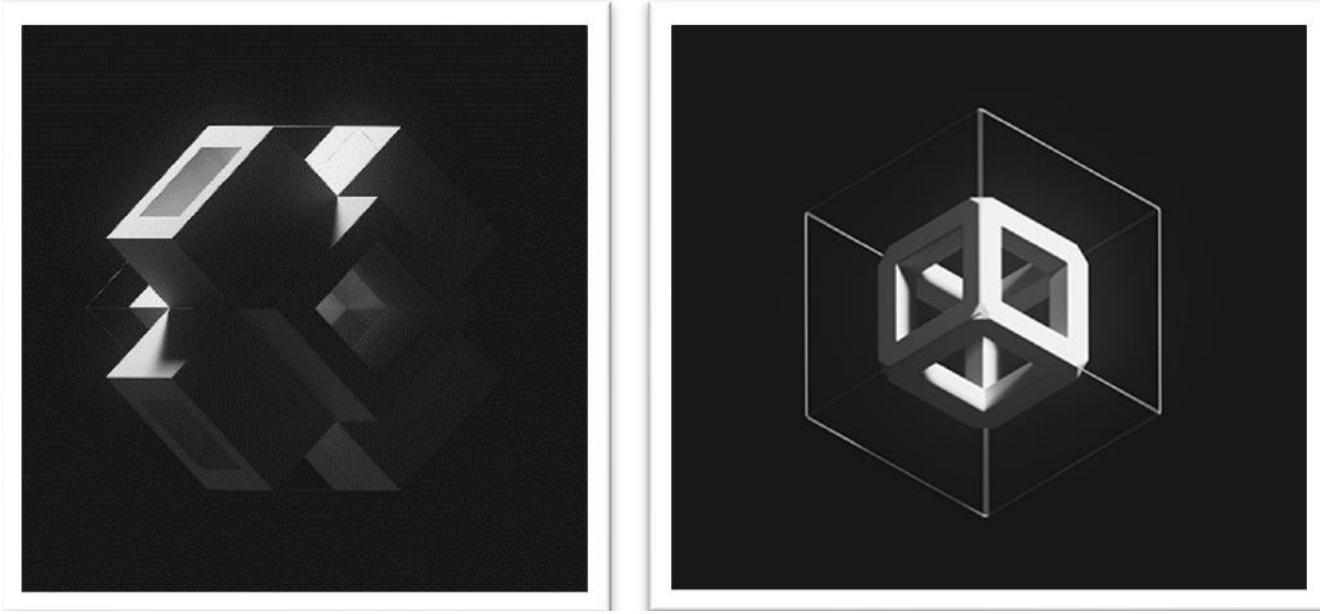
Avantajları nelerdir sorusunun cevabı; Avantajları Benzersizlik ve Telif Hakkı Koruması, Yeni İş Modelleri, Fiziksel ve Dijital Dünya Entegrasyonu, Erişilebilirlik. Dez Avantajlarını ise şu şekilde söyleyebiliriz: Blok zincir altyapısına bağımlılık, Toplu NFT oluşturulamaz, Güvenlik, Merkezi olmayan platformlarda merkezi süreçler, Overtokenization (Aşırı Tokenleştirme), Kilitli fiyatlandırma mekanizması, Benzersizlik fikrinin yoksullaşması, Gizlilik ve Güvendir.

NFT satın alan kişiler orijinal nesnelerin otomatik sahipleri değildir, aslında dosyanın başkaları tarafından çoğaltılmamasını veya kullanılmamasını sağlamanın hiçbir yolu bulunmamaktadır.

Sanat eseri orijinal mi ve başka bir platformda hiç token haline getirilmedi mi? Gibi sorular için şu anda kolay bir çözüm bulunmamaktadır. Her bir bireysel pazarın dışında inşa edilmiş ve hepsini kapsayan bir itibar sistemine ihtiyaç vardır.

Teoride herkes, çalışmanın orijinal yaratıcısı olduklarını kanıtlamadan bir NFT'ye sanat eseri yükleyebilir. Bu, dolandırıcı aktörlerin, değerli nesnelerin asıl sahipleri veya yaratıcıları gibi davranarak açık artırma pazarlarına NFT'leri yüklemeleri konusunda açık bir gerçek dünya riski oluşturmaktadır.

Yaratıcıların gerçek insanlar olduğunu varsayarsak, bilinen sanatçılar mı? Sanatçının kimliğine büründüğü başka bir kişi mi? Çözülmesi gereken önemli sorulardandır (Yıldırım, 2023:1572).

Görsel 1. Murak Pak The Fungible serisinden çalışmaları .

Murat Pak, Türkiye’de ve dünya genelinde çok konuşulan ve NFT ve kripto sanat alanında etkili olan bir dijital sanatçıdır. Uluslararası sanat ve sanatçı analiz platformu CryptoArt.io’nun verilerine göre, Pak KnownOrigin, Nifty Gateway, SuperRare, Foundation, Async Art ve MakersPlace gibi platformlarda en çok satış yapan sanatçılar arasında ilk sırada yer almaktadır. Ocak 2022 ayının verilerine göre, Pak toplamda 66319 tasarım satmış ve bu satışlardan 282,373,514.14 dolar kazanmıştır.

Görsel 2. Riseonlineworld oyununda satılan NFT’ler

Oyun geliştiricileri artık oyun içi öğelerin NFT’lerini oluşturmaya, oyunlarda bulunan eşyaları eşsiz hâle getirip bir pazar oluşturmaya başladılar. Örneğin Rise Online World oyunu kullanıcılarına, oyun içi nesnelerin alınıp satıldığı ve kiralanabildiği bir ortam sunmaktadır. Genel olarak NFT türlerini şu şekilde sıralayabiliriz: Görüntü, Video, Gif, Ses, 3B Model, Kitap ve Yazı gibi. Ve Satış için uygun platforma karar vermek önemlidir. Bu platformlar şunlardır. OpenSea Ethereum ve Poligon blok zincirini kullanan en bilinen ve her türlü NFT için kullanımı için oldukça basit olan bir platformdur. Platformda içerik üreticileri, sanat eserlerini yükleyip kolaylıkla satışa sunabilmektedirler. Rarible Ethereum, Flow ve Tezos blokzincirini kullanan Rarible, kitap, müzik albümü, dijital sanat ve film gibi içerik üreticilerinin NFT’lerini yayınlayan bir platformdur.

Rarible'da içerik kısıtlı olarak gösterilir, yalnızca NFT'yi satın alan kişi içeriğin tamamını görebilmektedir. c. Holaplex Solana blok zincirini kullanan bu platform, Solana'nın Ethereum blok zincirine göre daha hızlı ve düşük ücret maliyetinden dolayı tercih edilmektedir. d. Objekt ilk etapta ikincil bir Pazar yeri olarak ortaya çıkan Objekt, artık sanatçıların ve içerik üreticilerinin doğrudan satış yapmalarına imkân veren Tezos blok zincirini kullanan bir platformdur. e. Nifty gateway Nifty Gateway, kendisini seçkin bir sanat galerisi gibi üst düzey bir pazar yeri olarak tasvir ediyor. İçerik oluşturucuların Nifty Gateway'de satış yapmak için başvuruda bulunmaları ve kapsamlı bir inceleme sürecinden geçmeleri gerekir. Nifty Gateway, NFT'leri bir kredi veya banka kartıyla satın alabileceğiniz ender pazarlardan biridir ve kripto para birimine aşina olmayan koleksiyoncular için çok daha uygun bir platformdur (Yıldırım,2023:1571).

4- Yapay Zeka ve Telif Hakları

Yapay zeka'nın bu verileri doğru bir şekilde kullanılması, gizlilik ve veri güvenliği açısından önem taşır. Kişisel verilerin korunması ve yetkisiz erişimlere karşı güvenliğin sağlanması, Yapay zeka ile üretilen eserlerin etik bir şekilde kullanılması için önemli bir gerekliliktir. Yapay zekâ teknolojileri görsel ve illüstrasyon eserlerinin telif hakları, günümüzde önemli bir hukuki tartışma konusu haline gelmiştir.

Bu tartışma, Yapay zeka'nın giderek daha gelişmiş hale gelmesi ve karmaşık illüstrasyonları üretebilme yeteneğiyle birlikte ortaya çıkmıştır. İllüstrasyon eserlerinin yaratıcı olduğu kabul edilen sanatçılar tarafından oluşturulmasının aksine, Yapay zeka tarafından üretilen eserlerde yaratıcılığın kimin tarafından sağlandığı ve telif haklarının kime ait olduğu belirsizliklerle doludur. Bu konuda çalışmalar mevcuttur.

Algoritmalar konusuna gelirsek, Yapay zekâ tarafından illüstrasyonlar ve diğer görsel eserlerin üretilmesinde kullanılan en yaygın algoritma türleri genellikle derin öğrenme ve generative adversarial networks (GANS) gibi tekniklerdir (Özdal, 2024 :20) Bu tür algoritmalar, belirli komutlar ve yönergeler altında işleyerek görsel verilerden karmaşık özellikler çıkarabilir ve bu özellikleri kullanarak yeni ve benzersiz illüstrasyonlar üretebilirler. Ancak, bu "illüstrasyonların tam anlamıyla illüstrasyon olup olmadığı" konusu tartışmalıdır.

Akademik tanımına göre, bir illüstrasyon belirli bir mesajı iletme için özel olarak oluşturulmuş bir resimdir. Dolayısıyla, bir Yapay zeka'nın ürettiği görsel eserin bir illüstrasyon olarak kabul edilebilmesi için, bu eserin belirli bir mesajı amaçladığı ve bu mesajı etkili bir şekilde ilettiği kanıtlanmalıdır.

Bu, çeşitli disiplinlerin birleştiği bir alan olan bilgisayar bilimleri, sanat ve hukukta daha geniş bir tartışmayı gerektirir. Her ne kadar YZ tarafından üretilen görsel eserlerin teknik ve estetik açıdan ilgi çekici olduğu kabul edilebilir olsa da, bu eserlerin gerçek anlamda bir "illüstrasyon" olup olmadığını belirlemek için daha fazla bilimsel ve hukuki çalışma yapılmalıdır .

Telif hakkı, bir eserin yaratıcısına özgü bir hak tanır ve eserin kullanımının ve dağıtımının kontrolünü sağlar. Geleneksel olarak, bir eserin yaratıcısı olarak kabul edilen kişi telif hakkına sahip olur. Ancak, Yapay zekâ tarafından üretilen illüstrasyon eserlerinde, yaratıcılığın belirli bir insan tarafından sağlanmadığı argümanı ortaya atılmaktadır.

Yapay zeka, programlandığı algoritmalara dayanarak karmaşık hesaplamalar yapar ve sonuç olarak illüstrasyonlar üretebilir. Bu durumda, telif hakkının kimin tarafından talep edileceği belirsizleşir (Özdal, 2024 :21).

Telif haklarının korunması ve Yapay zeka ile yaratılan eserlerin telif hakkı sahiplerinin haklarını kullanabilmesi için telif hakkı kaydının yapılması, lisans ve sözleşmelerin düzenlenmesi, eserlerin izinsiz kullanımına karşı koruma sağlayan teknolojik çözümlerin geliştirilmesi ve farkındalık çalışmalarının yapılması yer alabilir.

Kişisel veri koruması ve kullanıcı izni gibi faktörler üretilen eserlerin yasal statüsü ve korunma şartları konusunda sürekli olarak güncellenen bir hukuki yasal çerçeve oluşturulması önemlidir (Özdal,2024:27).

Sonuç

Yapay zeka, programlandığı algoritmalara dayanarak karmaşık hesaplamalar yapar ve sonuç olarak Dijital illüstrasyonlar üretir. Dijital sanatın yeni ortamı olan NFT, eserlerin tek ve çoğaltılamaz olması ve değer biçilebilirliği sanatçıların yeni satış alanlarını keşfetmelerine ve farklı türlerdeki sanatlarında ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kripto sanatı sanatta yeni bir dönemin çıkışını açmıştır.. NFT teknolojisi sayesinde, sanat eserlerinin orijinalliği ve geçmişi blok zincir teknolojisi kullanılarak takip edilebilmekte ve doğrulanmakta aynı zaman da bu eserler benzersiz bir "kimlik" kazanmaktadır. NFT sanatçılarının eserlerini doğrudan sanat ilgisine ulaştırmasına yardımcı olmaktadır. Bu sayede, sanatçılar aracı olmayan bir platformda eserlerini satabilmekte ve blok zincir teknolojisi sayesinde satış işlemlerini çok daha şeffaf bir şekilde yürütebilmektedirler. Blok zincir teknolojisi daha da yaygınlaştıkça, sanat eserlerinin orijinalliği ve geçmişi daha kolay takip edilebilir ve doğrulanabilir hale gelecektir. Yapay zeka'nın bu verileri doğru bir şekilde kullanılması, gizlilik ve veri güvenliği açısından önem taşır. Kişisel verilerin korunması ve yetkisiz erişimlere karşı güvenliğin sağlanması, Yapay zeka ile üretilen eserlerin etik bir şekilde kullanılması için önemli bir gereklilikte yapay zekâ teknolojileri ile üretilen dijital sanat eserlerinin telif haklarının bir an önce çıkartılması ve korunma şartları konusunda sürekli güncellenerek hukuki yasal çerçevenin oluşturulması, uygun politika ve yönergelerin uygulanması zaruri ihtiyaçtır.

Kaynakça

- 1-Aksu, H. (2018). Dijitopya Dijital Dönüşüm Yolculuk Rehberi. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
 - 2-Dukedom C. (2021). The NFT Revolution-Crypto Art Edition, 1 th ed. Independently Pub.
 - 3-Dowling, Michael. 2022." Verimli Toprak :Değiştirilemez tokenlerin fiyatlandırılması ", Finans Araştırma Mektupları , Elsevier, cilt 44(C).
 - 4-Eberl, U. (2019). Akıllı Makineler Yapay Zekâ Hayatımızı Nasıl Değiştiriyor (çev. L. Tayla) İstanbul: Paloma Yayınevi
 - 5-Fortnow M, Terry Q. (2021). The NFT Handbook: How to Create, Sell and Buy NonFungible Tokens, 1 th ed. New Jersey, Wiley
 - 6-Say, C. (2019). 50 Soruda Yapay Zekâ. İstanbul: Berdan Matbaası.
 - 7-Soyyuce, E., Hünkar, T. Ve Tabanlıoğlu, S. (2003). Veri tabanı Nedir? Veri tabanı oluşturma Süreci. Sağlık Bilimlerinde süreli yayıncılık ulusal sempozyumu. Ulakbilim. Erisim adresi <https://etkinlik.ulakbim.gov.tr/event/63/attachments/230/380/ebrutugbasibel.pdf>
 - 8-Ürper,O. (2012). Dijital teknoloji çağında reklam fotoğrafçılığı. İstanbul:Say Yayınları.
 - 9-Özdağ,M.A. Disiplinlerarası Yen Araştırma Dergisi , 4(1), 7-31, (Yapay zekâ ile üretilen görsel ve illüstrasyon eserlerinin telif hakları ve kişisel veri güvenliği),2024
 - 10-Trautman, L.J. (2021). Virtual Art and Non-Fungible Tokens. (Pre-Publication Draft). SSRN Electronic Journal, Erişim: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3814087.
 - 11- Yıldırım ,M. (Kurgusal Evren (Metaverse) Ve Nft). Ankara International Congress On Scientific Research-Ix December 26-29, 2023 / Ankara, Türkiye.
- İnternet Kaynakları
- 1-(<https://ddo.link/yapay-zeka>).
 - 2-(<https://cbddo.gov.tr/sss/yapay-zeka/>).
 - 3- (<https://cbddo.gov.tr/sss/yapay-zeka/>).
 - 4- (<https://cbddo.gov.tr/sss/yapay-zeka/>).
- Görsel Kaynaklar
- 1-(<https://www.soylentidergi.com/nft-fenomeni-turk-tasarimci-pak/>)
 - 2-(<https://onedio.com/haber/oyunlardaki-nft-teknolojisine-goz-atiyoruz-iste-son-gunlerin-populer-oyunu-rise-online-world-deki-nft-ler-1092009>)

DOĞU KARADENİZ MİMARİSİNDE OYMALI AHŞAP SÜSLEME GELENEĞİ

Merve TUTKUN - Murat TUTKUN*

Gelenekler, değerler ve yaşam kalitesi arasında karmaşık bir ilişki bulunmaktadır. Gelenekler ve değerler, bir toplumun kültürel kimliğini oluşturan, bireylerin yaşamlarını şekillendiren temel unsurlardır. Gelenekler ve değerler, bir toplumun kültürel kimliğini oluşturur, bireylerin özsaygısını artırır, toplumsal bağları güçlendirir, kültürel ve sosyal destek sistemleri oluşturur. Gelenekler ve değerler, bir toplumun değişime uyumunu veya direncini etkileyebilir. Değişime açık ve esnek değerler, bireylerin yaşam kalitesini artırabilirken, değişime dirençli ve katı değerler bu kaliteyi düşürebilir. Bu etkileşim bireylerin yaşam kalitesinin belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, güçlü aile bağları ve komşuluk ilişkileri, bireylerin sosyal destek almasını sağlayarak yaşam kalitesini etkileyebilir ve belirleyebilir. Ya da bu değerler, insanlara güven ve umut sağlayarak ruhsal sağlığı olumlu yönde etkileyebilir.

Doğu Karadeniz kültürü tarih boyunca bölgenin coğrafi yapısı, iklimi ve yaşam tarzıyla şekillenmiştir. Bu kültür, geleneklerden, değerlerden ve yaşam tarzından beslenmekte ve bölgenin kendine özgü bir kimlik kazanmasını sağlamaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi, içerisinde bulunduğu coğrafyadan kısmen yalıtılmış lokasyonu, bu bağlamda dış etkilerden yalıtılmış, içe dönük bir yapıya sahip olması gibi nedenler sebebiyle, kendine has, özgün gelenekleri ve değerleri yoğun bir biçimde üzerinde taşımaktadır. Bölgenin kültürel mirası, tarih boyunca çeşitli medeniyetlerin etkisiyle şekillenmiş ve bölgeye özgü bir kimlik oluşturmuştur. Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan ve kendine özgü kültürel mirası, gelenekleri ve değerleri ile dikkat çeken bu bölgede, halkın yaşam tarzı ve kültürü, yüzyıllardır süregelen geleneklerden ve değerlerden beslenmektedir. Gelenekler ve değerler ile beslenen bu yaşam tarzı ve kültürel unsurlar; geleneksel el sanatları, el dokuması kumaşlar, halı ve kilim motifleri, müzik, dans, yemek kültürü, mimarlık ve görsel sanatlar, dil ve edebiyat vb. pek çok alanda kendini göstermekte, beraberinde ait olduğu kültürü ve kimliği yaşatmaktadır. Örneğin yöresel ürünlerin kullanımı ve yöresel tariflerle zenginleşmiş Doğu Karadeniz Mutfağı, kendine has bir gastronomi kültürünü oluşturmaktadır. Mısır unundan yapılan mısır ekmeği, mısır unu ile yapılan çeşitli hamur işleri ve fındık ile yapılan tatlılar, hamsi ve kullanıldığı sayısız yemek çeşidi bölgenin önemli yemekleri arasında yer almaktadır. Bölgede konuşulan lehçeler ve bölgeye özgü deyimler, bölgenin dil ve edebiyat mirasını oluşturmakta; bölgeye özgü halk hikayeleri ve destanlar da, bölgenin edebiyat geleneğini yansıtmaktadır. Horon adı verilen geleneksel danslar ve kemençe - tulum adları verilen yöresel enstrümanlar, bölgenin müzik kültürünü yansıtmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kültürel mirası, bölgenin tarihi ve kültürel geçmişinin bir yansımasıdır. Bu miras, bölge halkının kimliğini oluşturmakta ve bölgenin geçmişten günümüze uzanan zengin kültürel birikimini temsil etmektedir. Doğu Karadeniz'de, bölgeye özgü motifler ve desenlerle süslenen halı ve kilim dokumacılığı, ahşap oyma sanatı, seramik ve çömlekçilik gibi geleneksel el sanatları da bölgenin kültürel kimliğinin yansıtılmasında önemli yer tutan diğer önemli unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda ön plana çıkan bir diğer unsur olan Doğu Karadeniz mimarisi ise, genellikle ahşap ve taş malzemelerin kullanımıyla, geleneksel ve yerel mimari tarzlarıyla karakterizedir. Bu tarzlar, bölgenin coğrafi ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadır. Bölgede yer alan geleneksel evler, camiler, köprüler ve diğer yapılar, bölgenin mimari mirasını oluşturmaktadır. Bölgede yaşayan halkın el işçiliğiyle yapılan süslemeler, mimariyi zenginleştiren önemli birer görsel sanat mirasını oluşturmıştır.

Doğu Karadeniz'de Kullanılan Ahşap Türleri ve Ahşap Oyma Sanatı

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ahşap oyma geleneği oldukça zengin ve köklü bir geçmişe sahiptir. Bu geleneğin temelinde el işçiliği ve detaylı oyma teknikleri yer almaktadır. Oymalı ahşap mobilyalar ve yapı elemanları, genellikle geleneksel evlerde ve yöresel konaklarda kullanılmıştır. Bu mobilyalar ve elemanlar, bölgenin doğal malzemelerinden üretilmekte ve genellikle çam, meşe, köknar ve gürgen gibi ağaç türleri kullanılmaktadır. (Başkan, S. 2008; İskender, S. 1987)

*Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Konakönü Camii, Araklı, Trabzon (URL_1)

Bilenköy Camii, Hemşin, Rize (URL_1)

Ahşap oyma sanatı, ahşap malzemelerin yüzeyine çeşitli tekniklerle desenler, figürler veya süslemeler kazıma işlemiyle yapılan bir sanat dalıdır. Tarih boyunca pek çok kültürde görülen ve farklı amaçlarla kullanılan ahşap oyma, mobilya yapımından heykeltıraşlığa ve mimariye kadar çok geniş bir alanda uygulanmıştır. Ahşap oyma sanatının tarihçesi oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Antik Mısır, Yunan ve Roma gibi uygarlıklarda ahşap oyma sanatına sıkça rastlanılmaktadır. Orta Çağ Avrupası'nda da kiliselerin ve sarayların süslemelerinde, ahşap oyma büyük önem taşımıştır. Rönesans döneminde ise ahşap oyma sanatı, daha da gelişerek ünlü sanatçılar tarafından da kullanılmıştır. (Ellenwood, E. 2008)

Rönesans Ahşap Oyma Sandalye ve Kapı Süslemes+ (URL_2; URL_3)

Ortaçağ Ahşap Oyma Kapı Örnekler+ (URL_4;URL_5)

Ahşap oyma sanatı genellikle el işçiliğiyle yapılmakta ve bu ustaların becerisi ve sanat anlayışı mobilyalara ve yapı elemanlarına özgünlük kazandırmaktadır. Bu geleneğin devam etmesi için genellikle ustalık, ustadan öğrenciye aktarılarak sürdürülmektedir. Ahşap oyma ustası, ahşap üzerine çizdiği desen veya figürü, oyma bıçakları veya çeşitli oyma aletleriyle dikkatlice kazır. Bu işlem, sabır, özen ve ustalık gerektirmektedir. Oyma işlemi sonrasında ahşap yüzey, genellikle boyanarak veya verniklenerek korunur ve estetik bir görünüm kazanır. Ahşap oyma sanatında en çok tercih edilen ahşap türleri genellikle meşe, ceviz, köknar, çam, gürgen vb. sert, dayanıklı ve işlenebilir özelliklere sahip olan ağaçlardır. Bu tür ağaçlar, detaylı ve incelikli oyma işlerinde kullanılmak için uygundur. (Bozer, R. 1992; Kerametli, C. 1962) Doğu Karadeniz Bölgesi özelinde ise ağırlıklı olarak kullanılan ahşap türleri, genellikle bölgenin doğal bitki örtüsüne uygun olarak seçilmekte, bu seçim mobilyaların dayanıklılığı ve estetiği için önemli bir rol oynamaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde genellikle çam, köknar, kayın, meşe ve gürgen gibi ağaç türleri kullanılarak ahşap mobilya üretilmektedir. Bu ağaç türleri bölgenin doğal bitki örtüsüne uygun olarak yetişir ve dayanıklı yapılarıyla ahşap işçiliği için idealdir. Bu ağaç türlerinden elde edilen ahşaplar, mobilyaların çeşitli parçalarında kullanılmaktadır. (Başkan, S. 2008; İskender, S. 1987) Bu bağlamda, kullanım yerlerine bağlı olarak ahşap türleri değerlendirildiğinde;

Meşe: Ahşap oyma sanatında en çok tercih edilen ağaç türlerinden biridir. Sert yapısı ve dayanıklılığı nedeniyle detaylı ve karmaşık oyma işlerinde kullanılmaktadır. Meşe ahşabının güzel bir doku ve renk tonu olduğu için estetik açıdan da tercih edilmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kullanılan ahşap türleri arasında yer almaktadır. Genellikle yatak odası mobilyaları, yemek masaları ve kütüphane rafları gibi ağır ve dayanıklı mobilyalarda kullanılmaktadır. Bu ahşap türü çok sert ve dayanıklıdır, bu nedenle uzun ömürlü mobilyaların yapımında tercih edilmektedir.

Köknar: Ahşap oyma sanatında sıkça tercih edilen bir başka ağaç türüdür. İşlenebilir yapısı sayesinde detaylı oyma işlerinde kullanılmak için uygundur. Köknar ahşabının hafif ve dayanıklı olması da tercih edilmesinde etkili bir faktördür. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kullanılan ahşap türleri arasında yer almaktadır. Genellikle yatak odası mobilyaları, koltuk ve sandalyelerde kullanılmaktadır. Bu ahşap türü sert ve dayanıklıdır, bu nedenle uzun ömürlü mobilyaların yapımında tercih edilmektedir.

Çam: Ahşap oyma sanatında sıklıkla kullanılan bir diğer ağaç türüdür. Yumuşak yapısı ve işlenebilirliği nedeniyle detaylı oyma işlerinde tercih edilmektedir. Çam ahşabının genellikle kolay bulunabilir ve ekonomik olması da tercih edilmesinde etkili bir faktördür. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde kullanılan ahşap türleri arasında yer almaktadır. Genellikle mutfak ve banyo dolapları, iç kaplamalar, tavan ve duvar kaplamaları gibi yerlerde kullanılmaktadır. Bu ahşap türü dayanıklı ve hafif olduğu için genellikle mobilya yapımında tercih edilmektedir.

Gürgen: Ahşap oyma sanatında tercih edilen bir diğer sert ağaç türüdür. Gürgen, ahşabının sert yapısı sayesinde detaylı ve dayanıklı oyma işlerinde kullanılmak için uygundur. Gürgen ahşabının genellikle güzel bir doku ve renk tonuna sahip olması da estetik açıdan tercih edilmesinde etkili bir faktördür. Genellikle oymalı mobilyalarda ve dekoratif amaçlı parçalarda kullanılmaktadır. Bu ahşap türü sert ve işlemesi zor olduğu için genellikle detaylı işçilik gerektiren mobilyalarda tercih edilmektedir.

Kayın: Genellikle mutfak masaları, sandalyeler ve dolaplar gibi mobilyalarda kullanılmaktadır. Bu ahşap türü sert ve dayanıklıdır, ayrıca işlemesi de kolay olduğu için mobilya yapımında sıkça tercih edilmektedir.

Ceviz: Ahşap oyma sanatında sıkça kullanılan bir ağaç türüdür. Yumuşak yapısı sayesinde kolayca işlenebilir ve detaylı oyma işlerinde kullanılmak için uygundur. Ceviz ahşabının karakteristik bir renk tonu ve dokusu olduğu için de estetik açıdan tercih edilmektedir.

Bu ahşap türleri, ahşap oyma sanatında en yaygın kullanılan ve tercih edilen ağaç türleridir. Ancak, tercih edilen ahşap türleri genellikle sanatçının tercihlerine, işin büyüklüğüne ve detayına göre de değişmektedir. (İskender, S. 1987; Kerametli, C. 1962)

Trabzon Sürmene Çakıroğlu Konağı Kapı ve Dolap Kapaklarında Ahşap Oyma Süslemeler

Trabzon Sürmene Çakıroğlu Konağı Kiriş Üzeri Ahşap Oyma Süslemeler

Ahşap oyma sanatı günümüzde de birçok kültürde ve ülkede yaşatılmaya devam etmektedir. Geleneksel olarak yapılan ahşap oyma ürünlerin yanı sıra, modern tasarımlar da geliştirilerek farklı kullanım alanlarına hitap etmektedir. Ahşap oyma, sadece bir sanat formu olmanın ötesinde, kültürel bir ifade ve mirasın taşıyıcısı olarak da değer taşımaktadır.

Doğu Karadeniz'de Ahşap Oymalı Mobilya Geleneği

Doğu Karadeniz'in oymalı ahşap mobilya geleneği, bu zengin kültürel mirasın önemli bir parçasıdır. Doğu Karadeniz'in oymalı ahşap mobilya geleneği, bölgenin kültürel ve sanatsal zenginliğinin önemli bir yansımasıdır. Bu mobilyalar, geçmişten günümüze uzanan bir mirasın taşıyıcısı olarak değerini korumakta ve gelecek nesillere aktarılmaktadır.

Oymalı ahşap mobilyalar, Doğu Karadeniz'in doğal kaynaklarından olan ahşap malzemenin ustalıklı işlenmesiyle ortaya çıkar. Bu mobilyalar genellikle meşe, ceviz, kestane gibi sert ağaçlardan yapılmaktadır. Usta eller tarafından titizlikle oyma işlemi gerçekleştirilerek üretilen bu mobilyalar hem işlevselliği hem de estetik değeri bir arada sunmaktadır.

Doğu Karadeniz'in oymalı ahşap mobilyaları, genellikle evlerin oturma odalarında, yatak odalarında ve misafir odalarında kullanılmaktadır. Yatakların başlıkları, sandalye ve koltukların kolları, sehpa ve masa ayakları gibi pek çok mobilya parçasında oymalı motiflerle süslemeler görülmektedir. Bu motifler genellikle doğadan esinlenerek oluşturulur ve bölgenin flora ve fauna unsurlarını yansıtmaktadır.

Hangi oymaların hangi mobilyalarda kullanıldığı genellikle tasarım tercihlerine ve mobilyanın tarzına bağlıdır. Oymalı ahşap mobilyalar, sadece fonksiyonel birer eşya değil, aynı zamanda sanat eseri niteliğindedir. Ustaların emeği ve detaylara verilen önem, her bir mobilyanın benzersiz ve değerli olmasını sağlamaktadır. Bu nedenle, Doğu Karadeniz'in oymalı ahşap mobilyaları, sadece birer mobilya değil, aynı zamanda bir kültür mirası ve sanat eseri olarak da değerlendirilmelidir. (Başkan, S. 2008; İskender, S. 1987; Bozer, R. 1992; Demiry, Y. 2004) Oymalı ahşap mobilyalar kullanım yerlerine göre incelendiğinde;

Yatak Başlıkları: Genellikle oymalı olarak üretilmekte ve genellikle çiçek, yaprak, geometrik desenler ve mitolojik motifler gibi motifleri içermektedir.

Sandalye ve Koltuklar: Sandalye ve koltukların kolları ve sırt kısımları genellikle ahşap oymalı olarak tasarlanmaktadır. Genellikle ince ve detaylı uygulanan bu oymalar, zarif desenler veya hayvan figürleri gibi unsurları içerebilmektedir.

Masa ve Sehpalar: Masa ve sehpalarda da oymalı detaylar sıkça kullanılmaktadır. Özellikle masa ve sehpa ayakları ile profil alınları oymalı olarak işlenmektedir. Bu oymalar genellikle geometrik desenler, bitki motifleri veya mitolojik semboller gibi unsurları içerebilmektedir.

Dolaplar: Dolap kapakları genellikle oymalı olarak süslenmektedir. Bu oymalar genellikle doğadan çeşitli desenler ve motifler içermekte, dolap kapakları genellikle büyük desenler veya detaylı motifler içerebilmektedir.

Çekmeceler: Mobilyaların çekmeceleri genellikle oymalıdır. Bu oymalar genellikle çiçek, yaprak veya geometrik desenler içermektedir.

Gıyaseddin Keyhüsrev Tahtı, Selçuklu Dönemi (URL_6)

Ahşap (Ceviz) Oyma Dolap Kapağı

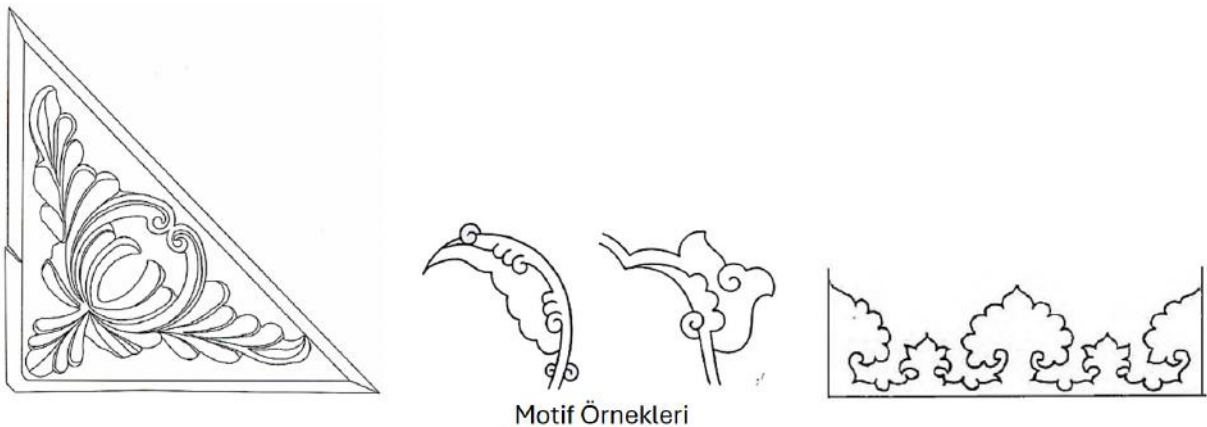
Ahşap oyma sanatında kullanılan motifler, genellikle mobilyaya karakteristik bir görünüm kazandırır ve bölgenin kültürel kimliğini yansıtır. Süslemeleri oluşturan motifler dönemin kültürel öğeleri, dini inançları ve sosyal hayatının yansıtmaktadır. Ahşap, doku olarak kıvrımlı formlu bitkisel süslemelerin uygulanabilmesi için elverişli bir malzemedir. Bu sebeple kullanılan bitkisel motifler genellikle oyma tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Düz satırlı derin oyma tekniğiyle rumi ve çiçek motifleri uygulanmıştır. Yuvarlak satırlı derin oyma tekniği, eski dönemlerde çeşitli bitkisel süslemelerde kullanılmıştır. Oluklu oyma tekniği, ışık ve gölge oyunlarına imkan vererek bitkisel süslemelerin bordürlerdeki örneklerinde görülmektedir. Çift katlı kabartma tekniğinde de çeşitli bitkisel süslemeler kompozisyonlarda kullanılmıştır. Motifler; bitkisel, geometrik, figürlü ve yazı olarak dört ana gruba ayrılmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ahşap oyma sanatında genellikle doğadan ve geleneksel motiflerden esinlenilmektedir. Bu motifler genellikle bitki örtüsü, hayvan figürleri, geometrik desenler ve mitolojik semboller gibi unsurları içerir. Doğu Karadeniz'in yeşil doğası, dağları, denizi ve zengin flora ile fauna çeşitliliği, oyma motiflerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bölgenin tarihinden ve kültürel yapısından esinlenen semboller de kullanılmaktadır. Bu motifler genellikle mobilyaların çeşitli bölümlerinde kullanılmaktadır. Başlıklar, kollar, ayaklar, çekmeceler gibi parçaların yanı sıra, mobilyaların yüzeyinde de motifler yer alabilmektedir. Oyma işlemi genellikle el ile yapılmakta ve ahşap yüzey üzerine detaylı ve incelikli desenler kazınarak oluşturulmaktadır. (Başkan, S. 2008; İskender, S. 1987; Bozer, R. 1992; Gündüzalp, N. 1979; Pye, C. 1994) Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ahşap oyma sanatında sıkça kullanılan motiflerden bazıları şunlardır:

Yaprak ve Çiçek Motifleri: Doğanın renkli ve çeşitli bitki örtüsü, ahşap oyma sanatında sıkça kullanılan motifler arasındadır. Bu motifler genellikle zarif ve detaylı bir şekilde işlenmektedir.

Hayvan Figürleri: Bölgenin zengin fauna çeşitliliği, oyma sanatında hayvan figürlerinin sıkça kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu figürler genellikle sembolik anlamlar taşımakta ve mobilyalara karakteristik bir hava katmaktadır.

Geometrik Desenler: Basit geometrik şekiller, oyma sanatında düzenli desenler oluşturmak için kullanılmaktadır. Bu desenler genellikle simetrik bir şekilde yerleştirilmekte ve estetik bir görünüm sağlamaktadır.

Mitolojik ve Dini Semboller: Bölgenin tarihinden ve kültürel yapısından esinlenen mitolojik veya dini semboller, oyma sanatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu semboller genellikle ince detaylarla işlenmekte ve mobilyalara anlamlı bir hava katmaktadır.

Sonsöz:

Doğu Karadeniz Bölgesi, kendine has geleneklerinden, değerlerinden ve yaşam tarzından beslenmekte ve kendine özgü bir kimliği ortaya koymaktadır. Yaşam tarzı ve yaşanmışlıkların yanı sıra, içerisinde bulunduğu bu zorlu coğrafyanın da etkileri ile, geleneksel ahşap oyma sanatı yaşanan çevrede kendisine yer bulmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır.

Bu eşsiz sanat ve sanat ürünleri, modern dünyada yerelden uzaklaşan toplumun küçücük bir farkındalığı ile korunarak yaşatılmayı beklemektedir.

Kaynaklar:

- Başkan, S. 2008. Geleneksel Doğu Karadeniz Evleri; Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi; Sayı:52.
<https://erdem.gov.tr/tam-metin/253/tur>
- İskender, S. 1987. Doğu Karadeniz Konut Mimarisinde Süsleme Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Ellenwood, E. 2008. The Complete Book of Woodcarving, Fox Chapel Publishing.
- Bozer, R. 1992. 15. Yüzyılın Ortasına Kadar Anadolu Türk Sanatında Ahşap Kapılar. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Keremetli, C. 1962. Osmanlı Devri Ağaç İşleri, Tahta Oyma, Sedef, Bağ ve Fildişi Kakmalar. Türk Etnoğrafya Dergisi.
- Demiriz, Y. 2004. İslam Sanatında Geometrik Süsleme. Yorum Sanat ve Yayıncılık, İstanbul.
- Gündüzalp, N. 1979. Dekoratif Sanatta Akantüslü Kıvrık Dal Süslemesinin Kaynağı Üzerine, VIII. Türk Tarih Kongresi
- Pye, C. 1994. Woodcarving: Tools, Materials & Equipment, Guild of Master Craftsman Pubns. Ltd.
- URL_1:<https://www.karadeniz.gov.tr/>; Doğu Karadeniz Kültür Envanteri Projesi.
- URL_2:<https://ronesansmimarisi.wordpress.com/>; 17. Yy. İngiliz Rönesans Dönemi Sandalye.
- URL_3:<https://www.freeimages.com/tr/photo/renaissance-doors-decoration-1214165>; Rönesans Dönemi Kapı Dekorasyonu.
- URL_4:https://tr.pngtree.com/freebackground/old-medieval-gate-facade-woodcarving-nobody-photo_9298608.html; Ortaçağ Kilise Kapısı, Tallinn, Estonya.
- URL_5:https://tr.pngtree.com/freebackground/old-medieval-gate-ancient-nobody-entrance-photo_9298635.html; Antik Ahşap Oyma Meşe Kilise Kapısı, Tallinn, Estonya.
- URL_6:<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Ankara%20Etnografya%20M%20C3%BCzesi-48119467-17eb-4a5e-af4a-c060021be246.pdf>; Giyasettin Keyhüsrev Tahtı, Selçuklu Dönemi.

Doğa Harikası Bir Turizm Destinasyonu: ÇAL MAĞARASI VE ŞAHİNKAYALARI (DÜZKÖY/TRABZON)

Sadettin KORKMAZ*

Giriş

Türkiye'nin kuzeyinde, ormanların ve yeşil doğanın içinde yer alan Çal Mağarası, Doğanakaya/Şahinkaya tırmanma duvarı, Çal-Camili Tabiat Parkı ve çevresi muhteşem görsel güzellikleri olan bir bölgedir. Bu doğal yapıların Karadeniz Bölgesi'nde bir benzeri daha yoktur. Bu doğal yapılar ve alanlar Trabzon'un Düzköy ilçesinin güneybatısında, Çalköy ve Doğanakaya mahallelerinin yakınlarında yer alırlar. Trabzon-Düzköy arası 37 km'dir. Düzköy'den Çal Mağarası 9,5 km, Doğanakaya-Şahinkaya tırmanma duvarı 11 km ve Çal-Camili Tabiat Parkı da 9 km kadardır.

Çal Mağarası ve çevresindeki sosyal tesisler önemli bir turizm destinasyonu olup, yıl boyu yerli ve yabancı turistlerin ziyaretine açıktır. Şahinkayaları ise doğa severlerin her zaman görebileceği doğal kayalıklar ve ladin ormanlarının yanı sıra, kaya tırmanma duvarları ile de dağcılara cezbeden bir yerdir. Çal-Camili Tabiat Parkı da doğa tutkunları ve gezginler için her mevsim ziyaret edilebilecek yerler arasındadır. Bölge turizmüne önemli katkıları olan Çal Mağarası, Şahinkayaları ve Çal-Camili Tabiat Parkının başlıca özellikleri aşağıda verilmiştir.

Çal Mağarası

Çal Mağarası, Çalköy-Doğanakaya arasında yüzeyleyen masif ve kalın katmanlı kireçtaşları içinde yer alır. Mağara gerek yeraltı suları ve gerekse yüzey sularının kireçtaşını aşındırması sonucu oluşmuştur. Mağara oluşumuna travertenler, sarkıtlar, dikitler ve dolinler gibi çeşitli karstik yapılar eşlik etmiştir. Karstik yapılar, kireçtaşlarındaki kalsit minerallerinin çözünmesi ve çökelişi ile meydana gelir. Kireçtaşlarının çözünürlüğünü kontrol eden en önemli faktör su içerisindeki karbondioksittir. Hafif asidik yağmur suları da kireçtaşlarını çözebilecek özelliktedir. Ayrışmada diğer bir faktör de fay ve kırık hatları boyunca süzülen suların ayrışmayı hızlandırmasıdır.

Bölgedeki bu karstik yapılardan en büyük ve en önemlisi ise, 2003 yılında turizme açılmış olan Çal Mağarası'dır. Çal Mağarası, Trabzon İli Düzköy İlçesi'nin 9,5 km güneybatısında denizden 1050 m yükseklikte Çalköy Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Mağara girişi, Çalköy'den Çayırbağı Mahallesi'ne giden yolun birinci kilometresinde Kütüklük Deresi üzerindeki vadide bulunmaktadır (Foto-1). Yaklaşık KD-GB doğrultusunda uzanan Çal Mağarası 450 m uzunluğunda olup, 225. metrede iki kola ayrılmaktadır. Mağaranın tavan yüksekliği 2 m ile 20 m arasında değişmektedir. Genişliği ise oldukça dar olup, birkaç metre kadardır. Mağaranın içerisinde ırmak, göl, kaynak, traverten, sarkıt-dikit, sütun gibi yapılar bulunmaktadır (Foto-2). Mağaranın girişine yaklaşık 230 m uzaklıktaki ilk odada oldukça güzel sarkıtlar ve travertenler gözlenmektedir. Ayrıca burada küçük bir göl de oluşmuştur. Mağara içerisinden yer altı nehri akmakta olup, bu nehrin taşıdığı su miktarı da mevsimsel olarak değişmektedir. Mağaranın içindeki nehir hem yer altı sularından ve hem de yüzeyden beslenmektedir. Ayrıca mağaranın girişinde, yüzeyden akan başka bir ırmak daha bulunmaktadır.

Bu akış mağaranın girişinde küçük bir şelale oluşturmaktadır. Bu ırmağın suyu da mevsimsel olarak değişiklik gösterir. İlkbaharda su akışı oldukça boldur, buna karşın sonbaharda hiç su akışı olmaz. Şahinkaya kireçtaşı üzerinde, Kayaüstü Mahallesi'nde birkaç adet dolin gözlenmiş olup, bunlar oval şekilli büyük erime çukurluklarıdır. Genellikle derinlikleri az, fakat genişlikleri fazladır. Boyutları ortalama 25-50 m civarında değişmektedir. Mağara içerisinde ise sarkıtlar, dikitler, küçük gölcükler ve mağarayı boydan boya kat eden bir yeraltı nehri bulunmaktadır.

*Prof.Dr. (KTÜ, Emekli)

Foto-1 al Mağarasının girişı ve mevsimsel Őelalesi.

Foto-2 al Mağarası içinde gözlenen gölcük, sarkıt ve dikitler.

ŞAHİNKAYALARI VE ÇEVRESİNİN DOĞAL ÖZELLİKLERİ

Kireçtaşından oluşan Şahinkayaları, başlıca Doğankaya ve Gülcana mahallerinin kuzeyi, Kayaüstü Mezrası, Mağarataşı Tepe ve Çalköy dolaylarında gözlenir. Şahinkayaları arazide dik yarlar (falezler) oluşturmasıyla tipiktir. Yaklaşık 3-4 km uzunluğunda olan kireçtaşı biriminin güney-güneydoğu cephesi 50-100 m arasında değişen yükseklikte dik yarlardan (falezler) oluşur (Foto-3). Bu dik yarların yapısı ancak çok eski (paleo) bir heyelan oluşumuyla açıklanabilir. Kireçtaşı istifinin güney-güneydoğu yönü, güneye doğru kayarak günümüzdeki morfolojik yapı oluşmuştur. Kaymayı tetikleyen neden ise muhtemelen Kale Deresi'nin vadi tabanını aşındırması ve yamaçların dengesini bozması olabilir. Özellikle Doğankaya-Gülcana mahalleleri arasındaki düzlük alanın yanı sıra, kurumuş bir heyelan gölü ve heyelan topuğu yapısı gözlenmiş olup, bu veriler dik yar (falez) yapısının heyelana bağlı olarak ortaya çıktığını göstermektedir.

Foto-3 Şahinkayaları (Doğankaya-Gülcana mahalleleri arası)

Şahinkayaları'nın konumu, kaya türü özelliği, dik yarları ve yamaçları dağcılar için son derece uygun tırmanma duvarı oluşturmaktadır. Dağcılar ve dağcılık kulüpleri 2003 yılından beri burada tırmanış eğitimi ve faaliyetleri yapmaktadır. Tırmanma duvarı, Doğankaya Mahallesi'nin kuş uçuşu yaklaşık 350 m doğusunda Şahinkaya Kireçtaşı istifinde yer almaktadır. Duvar, masif ve kalın katmanlı kireçtaşından oluşmuştur. Duvarın eğimi yaklaşık 80-90 derece diklikte olup, yer yer de yamaç içine doğru ters yönde eğimli yüzeyleri vardır. Kireçtaşı istifinin katman sınırları ve yüzeyi aşınmadan dolayı tırtıklı ve basamaklı bir yapı oluşturmuştur. Bu özellik, dağcılara duvara tutunma ve tırmanmasında büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Duvar oldukça sert masif ve kalın kireçtaşı istifinden oluştuğu için kaya düşme riski çok az olup, güvenli tırmanma eğitimleri için son derece uygundur (Foto-4). Burada tırmanıcılar için iki adet çardak yapılmış ve duvarın değişik yerlerine emniyet amaçlı çok sayıda sabit ve kalıcı boltlar çakılmıştır. Duvarın Trabzon'a yakınlığı nedeniyle, bölgede bulunan ve dağcılık sporuyla ilgilenen kişiler ve kulüpler hemen her hafta sonu burada tırmanış eğitimi yapmaktadır (Foto-5).

Foto-4 Dik yarlardan oluşan Şahinkaya kireçtaşı ve ladin ormanları

Foto-5 Doğankaya-Şahinkaya tırmanma duvarında eğitim yapan ve tırmanan dağcılar.

ÇAL-CAMILİ TABİAT PARKI

Trabzon'a 46 km, Düzköy İlçesine 9 km uzaklıkta ve yaklaşık 1300 m yükseltisi olan tabiat parkı, 2011 yılında Orman Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından Çal-Camili Tabiat Parkı olarak ilan edilmiştir. Özellikle biyolojik (bitki ve yaban hayatı) çeşitliliği, ilginç jeolojik unsurlar ve doğal manzara güzelliği tabiat park statüsü kazandırılmasında önemli yer tutmaktadır. Yaklaşık 8 hektarlık bir alanı kapsayan tabiat parkında başlıca ladin, kayın, orman gülleri ve benzeri ağaçlar ve çeşitli çiçekler yer almaktadır. Parkta günübirlik turlar, yaban hayatı ve doğa gözlemi, doğa yürüyüşleri ve kampçılık gibi faaliyetler yapılabilmektedir (Foto-6). Parkın bulunduğu alandan bir seyir terası gibi, muhteşem bir manzara ve çevre vadiler gözlenebilmektedir.

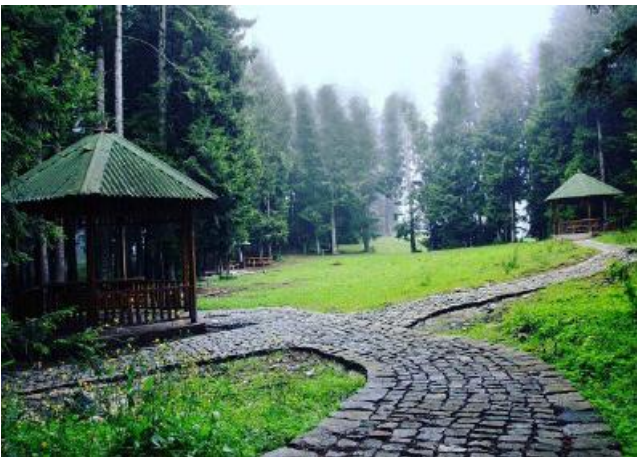

Foto-6 Çal-Camili Tabiat Parkı ve ladin ormanları

SONUÇ

Çalköy ve Şahinkayalar bölgesinin doğal özellikleri nedeniyle, turizm alt yapısı amaçlı projeler hazırlanmaktadır. Bu projeler kapsamında yeni tırmanma alanları, bisiklet ve yürüyüş yolları, seyir terasları, sosyal tesisler ve benzeri alt yapı çalışmaları planlanmaktadır (Foto-7. Ancak, bu kadar yoğun bir alt yapı çalışmasının, bölgenin doğal özelliklerini büyük ölçüde bozmasının yanı sıra, çeşitli çevresel sorunlar yaratacağı da unutulmamalıdır. Buna karşılık, doğayı fazla bozmadan daha az tesisin ve bir seyir terasının yeterli olabileceği düşüncesindeyim. Bu yöre aynı zaman da doğal bitki örtüsü ve ladin ormanları nedeniyle de görsel güzellikleri olan bir yerdir. Bölge Trabzon'a yakınlığı nedeniyle hem dağcılık sporu hem mağara turizmi ve hem de doğal güzellikler açısından bölge turizmi için çok önemli bir destinasyon olarak öne çıkmaktadır.

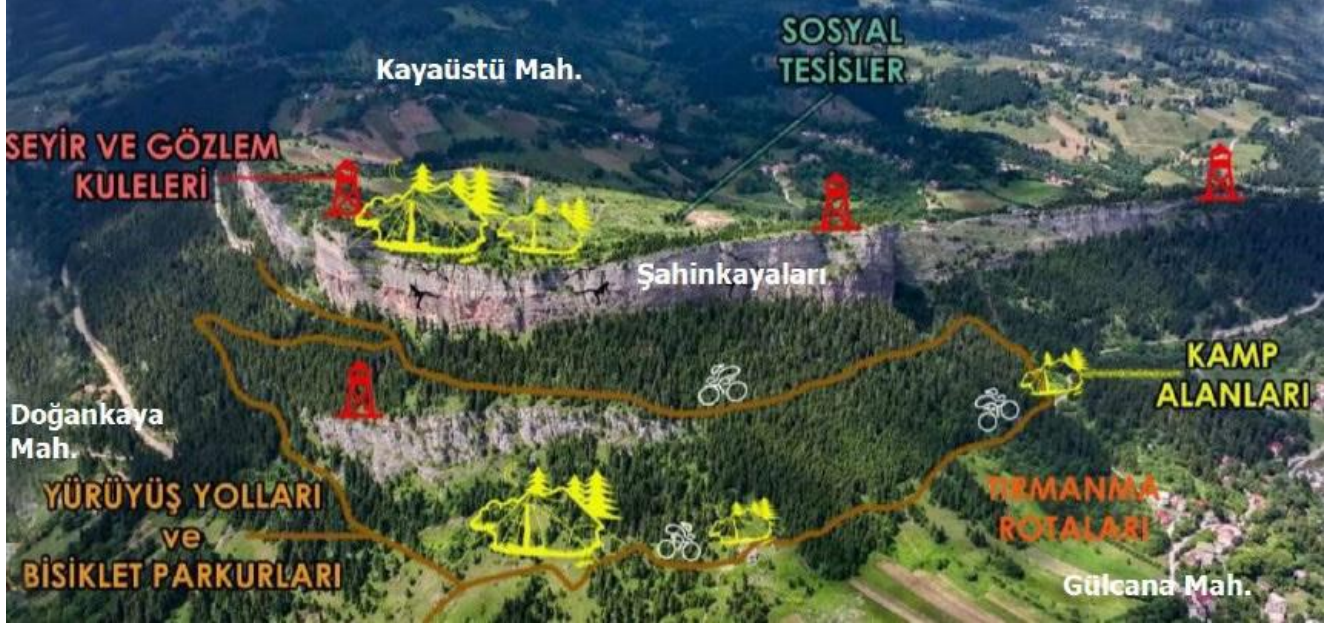

Foto-7 Şahinkayaları ve çevresinde yapılması planlan tesisler ve yerleri

Kaynakça

Araz, N., Köroğlu, F., Kandemir, R., (2017), Çal-Camili (Trabzon) Tabiat Parkı Yakın Civarındaki Jeolojik Kaynak Değerler ve Jeoturizm Potansiyeli, 70. Türkiye Jeoloji Kurultayı, Bildiri Özleri s.206, 10-14 Nisan, Ankara.

Kayıcı, Ö., (2018), Trabzon Şahinkaya Tırmanış Rehberi, TEDAK Trabzon Tenis Dağcılık Kayak İhtisas Kulübü Yayını.

KKE/Karadeniz Kültür Envanteri, (2011), Çal-Camili Tabiat Parkı, Trabzon Orman İşletme Müdürlüğü.

Korkmaz, S., (1993), Tonya-Düzköy (GB Trabzon) yöresinin stratigrafisi, Türkiye Jeoloji Bülteni, 36/1, s.151-157.

Korkmaz, S., (2024), Kuzeyin Görkemli Doğal Kaya Tırmanma Duvarı: Doğanakaya-Şahinkaya Çevresinin Doğal Özellikleri, Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi, Sayı, 7/1.

Kara yazılan *Destan*

SARIKAMIS

Kahraman Askerlerimizi saygı, rahmet ve minnetle anıyoruz.

GEZİ / GEZGİN

İMKANSIZIN MÜMKÜNÜ: DİJİTAL DÖNÜŞÜMÜN YENİ MEKANSAL DENEYİMLERİYLE CASA BATTLO

Arzu KALIN*

Italo Calvino "Görünmez Kentler" kitabında "yayıldıkça yayılan ve sürekli genişleyip aynı merkezli birçok kente dönüşen mikroskopik kent, sonra boşluğa asılı örümcek ağı kent ya da Mariana gibi iki boyutlu kent" diye tanımladığı imkansız kentleri anlatır ve "insanları kentlerde yaşatan gizli nedenlerin" peşine düşer (Calvino, 2002).

Eğer Barcelona'daysanız siz de "imkansız"ın peşine düşmelisiniz çünkü bir kenti anlamının en can alıcı yolu "O'nun imkansızını sizin mümkününüz yapmak" olabilir. Evet dediğim gibi eğer Barcelona'daysanız "Casa Battlo", size anlatacağı o eşsiz hikayesiyle mümkününüz yapmak isteyeceğiniz işte o "imkansız"ların en cesurudur. Sizi çağırır, sadece çağırmakla kalmaz bir de kışkırtır; kendi dünyasındaki gizemli bir kurgunun biçimlerini, renklerini, dokunuşlarını, seslerini ve sözlerini dinlemeye, anlamaya, yaşamaya çağırır avaz avaz.

Casa Battlo'nun Dönüşümü

Katalan Modernizminin ana eksenlerinden birinde yer alan ve Art Nouveau'nun en güzel örneklerinden biri olan Casa Batlló, Passeig de Gràcia'da 43 numarada yer almaktadır. Kaynaklar Casa Battlo'nun ilk olarak 1877 yılında Barcelona'da henüz elektrik ışığının olmadığı bir dönemde (Gaudi'nin mimarlık profesörlerinden biri) Emilio Sala Cortés tarafından inşa edildiğini söyler. Daha sonra 1903 yılında Josep Batlló binayı satın alacak ve yıkılıp yeniden yapılmak üzere Gaudi'ye teslim edecektir. Alabildiğine yaratıcı bir özgürlük sahibi olarak projenin başına geçen Gaudi ise radikal bir karar verip binayı yıkmayı reddeder. Bunun yerine 1904 ile 1906 yılları arasında cepheyi tamamen değiştirip iç bölmeyi yeniden şekillendirerek içeri giren ışık boşluğunu genişletir ve doğadan esinlenmenin ötesinde doğayı binaya adeta giydirerek gerçek bir sanat eseri yaratır (URL 1, 2024). Yapı, kendi ihtişamıyla mimari açıdan zaten eşsiz bir noktada duruken, aynı zamanda bulunduğu ev bloğunun Modernizmin en önemli mimarlarının kendilerini fark ederek birbirlerine üstünlük sağlamaya çalıştıkları dönemin ürünü olması ayrı bir hikayedir. Casa Battlo Barcelona'nın birbiriyle kıyasıya yarışan ünlü modernist mimarlarının yapıları olan Casa Amatller, Casa Lleó Morera, Casa Mulleras ve Casa Josefina Bonet ile birlikte yerini alır. Böylece bir bütün oluşturan çok çeşitli binaların yan yan gelişile ortaya eşsiz bir yapı bloğu çıkmıştır (URL 2, 2024). Mimarları arasındaki çekişmeden dolayı daha sonra bu bölge "Anlaşmazlıkların Kemiği" (Anlaşmazlık Bloğu) olarak adlandırılacaktır (URL 1, 2024).

Casa Battlo ve Anlaşmazlık Bloğu (URL 1, 2024)

1990'larda sahip oldukları yapıyı sürekli restore eden Bernat ailesinin, 1995 yılında evi halka açma kararı, Casa Battlo'nun dönüşüm sürecini hızlandırır. Böylece tamamen restore edilen yapı her yıl yaklaşık 1 milyon ziyaretçinin doğadan esinlenen muhteşem mimarisi nedeniyle kültürel deneyimi çarpıcı biçimde yaşadığı Barcelona'nın simge yapılarından birine dönüşerek UNESCO Dünya Mirası Listesine girer (URL 1, 2024).

Bir alanın UNESCO Dünya Mirası listesine aday gösterilebilmesi için altı kültürel kriterden birini ya da dört doğal kriterden birini karşılaması gerektiği düşünülürse, 2005 yılında UNESCO Dünya Mirası listesine giren Casa Battlo zoru başarmakta ve çarpıcı biçimde üç kültürel özelliği birden karşılamaktadır (Grass, 2018): 1. Kriter – hem işçilik ve tasarıma özgün bir yaklaşım hem de yenilikçi geometrik formlarda ustalık sergileyen görkemli projeleri nedeniyle, insanın yaratıcı dehasının bir başyapıtını temsil etmek. 2. Kriter – belirli bir zaman diliminde veya dünyanın bir kültürel alanında, mimari veya teknoloji, anıtsal sanatlar, şehir planlama veya peyzaj tasarımı alanlarındaki gelişmeler konusunda önemli bir insani değer alışverişini sergilemek. 4. Kriter – insanlık tarihinde önemli bir aşamayı gösteren bir bina tipinin, mimari veya teknolojik bütününe veya peyzajın olağanüstü bir örneği olmak.

Gaudi, Dönüşümün Dilsiz Anahtarları ve Fısıltılar

Gaudi'nin Casa Battlo'yu dönüştürme süreciyle alakalı pek çok yorum olsa da dahi mimar çalışmasını hiçbir zaman açıklamadı ve işinin karakteristik özelliği olan belirli planlar olmadan cephede dışardan çalıştı. Bu sessizlik, Casa Battlo'yu her bireyin kendi hayal gücüyle tamamlayabileceği, sembollerle dolu bir eve, fantastik görüntülerle dolu, neredeyse çözülemeyen bir hikayeyi anlatan çarpıcı bir tuvale dönüştürdü (URL 3, 2024). Bu nedenle Casa Battlo'yu deneyimleyen herkes hayal gücünü serbest bırakma ve kendi hikayesini yaratma hakkına sahiptir (URL 2, 2024).

Dönüşümü mimari gizemlerle dolu olan Casa Battló ile ilgili, işte tam da bu yüzden, yani Gaudi'nin sessizliği yüzünden pek çok açıklama mevcuttur. Yapının neye dönüştüğü izleyicinin her zaman ilgisini çeker ve cephenin deniz seviyesindeki dalgalanmalar kadar parlak ve alacakaranlıkta bulutların sudaki yansımalarına benzeyen seramik kolajla kaplı olması; çatıdaki balık pullarına ve ejderha pullarına benzeyen basamaklı şekiller; iç mekanın doğal dünyadaki bitkiler, hayvanlar ve dalgalar tarafından şekillendirilmiş gibi görünmesi ve genel tasarımın sanki su altı dünyasındaymışsınız gibi kavisli formu benzeri dönüşümün dilsiz anahtarları açıklanmalıdır (Lu, 2023). Eğer bu açıklama mimarı tarafından yapılmamışsa o zaman fısıltılar başlar.

Bu konuyla ilgili ilk fısıltı Casa Battló'nun cephesinin, Gaudi'nin kariyeri boyunca sürekli bir ilham kaynağı olan doğaya olan sevgisini ortaya koyduğu yönündedir. Bazı yorumlara göre dalgalı pencereler ve organik renkler, su ortamını taklit etmeyi amaçlıyordu (Grass, 2018). Gaudi'nin doğa sevgisinin temelinde Tanrıya olan ezici bağlılığının yattığına inanan başka bir grup görüşe göre Gaudi, doğal dünyanın düz çizgilerle değil, kavisli formlarla dolu olduğunu anlamıştı. Ve doğal yapının tahta, kas ve tendon gibi güçlü malzemeleri tercih etme eğiliminde olduğunu fark etti. Böylece binalarını basit bir önermeye dayandırdı: "Eğer doğa Tanrı'nın eseriyse ve mimari formlar doğadan türetilmişse, o zaman Tanrı'yı onurlandırmanın en iyi yolu, binaları onun eserlerine göre tasarlamaktır". Bu görüşe göre Gaudi, Tanrı'nın eserini taklit ederek, insanın kusurlu eserine doğal mükemmelliği uyguluyordu (Orman, 2013). Bu nedenle Casa Battlo'da taklit ettiği tek şey su değildir. Gaudi'nin Art Nouveau anlayışını vurgulayan en ilgi çekici özelliklerden biri olarak doğadan kemik formlarını da taklit etti. Cephe yenilemesinde cephenin alt yarısını kaplayan, kemikleri andıran uzun krem rengi sütunlar pencerelerin yanında yer alıyordu. Bu tuhaf yapısal destekler Casa Battló'ya Casa dels Ossos - Kemiklerin Evi - takma adını kazandırdı (Orman, 2013).

Gaudi'nin geleneklere olan derin bağlılıkla ilgili ikinci fısıltı ise Casa Battlo'nun büyük, parlak pullarla kaplı çatısının Katalonya'nın koruyucu azizi Aziz George tarafından öldürülen ejderhanın sırtını simgeliyor olmasıdır (Grass, 2018). Aziz George ya da Katalancadaki adıyla Sant Jordi Katalonya'nın koruyucu azizidir, bu nedenle ejderhalar Gaudi'de her zaman önemli bir rol oynamıştır. Efsaneye göre küçük bir ksabayı korkutan ejderhaya kurban olarak sunulan kralın kızını canavardan kurtarmıştır (URL 2, 2024). Katalan popüler kültürü uzmanı Jan Grau, Sant Jordi efsanesinin kökeni, evrimi ve Casa Battló ile bağlantısı hakkında Gaudi'nin daha sembolik ve soyut bir yaklaşımla efsaneyi binanın her yerine şifrelediğinden bahseder. Ona göre birçok kişi Sant Jordi ve ejderha efsanesini Casa Battló'da hem cephede hem de binanın içinde yorumlamıştır. Örneğin iç mekan ejderhanın karnına ve kuyruğuna gönderme yaparken, cephede ejderhanın kurbanlarının kemikleri ve kafatasları, Sant Jordi'nin kılıcı ve prensesin balkonu yer alır. Bu unsurların yorumlanmasının değişebileceğini söylerken, Casa Battló'nun çatısının bir ejderhayı andıracak şekilde tasarlandığının açık olduğuna vurgu yapar (URL 4, 2024).

Aziz George efsanesi etrafında dönen popüler yorumlarda yine cephenin ejderha sırtına benzeyen tacı ve kılıcın sapını temsil eden dört kollu haç benzerliği etkili olmaktadır. Başka bir yoruma göre ise çatının tasarımı ejderhanın içine gömülü bir kılıcı simgelemektedir (URL 3, 2024). Arkasında evin muhafızlarını andıran plastik formlu havalandırma bacaları bulunmaktadır (URL 2, 2024). Cephedeki kemik şeklindeki sütunlar ise ejderhanın kurbanlarına yapılan bir göndermedir (URL 3, 2024).

Gaudí'nin doğayı ve gelenekleri yorumladığı düşünülen olası sembolleri Casa Batlló'nun cephesinde beş farklı mimari form olarak bulabiliriz (URL 5, 2024).

1. Ejderhanın çatısı: Efsanevi bir yaratığın pulları

Gaudí, Casa Batlló'nun çatısını tasarlamak için efsanevi bir hayvanın pullarına benzeyen çeşitli renklerde seramik karolar kullandı. Bu bağlamda çatı, düşmüş ejderhayı sembolize ederken, onu taçlandıran haç onu yenen mızrağı temsil eder. Gaudí böylece Katalan kültürüne ve ikonografisine görsel bir saygı duruşundabulunmuştur.

2. Demir maskeler: Kafatası şeklindeki balkonlar

Casa Batlló'nun balkonları, maskeleri veya kafataslarını çağrıştıran özgün tasarımlarıyla öne çıkar. Gaudí, bu dövme demir korkulukları cephenin üzerinde yüzüyormuş gibi görünecek şekilde tasarladı ve sıklıkla ölüme veya kılık değiştirmeye bir gönderme olarak yorumlandı.

3. Kemik benzeri sütunlar: Galerinin yapısı

Cephenin zemin katında bulunan galerinin taş sütunları insan kemiklerine benziyor. Bu sütunlar galerinin yapısını destekliyor ve ona canlı bir organizmayı anımsatan organik bir görünüm kazandırıyor. Bu tasarım sadece işlevsel değil aynı zamanda mimariyi ve biyolojiyi sembolik olarak birbirine bağlayarak Gaudí'nin yaşam ve doğaya olan hayranlığını her haliyle yansıtıyor.

4. Çiçeğe benzeyen balkonlar: Gaudí'nin lalesi

Casa Batlló'nun cephesinin üst balkonu çiçek açmış bir laleye benziyor. Bu organik ve pürüzsüz şekil, alt katlardaki maske benzeri balkonlarla tezat oluşturarak Gaudí'nin bitki dünyasıyla bağlantısını temsil ediyor.

5.Taş galeri: Uçmaya hazır bir yarasaya

Casa Batlló'nun galerisi, cephesinin en ikonik ve gizemli unsurlarından biridir. Şekli, gizem ve anlam yüklü bir sembol olan, kanatları açık bir yarasaya benzer. Katalan kültüründe yarasaya, tarihsel olarak koruma ve iyi şansla ilişkilendirilmiştir ve diğer bağlamların yanı sıra ortaçağ armalarında, popüler efsanelerde, spor amblemlerinde ve modernist sanat ve mimaride yer almıştır.

Casa Battlo'nun cephesinde doğayı ve geleneklerim simgeleyen beş farklı form (URL 5, 2024)

Casa Battlo'nun iç mekanındaki doğaya yapılan en önemli gönderme ise Gaudi döneminin en ünlü zanaatkarlarıyla işbirliği yaparak ferforje, ahşap, vitray, seramik fayans ve taş süslemelerle burayı adeta yaşayan bir okyanusa çevirmesidir (URL 6, 2024). Giriş katındaki her sahanlığın penceresi ışık kuyusunun döşemelerini bozarak onları güzel su dalgalarına dönüştürür. Kaplumbağa kabuğunu andıran çatı pencereleri, kavisli tonozlu duvarları ve muhteşem ahşap merdiveni gibi detayların tümü Jules Verne'in fantastik dünyasındaki bir su altı ortamını çağırıştırır. Ama okyanusun kalbini evin de merkezinde olan ışık kuyusu tanımlar. İşlevsel olarak ana tavan penceresinden giren havayı ve ışığı evin tüm odalarına ulaştırırken, biçimsel olarak okyanusun yüzeyinden derinine giden o mavi tonlamayı ışığın eşit dağılımını sağlamak için üst kısımlarda daha yoğun alt kısımlarda daha açık renkli mavi tonlarındaki çinilerle süsleyerek elde eder (URL 6, 2024).

Casa Battlo'nun iç mekanındaki geleneklerle ilgili yapılan en önemli gönderme ise çatı katı ve çatı terasında bulunur. Çatı katı şekillerinin sadeliği, beyaz rengin kullanımıyla aydınlık ve ferah bir mekan olarak karşımıza çıkarken aynı zamanda biçimsel olarak bir hayvanın göğüs kafesini çağırıştıran bir alan yaratan 60 katener kemerinden oluşan bir seriye de sahiptir. Çatı terasına, halk arasında ejderhanın sırtı olarak bilinen, cepheyi karakterize eden ve Gaudí tarafından farklı renkli çinilerle temsil edilen kısım hakimdir. Ancak çatı terasının ana odak noktası olan, geri tepmeyi önlemek için tasarlanmış 4 adet eğri ve çok renkli baca, aynı zamanda evi koruyan muhafızlara da benzetilmektedir (URL 6, 2024).

Dijital Dönüşüm ve Çoklu Duyulu Mekansal Etkileşimler

Şüphesiz tarihi yapılar zamanın değişimleri ve kentsel yenilenmenin etkisiyle kaçınılmaz olarak restorasyon ve dönüşümle karşı karşıya kalacaktır. Özellikle Casa Battlo gibi eşsiz bir yapıyı halka açıp bir sergi mekanı haline dönüştürmüşseniz, sergileme deneyiminin eşsizliği ve sürekliliğini sağlamanın yeni ve etkileyici yollarını da bulmak zorundasınız.

Bunu çok iyi değerlendiren Bernat ailesi Casa Batlló'nun için her zaman çeşitliliği, tarih duygusunu ve çağdaş estetiği birleştiren klasik tarih ve kültürel miras mimarisine nasıl yeni bir canlılık kazandırılacağını araştırmaya odaklandı. Zamanla bu araştırmalar ister istemez Casa Battlo'nun sergilenme sürecini, pasif etkileşimli bir süreçten ziyaretçilerin mekanla interaktif olarak aktif bir biçimde etkileşebildiği bir deneyime dönüştüren sürece evrilecekti. Böylece artık Casa Battlo ile ilgili günümüzde yapılan ve gelecekte yapılacak olan tüm müdahaleler, anıtın sanatçıları Gaudí'nin mirasını geleceğe taşımaya davet ettiği "Yarının Mirası" projesinin bir parçasıdır (URL 7, 2024). Günümüzde statik sanat eserleri çoklu duyularla etkileşim, gerçeklikten kaçış, geçmişin şimdiki zamanda canlandırılması gibi mekan deneyimini arttıran dokunmatik ekranlar, projeksiyon cihazları, QR kod uygulamaları, VR, AR, MR, AI sistemlerinin kullanılmasıyla dinamik ve etkileşimli hale gelmektedir. Özellikle kolayca çalışabilen ve herkesin rahatlıkla kullanabileceği akıllı telefonlar ve dijital tabletlerle artık adım attığınız mekan anında yaşayan bir yere dönüşmekte ve siz de, isterseniz, bu yaşamın suya sabuna dokunmayan bir izleyicisi ya da maceracı bir yaşayıcı olabilmektesiniz (Karayılıanoğlu ve Arabacıoğlu, 2020). Şu anda ziyaretçilerin Casa Battlo'yu ziyaret ederken zenginleştirilmiş bir deneyim yaşamalarına olanak tanıyan ve binanın içinde dolaşırken özgürce hareket etmelerini ve her detayı farklı boyutlarda keşfetmelerini sağlayan benzer bir uygulama kullanılıyor.

Jesus Gimeno ve arkadaşları Casa Battlo için yeni ziyaretçi deneyimi olarak geleneksel ve dolaylı arttırılmış gerçeklik (AR) kavramlarını birleştirerek mobil tabanlı olarak kullanılabilen yeni bir AR uygulaması önerdiler. Uygulamalarında bir yandan müzenin kalabalıklık düzeyini dengeleyici bir çözüm ararken diğer taraftan da ziyaretçilerin müzeyi ziyaret ederken zenginleştirilmiş bir deneyim yaşamalarına olanak tanımak istediler. Böylece AR lokasyonlarını belirlerken yapının özel ilgiye sahip ve tıkanmalarda arındırılmış noktalarını belirlediler ve bu noktalara ziyaretçilerin tek tek ulaşabilmesini sağlamayı amaçladılar (Gimeno ve ark., 2017). Sıra dışı tasarımı ve sahip olduğu eşsiz mimari değer nedeniyle günlük yaklaşık 3000 kişinin ziyaret ettiği düşünülürse, Casa Battlo'yu gezerken "kalabalıkların içinde yalnız olabilmek" gerçekten vazgeçilmez bir deneyim olurdu ve müzeyi gezen bir ziyaretçi olarak söylüyorum bence oluyor da. Böylece Gimeno ve ekibi belirledikleri bu mekânlar için, 19. yüzyılın sonları 20. yüzyılın başlarındaki yaşam tarzını açıklayan animasyonlar da dahil olmak üzere ayrıntılı sanal modeller tasarladılar (Gimeno ve ark., 2017).

Casa Battló'yu gezmek için bilet aldığınızda ve size verilen arttırılmış gerçeklik tabletini elinize aldığınızda, müzenin size sunduğu bu yeni, büyüleyici ve sürükleyici deneyimde imkansız hacimsel projeksiyonlar, binaural ses, hareket sensörleri, dünyada benzeri olmayan sürükleyici mekanlar ve koku gibi duylara hitap eden hassas öneriler, yapay zeka ve arttırılmış gerçeklik uygulamalarıyla daha önce hiç yaşamadığınız bir deneyimi yaşama şansı bulursunuz (URL 8, 2024). Casa Battló'nun resmi web sitesinde müzeyi gezen bir ziyaretçinin klasik deneyiminde nelerle karşılaşacağı şöyle anlatılır: Gezinize unutulmaz bir dönemin anılarıyla çevrili Passeig de Gràcia'nın kalbinde, 20. yüzyılın başlarındaki Barselona'nın mimari ihtişamını gözler önüne seren ana katı gezerek başlarsınız. Bu sırada size fonda İngiliz besteci Dani Howard'ın müziğiyle birlikte 15 farklı dil seçeneği bulunan bir sesli rehber eşlik eder. Eğer daha fazlasını istemiş ve altın bilet almışsanız kendinizi Gaudí'nin yaratıcı evreninin kapısını aralamış ve eşikten bakıyor gibi hissetmenizi sağlayacak bir tablet ve arttırılmış gerçeklik uygulamalarıyla bir çağın ihtişamını deneyimler ve 100 yıl geriye giderek dehanın doğada bulduğu ilhamla buluşursunuz (URL 9, 2024).

Arttırılmış gerçeklik tabletini ile asil salon deneyimi (Kalın, 2023)

Asil kat, zamanın burjuvazinin nasıl yaşadığını anlatan eşsiz bir salonla evin tam kalbinde yer almaktadır. Bu katta ulaştığımız karşılaştığımız ilk oda içinde mantar şeklinde ilginç şöminesi ve duvarlarda resimler olan Bay Battló'nun çalışma odasıdır (URL 6, 2024). Odaya girdiğinizde duvarlardaki resimlerin profilinde gizlenen mikro hareket sensörleri sayesinde karşınızda asılı duran statik görünümlü büyülü resimler, siz yaklaştıkça canlanır ve ailenin geçmişini ve evin tarihini yeniden yaratan sinematografik prodüksiyonları harekete geçirir. Böylece ansızın Battlo ailesinin yaşamından kesitleri deneyimleme, mekanın boş hali ile içinde süregelen yaşamı aynı anda deneyimleme şansına sahip olursunuz (Kaynak A). Bu oda, Paseo de Gracia'dan görmek ve görülmek için ideal bir galeri oluşturan, geniş bir pencereye sahip ana oturma odasına açılır. Buradan devam ettiğinizde Battlo ailesinin özel konutunu birinci sınıfta geçmişe yolculuk yaparak keşfeder ve 20. yüzyılın başlarındaki ihtişamı yansıtan mobilyalarla döşenmiş samimi bir salonda dolaşan aile üyelerini hayal edebilirsiniz (URL 9, 2024). Sonrasında adımlarınız sizi ailenin yemek odası olarak kullandığı alandan gizli bir arka bahçeye çıkarır. Cephesini cam, seramik ve demirden dikey bir bahçe olarak tasarladığı arka bahçede demirler, yanlara tırmanan ve tepede birleşen begonvil gibi çiçekli bir asmayı sembolize ediyor. Tüm yapı boyunca devam eden renkleri bu sefer de duvarlarda sarmaşıklar olarak görürsünüz (URL 10, 2024). Bu böyle devam eder gider.

Günlük yaşam deneyimleriyle ilgili holografik imajlar (Kalın, 2023)

Anlatılanlar böyledir ama yaşananlar interaktif deneyimin sizi ne kadar çok etkilediği ve hangi mekanın sizi daha çok çağırdığıyla ilgilidir. Kataloglarda Casa Battlo deneyiminin bir saat onbeş dakika süreceği yazar ama saatler mekanlarda geçirilen süre değil, deneyimden alınan hazın sizi orada tuttuğu etkileşim yoğunluğudur. Örneğin ışık kuyusunu tırmanmak benim oldukça uzun zamanımı aldı, çünkü mavinin her katta yarattığı farklı akisleri, ışık ve gölge oyunlarını, buzlu camdan yansıyan bulanık renklerin yeniden tanımladığı her köşeyi uzun uzun keşfetmek istedim. Monet'nin yağlıboya serisi Nilüferler'i çağrıştıran bir su manzarası mıdır bilmiyorum ama ışık kuyusunun merdivenlerini adımlarken benn, Salvador Dalí'nin gördüğü "Alacakaranlık bulutlarının su üzerindeki yansımasının, geniş su şekillerinin, uzanan su şekillerinin, durgun su şekillerinin, parıldayan su şekillerinin ve rüzgarın neden olduğu su dalgalarının şekillerinin ortaya çıktığı gerçek bir heykel" gördüm adeta (URL 3, 2024). Üstelik de tüm doğal ve yapay ışıkların eşliğinde gerçekten akan, kıvrılan, tatlı tatlı köpüren, süzülen sızan, damlayan, kısacası "su, nehir, deniz, okyanus" olmanın bin bir hali olan bir heykel gördüm. Bütün o renkli seramik sır kaplaması ve kırık cam parçaları, bir de yüzeye yansıyan projeksiyonların etkisiyle okyanus canlıydı.

Işık kuyusu işitsel ve görsel deneyimleri (Kalın, 2023)

Yeni Mekan Yaratımları

“Gerçek gibi görünebilen, gerçek gibi ses çıkarabilen, gerçek gibi davranabilen, gerçek gibi etkileşime girebilen ve gerçek gibi hissettirebilen” bir deneyimin sonucunda Casa Battlo bugünlerde siz onu deneyimlemeye başladığınız anda nefes almaya başlıyor (Karayılan ve Arabacıoğlu, 2020). Son yıllarda yeni mekan yaratımları pratikleriyle bu deneyim hem Casa Battlo’nun içinde üretilen interaktif mekanlarla hem de cephe yüzeyindeki projeksiyon haritalamalarıyla gerçekleştirilmektedir. Böylece gerek iç mekan gerekse dış mekandaki enstalasyonlarla ziyaretçinin etkileşimli bir ziyaret deneyimi gerçekleştirmesi sağlanmaktadır (Karayılan ve Arabacıoğlu, 2020).

Gaudi Kubbesi

Casa Battlo müze deneyimi için yeni yaratılan mekanlardan ilk bir enstalasyon için hazırlanan Gaudi kubbesidir. Casa Battlo’nun kömür mahzenlerinin dönüştürülmesiyle oluşturulan enstalasyon Miguel Alonso tarafından tasarlanmıştır. Enstalasyona, insanın beş duyusundan başlayarak, 3D ses, koku müdahaleleri, ziyaretçilerin evin unsurlarına dokunma yeteneği, dönen platform ve Gaudi Kubbesi’ne entegre edilmiş rüzgar efektleri gibi özelliklerin eklenmesiyle 3 boyutlu sanal gerçeklik deneyiminin 10 boyuta çıkarılmıştır (URL 11, 2024).

Gaudi Kubbesi “Dahi’nin İlhamını” enstalasyonu (URL 8, 2024)

Gaudi Dome enstalasyonunda Alonso binden fazla dairesel ekran ve düzinelerce projektörden oluşan sürükleyici bir kubbe oluşturmuş ve alanın ortasına ziyaretçilerin kubbeye bakabileceği dönen bir platform yerleştirmiştir (URL 11, 2024).

Miguel Alonso “Dahinin ilhamını” adını verdiği enstalasyonda Gaudi’nin ilhamının kaynağına inmeyi ve dehanın doğuşunu, doğa ile ilk karşılaşmasını ziyaretçinin yaratıcı deneyime katılmasını sağlayan ifadelerin ve görsel-işitsel duyuların canlı bir gösterisi olarak sunar. Dahi bir yaratımın nasıl açıklandığı, ilhamı, geçmiş gibi soruları ve Gaudi’ye ilham veren evrenle karşılama anını, kullanıcıya deneyimletmeyi hedefleyen enstalasyon, bunu doğanın seslerini yeniden yaratan 21 ses kanalı ve hacimsel projeksiyonlar kullanarak 38 projektörden oluşan bir ses gösterisi eşliğinde gerçekleştirir (URL 8, 2024).

Gaudi Kubbesi "Dahî'nin İlhamı" enstalasyonu deneyimi (Kalın, 2023)

Görme şansına eriştiğim en çarpıcı enstalasyonlardan biri olan "Dahî'nin İlhamı" sizi çepeçevre saran o renkli kubbe, birbirinden çarpıcı ses ve görüntü efektleri, özellikle de renk ve doku geçişleriyle zihnin düşünme mekanizması gibi son derece soyut bir sistemi somutmuş gibi hissettiren akışı, dönen platformu ile son derece etkili bir enstalasyondur. Bütün kurgu her bir detayının varlığıyla Gaudî'nin gerçekten o odada, birkaç metre ötenizde uyuyorken doğanın ilhamıyla nasıl bağlantı kurduğu, hatta nasıl dolup taşıdığını bana iliklerime kadar hissettirdi. Benim için üç boyutlu deneyimden kat kat öte duysal verilere maruz kaldığım bu kubbe altında orada olmak isteme sebebimi uzattıkça uzatmama neden olan etkili bir enstalasyon ve mekânsal deneyimdi.

Gaudi Küpü

Yeni mekan yaratımı uygulamalarından ikincisi ise zamanın ötesinde bir teknoloji kullanılarak Casa Batlló için özel olarak tasarlanmış, ilk 6 kenarlı LED küpü olan Gaudi Küpüdür. Tüm yüzeylerinde LED ekranların bulunduğu bu zamanın ötesinde teknolojiye sahip mekan, içinde gerçekleştirilen sunumların ifade kapasitesini herkes için benzersiz hisler aktarmaya olanak tanıyan kapasitede genişletir (URL 8, 2024). Bu sihirli küp, Refik Anadol'un, ziyaretçileri Katalan mimarın kendi zihninden çıkan bir mimarlık efsanesini keşfetmeye davet eden sürükleyici bir enstalasyon olan "Gaudî'nin Aklında" adlı eseriyle açılıyor. TürkAmerikalı sanatçı Refik Anadol'un makine öğrenmesiyle desteklenen çok sayıda resim, video, model ve çizim görselleriyle yarattığı Gaudî Küp, ziyaretçiyi Gaudî'nin zihnine götürmeyi vaat ediyor (Kaynak G). Özellikle de Gaudî'nin insanlıkta bıraktığı izi anlamasına, zihnini deşifre etmesine, hayallerini hayal etmesine, dünyayı onun gözünden deneyimlemesine ve gizemle çevrili bir sanatçının iç sığınağını ve dehasını keşfetmesine olanak tanıyor (URL 8, 2024).

Gaudi Küpü "Gaudi'nin Zihninde" enstalasyonu (Kalın, 2023)

Refik Anadol Enstalasyonları-Gaudi'nin Zihninde ve Gaudi Rüyaları

Refik Anadol'un Gaudi K p te gerçekleştirdiği bu iki enstalasyonun dayandığı veri kaynaklarından bazıları Casa Batll  taramaları, anıt arşivleri, akademik makaleler, videolar ve mimarın eserlerinin kamusal görüntüleri ve doğa dünyasından referanslar, gibi kaynaklardır. İlk enstalasyonu 2 milyon kişi tarafından beğenilen Anadol, Gaudi'nin Zihninde adlı ilk kurulumda Gaudi'nin zihni hakkında bir hikaye anlatmak istediklerini, sonra zihnini ne kadar çok araştırırlarsa, o kadar çok yeni dünya açıldığını fark ettiklerini söylüyor Şimdi ise zihninin bu hayali tünellerinde kelimenin tam anlamıyla fiziksel olarak u abildiğimiz bir versiyon tasarladıklarını ifade ediyor. Refik Anadol'un ikinci enstalasyonu ve Casa Battlo için dördüncü hazırladığı dijital eser olan 'Gaudi Dreams', mimarın tüm eserlerinin birbirine bağlı olduğu bir rüya sunmakya ve Gaudi'nin zihninin hayali tünellerinde bir yolculuk önermektedir (URL 12, 2024).

Gaudi Küpü "Gaudi'nin Zihninde" enstalasyonu deneyimleri (Kalın, 2023)

Tıpkı Gaudi kubbesinde olduğu gibi tüm yüzeylerin dijital ekranla kaplı olması ve ziyaretçinin duyuşal verileri dört bir yandan aynı anda alması deneyimin etkisini çoğaltan ve duyuşal deneyim boyutunu katlayan bir uygulama olarak karşımıza çıkıyor. İki enstalasyonu da deneyimleme şansı elde etmiş bir izleyici olarak 360 derecelik her açıdan görüntü akışı ve hızının enstalasyonun etkili olmasını sağladığını düşünüyorum.

Projeksiyon Haritalama Enstalasyonları

Casa Battlo'nun interaktif mekan yaratım uygulamalarından bir diğeri ise Casa Battlo'nun yüzeyinin bir tual olarak kullandığı projeksiyon haritalama uygulamalarıdır. Projeksiyon haritalama, sensörler, kızılötesi izleme kameraları ve çoklu projektörler gibi teknolojilerin yardımıyla 3 boyutlu topografik haritalar veya sanatsal enstalasyonlar gibi etkileşimli bir gösteriye dönüşebilecek dijital etkileşimli uygulamaların yapıldığı bir yöntemdir (Karayılan ve Arabacıoğlu, 2020).

Yaşayan Mimari (Living Architecture)- Refik Anadol

Bu yöntemi kullanarak dijital sanat eserleri üreten sanatçı Refik Anadol "Yaşayan Mimari" şehirden gerçek zamanlı toplanan iklim verilerini kullanarak oluşturulmuş dinamik bir NFT biçiminde eseridir. NFT biçiminde temsil dilen ilk UNESCO Dünya Miras Alanı olan Casa Battlo'nun cephesine yansıtılan 2022 ve 2023 yıllarında yansıtılan bu gösteriyi 100.000'den fazla katılımcı izledi (URL 13, 2024).

Refik Anadol'un Casa Battlo "Yaşayan Mimari" haritalaması (URL 13, 2024)

Refik Anadol'un "Yaşayan Mimari" haritalaması videosundan görüntüler (URL 13, 2024)

Varlığın Yapıları (Structures of Being)- Sofia Crespo

Refik Anadoldan sonra Casa Batlló'nun cephesi, yine aynı yöntemi kullanan bir başka sanatçı Sofia Crespo'nun büyüleyici 'Varlık Yapıları' adlı haritalamasının 27-28 Ocak 2024 tarihleri arasında 12 gösterimi boyunca 95.000'den fazla izleyiciyi bir araya getirdi. 400m²'ye uzanan ve 6 metre yüksekliğinde bir ekrana sahip kurulum yapay zeka yardımıyla oluşturulan ve Barselona Süper Bilgisayar Merkezi'nin de katıldığı, deniz akıntılarının davranışları hakkında veri sağlayan kapsamlı bir sanat eseri (URL 7, 2024).

Sofia Crespo'nun Casa Battlo "Varlığın Yapıları" haritalaması (URL 7, 2024)

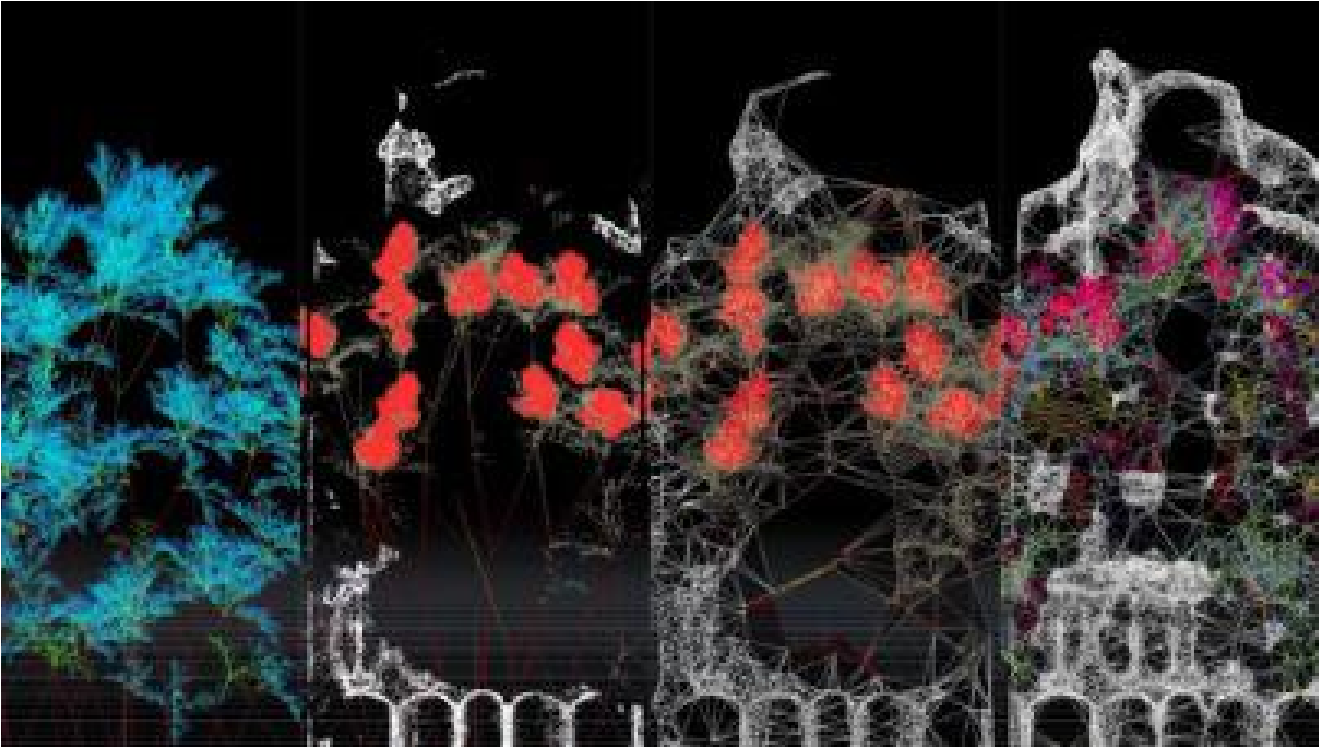

Sofia Crespo'nun Casa Battló "Varlığın Yapıları" haritalaması modellemeleri (URL 14, 2024)

Barcelona Süper Bilgisayar Merkezi - Central Nacional de Supercomputación (BSCCNS), haritalamanın su dizilimine katılarak, küçük ölçekli girdapların simüle edilmesine olanak tanıyan ve deniz sıcaklığında önemli bir rol oynayan yüksek çözünürlüklü okyanus sirkülasyon modelleri sağladı (URL 14, 2024).

Ağaçsı (Arborescent)- Quayola

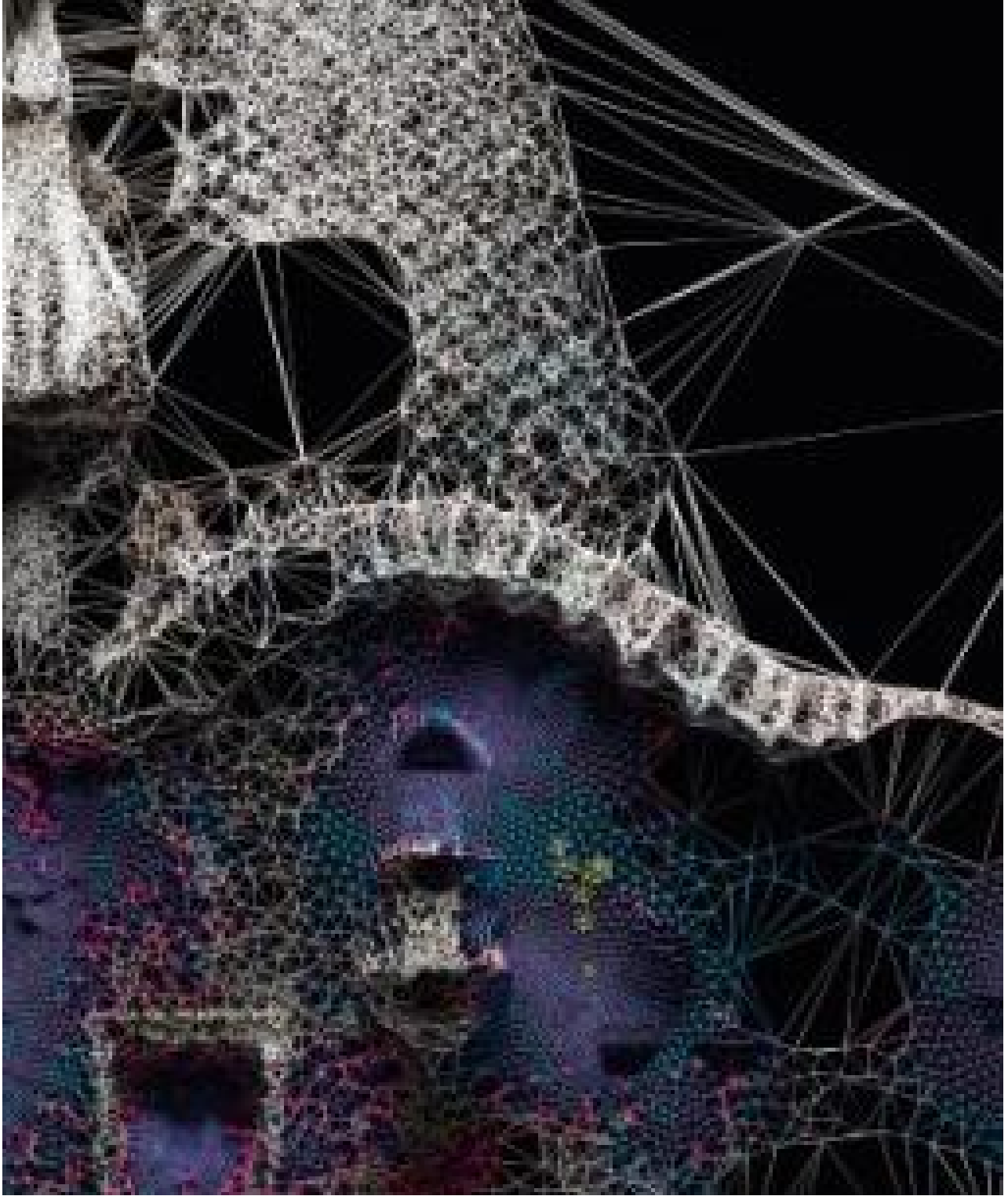
Refik Anadol'un 2022 ve 2023'te ve Sofia Crespo'nun 2024'teki haritalamalarının ardından Casa Batlló, Gaudí'nin ikonik cephesini bir tuval olarak kullanarak haritalamasını sunmak üzere multimedya sanatçısı Quayola'yı davet etti. Gaudí'nin mirasını sanatçı komisyonları ve müdahaleleriyle geleceğe taşımaya amaçlayan Yarının Mirası sanatsal programının bir parçası olan bu giriş bünyesinde sanatçı 1-2 şubat 2025 tarihlerinde eserini sergileyecek (URL 15, 2024).

Quayola'nın Casa Battló "Ağaçsı" haritalaması modellemeleri (URL 14v, 2024)

Sanat ve teknolojinin ikonik bir cephede birleşmesini sağlayan "Arborescent" başlıklı haritalama, çeşitli ağaç türlerinin büyüme sistemlerini ve çevreye tepkilerini benzersiz birtuval üzerinde resmederken Casa Batlló'nun cephesinde doğaya yapılan dijital bir övgüdür. Tarihi mirası yeniden yorumlamasıyla bilinen Quayola, Gaudí'nin mimari ilhamlarını sentezliyor ve minimalist algoritma odaklı görselleştirmeleri renkli, resimsel bir estetikle birleştiriyor.

Haritalamaya, sanatçının kendisi tarafından bestelenen orijinal bir film müziği eşlik edecek ve bizi mimarının içindeki yaşamın çiçek açmasına daldırmak için bir rehber görevi görecek (URL 14, 2024).

Quayola'nın Casa Battlo "Ağaçsı" haritalaması modellemesi (URL 15, 2024)

The Staircase Design-Kengo Kuma

Casa Batlló'nun içindeki gezi rotası deneyimini geliştirmek ve mekanlar arası bütünlüğü sağlamak amacıyla binanın içinde yeni mekânsal uygulama ihtiyacına karşı, yapının ev sahipleri Bernat ailesi, merdivenleri tasarlamak üzere ünlü mimar Kengo Kuma'yı davet eder. Kuma, bodrum katındaki eski bir kömür deposunda oluşturulan ek sergi alanları ile zemin katını birbirine bağlayan atriumu ve merdivenleri birleştiren bir tasarım yapar (URL 15, 2024).

Japon mimar Kengo Kuma'nın tasarımı, sekiz katı ve bodrumdaki kömür deposunda oluşturulan ek sergi alanlarını birbirine bağlayan bu yaratıcı düşey sirkülasyon mekanı tasarımın için İspanyol firması Kriskadecor'dan temin edilen 164.000 metre alüminyum zincir kullanılarak bir perde tasarlar. Kuma tasarımının temelinde yatan parçacık teorisini ve mimari parçacıklar kavramından bahsederek, oluşturduğu bu perde ile mekanda "uçuşan parçacık gibi bulanık bir form" yaratarak bina ve çevre arasında belirsiz bir simbiyoz oluşturmak istediğini söyler. O'na göre bu parçacıklı yapı, elemanların tekrarıyla iç ve dış ortamları birbirine bağlar, mekanın sürekliliğini sağlar, görmenin yanı sıra dokunma, koku alma gibi duyuları da mimari atmosfere sokar, binanın kendisini insan ile doğa, malzemeler, bina arasında bir ortam haline getirir (Lua ve Sadabab, 2023).

Kengo Kuma'nın Casa Battlo için tasarladığı merdiven enstalasyonu (Kalın, 2023)

Gerçekten de binanın sekiz katını dikey olarak kaplayan enstalasyon, Gaudí'nin Art Nouveau yapısal ifadesiyle mükemmel bir şekilde senkronize olan dalgalı ikinci bir deri rolünü üstlenerek baştan çıkarıcı bir deneyim oluşturuyor. Kuma'nın müdahalesi, merdiven boşluğunun eğimli tavanlarından ve yüzen merdivenlerin alt taraflarından gerilmiş bireysel alüminyum zincir bağlantı tellerinden oluşan devasa bir perde ile tüm merdiven boşluğunu kapatmakta, mekanı bir yolculuğa dönüştürmektedir (URL 16, 2024).

Kengo Kuma, malzemeleri yapay aydınlatmayla birleştirerek, Gaudí'nin renklerindeki ana renkleri çıkararak değiştirmeyi ve mavi, gümüş ve siyah gibi farklı doygunluk eğilimlerine sahip degrade alüminyumunu organize ederek renkleri sergilemek için İtalyan aydınlatma tasarımcısı Mario Nanni ile işbirliği yapmayı seçti. Işık ve gölgenin sınırsız rengini yorumlamak için çatıdan zemin kata kadar Gaudí'nin ışık ve gölge arayışını sürdürüyor Böylece alüminyum bir perdeyle kaplanan alan ve kullanılan ince malzemeler ışığı bir balık ağı gibi yakalıyor ve bize ışığın çeşitli biçimlerini gösteriyor: parlaklık, konturlar, gölgeler... (Lu, 2023). Aydınlık ve karanlık arasındaki bu geçiş, gökyüzünden uzaklaştıkça aydınlatmanın kademeli olarak azalmasını yansıtmak ve büyüleyici bir ikilik oluşturmak için tasarlanmıştır.

Kuma, böylece doğal ışığın ulaşmadığı bu karanlık kutuda, başka herhangi bir malzeme kullanmadan, sadece zincirlerle merdivenin varlığını silerek, yalnızca ışıktan ve ışıktan bahsedebileceğimizi söyler (URL 16, 2024).

Gaudi'den sonra Kengo Kuma, Casa Battlo'yu ikinci kere dönüştüren mimar olarak karşımıza çıkıyor. Kuma ikinci dönüşümü gerçekleştirirken Gaudi'nin mimarisinin mimari anlamına tamamen saygı duymuş ve bunu sürdürmüştür. Tasarladığı metal ağ zincir perdesinin formu, Gaudi'nin rüya gibi mimari alegorisinin ve doğal eğri şeklinin soyut ifadesini karşılayan, yığının kavisli ritmik ritmini oluşturmak için görsel noktaları birleştirir (Lu, 2023, 2024).

Casa Battlo merdiven enstalasyonundaki deneyimler (Kalın, 2024)

Casa Battlo ziyaretimde farklı katlarda farklı heyecanlar yaşayarak çatıya kadar çıktktan sonra ben bu kadar katı nasıl inirim diye düşünmüştüm. Bitti denen deneyimin şaşırtıcı sürprizlerinden biri de işte tam burada karşıma çıkmıştı. Kuma'nın bu son derece yaratıcı düşey sirkülasyon tasarımını tanımlarken kullandığı çarpıcı ifadelerden birinde olduğu gibi "Karanlığı ve merdiveni silip ışıktan söz etmek". Merdivenden inerken ışığı ve eğer dokunursanız hareketi ve sesi deneyimleyebiliyorsunuz. Gerçekten de başka hiçbir malzeme kullanılmadan, kör kutunun ve merdivenin varlığını bu zincirlerle silerek sadece ışıktan söz edebildiğimiz bir deneyimin parçası olmak inanılmazdı. Çatıyı bodrum katındaki sergi alanına bağlayan bitmek bilmeyen bir merdivenin nasıl bir interaktif deneyimin başrolü olabildiğini hayretle keşfettiğiniz bu yerde, Kengo Kuma merdiveni çevreleyen zincirlerle kaplı bir örtüsüyle inanılmaz bir iş yapmış: "Merdivenden inme" deneyimine tüm duyularımızı harekete geçiren yepyeni bir anlam katmış (URL 17, 2024).

Gelecekte

Casa Battlo'yu gezen herkes, soruları değişebilir ama aynı şeyi istiyor: "Bilmek: gizemleri, maceraları, sırları, üzüntüleri, mutlulukları, olanları, olamayanları, olabilecek olanları, kısacası tüm imkanları ama daha çok da tüm imkansızlıkları bilmek istiyor. Üstelik sadece kendisi olarak değil, herkes olarak bilmek, görmek ve deneyimlemek istiyor. Bu noktada elbette ki Casa Battlo'nun kreatorleri "daha fazla insanı değil, herkesi nasıl buraya çekebiliriz" konusu üzerinde derin derin düşünüyorlardır. Casa Battlo bize bu konuyla ilgili çarpıcı bir fragman hazırlamış gibi görünüyor ve bu yenilikçi yaklaşımları ve açık fikirli tutumlarıyla sürekli yenilenebilir deneyimlerin olacağı konusunda açık vaatleri de görüyoruz. Ancak yetmeyecektir.

Sanal, artırılmış ve karma gerçeklik uygulamaları henüz yeterli grafik kalitesi seviyesine ulaşamadı ancak gelecekteki yıllarda el ve kol hareketlerine duyarlı cihazların yanı sıra, göz hareketlerine tepki verebilen ve diğer duyarlarla etkileşim kurabilen sistemlerin de geliştirilmesi kaçınılmaz olacaktır (Karayılıanoğlu ve Arabacıoğlu, 2020). Tıpkı 2019 yılında ABD'nin Florida eyaletindeki Dali Müzesi'nde düzenlenen "Dali Yaşıyor" adlı sergide ziyaretçilerin, yapay zeka teknolojisini kullanarak dijital ekran aracılığıyla Salvador Dali ile iletişim kurabildiği gibi "Gaudi" de yaşamalı.

Dali'nin videolarından 6000 görüntüyü görselleştiren o yapay zeka uygulaması, Gaudi'yi de gerçek zamanlı olarak simüle etmeli (Karayılıanoğlu ve Arabacıoğlu, 2020). Ve ben Gaudi'nin karşısına geçip muhteşem eserini gezerken nefesimi tuttuğum tüm detaylarla ilgili zihnimi kemiren tüm soruları sorabilmeliyim.

Ya da yönetmen Alejandro Gonzalez Iñárritu'nun "Et ve Kum" filminde o soğuk geçiş odasına götürülüp ayakkabıları çıkarılması istenen "o göçmen"le gerçekten yer değiştirebilmeliyim. Yaşadığım deneyimin beni, ağır sırt çantam ve onun gözünden görebilmemi sağlayan VR kaskım ile özel tasarlanmış alanda "yerine geçmiş gibi yaptığım" o beden için trajik şekilde sona eren fiziksel ve duygusal açıdan yorucu o yolculuğu gerçekmiş gibi yapıyor olduğuma beni inandırısın isterim.

Özellikle de bir tür "bedenin dışında olma" deneyimi, sözüne ettiğim "bilmek" arzusunu en iyi tatmin edebilecek mekan deneyimi olabilir gibi görünüyor. Bunu sağlayabileceğini idda ettikleri bir VR sistemi yaratan Thomas Metzinger ve Olaf Blanke "kendimizi pek aşına olmadığımız farklı durumlarla, başımıza hiç gelmemiş olaylarla ve alternatif değer sistemleriyle ilişkilendirmenin bizim için ne kadar zor olduğu" gerçeğinden yola çıkıyor. Böylece yarattıkları VR sistemi sayesinde kelimenin tam anlamıyla "başkasının yerine koyarak" yeni bedensel değişiklikler almamıza ve böylece benzersiz bir öznel deneyimi kazanmamıza veya mevcut olanı "genişletmemize" fırsat sağlıyorlar (Aristova ve ark., 2020).

Daha ne kadar "genişletebiliriz" bilmiyorum ana her zaman ötesi vardır. İmkansız mümkün yapınca beliren yeni imkansızlıklar elbette bize yeni mümkünler için yaratıcı ufuklar açacaktır.

Kaynaklar

Aristova, U. V., Rolich, A. Y., Staruseva-Persheeva, A. D., & Rolich, A. O. (2020, June). Digital museum transformation: From a collection of exhibits to a gamut of emotions. In *International Conference on Digital Transformation and Global Society* (pp. 419-435). Cham: Springer International Publishing.

Calvino, I. (2002). *Görünmez Kentler*. (Çev. Işıl Saatçioğlu). Yapı Kredi.

Gimeno, J., Portalés, C., Coma, I., Fernández, M., & Martínez, B. (2017). Combining traditional and indirect augmented reality for indoor crowded environments. A case study on the Casa Batlló museum. *Computers & graphics*, 69, 92-103.

Grass, K. (2018). Exploring Antoni Gaudi's Barcelona: The World Heritage Route. *DailyArt Magazine*. Kalın, A. (2023-2024) *Kişisel fotoğraf arşivi*

Karayılıanoğlu, G., & Arabacıoğlu, B. C. (2020). Digital interactive experiences in contemporary art museums. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(4), 423-440.

Lu, Y. (2023). A comparative study of two architectural reconstruction design of Casa Batlló. In *SHS Web of Conferences* (Vol. 167, p. 01009). EDP Sciences.

Lua, Y., & Sádabab, J. (2023). The particle reconstruction of historical architectural language: A study using the latest renovation design of Casa Batlló as an example.

Orman, B. (2013). Art Nouveau & Gaudi: The Way of Nature. *JCCC Honors Journal*, 4(1), 2.

İnternet Kaynakları:

URL 1-<https://www.casabatllo.es/en/antoni-gaudi/casa-batllo/history/> Erişim Tarihi: 13.07.2024

URL 2-<https://www.barcelona.de/en/barcelona-casa-batllo.html> Erişim Tarihi: 20.09.2024

URL 3-<https://www.casabatllo.es/en/antoni-gaudi/casa-batllo/facade/> Erişim Tarihi:10.10.2024

URL 4-<https://www.casabatllo.es/en/news/interview-legend-saint-george-casa-batllo/> Erişim Tarihi: 03.09.2024

URL 5-<https://www.casabatllo.es/en/news/5-symbolic-elements-of-casa-batllos-facade/> Erişim Tarihi: 25.11.2024

URL 6-<https://www.casabatllo.es/en/antoni-gaudi/casa-batllo/inside/> Erişim Tarihi: 12.010.2024

URL 7-<https://www.casabatllo.es/en/news/the-spectacular-mapping-of-casa-batllo-broughttogether-more-than-95000-spectators/> Erişim Tarihi: 19.10.2024

URL 8-<https://www.casabatllo.es/en/news/new-immersive-visit/> Erişim Tarihi: 01.12.2024

URL 9-<https://www.casabatllo.es/en/experience/> Erişim Tarihi: 11.12.2024

URL 10-<https://www.casabatllo.es/en/news/discover-gaudis-hidden-treasure/> Erişim Tarihi: 02.11.2024

URL 10-<https://www.casabatllo.es/en/news/discover-gaudis-hidden-treasure/> Erişim Tarihi: 02.11.2024

URL 11-<https://jingdailyculture.com/casa-batllo-10d-gaudi/> Erişim Tarihi: 13.07.2024

URL 12-<https://www.casabatllo.es/en/news/refik-anadol-gaudi-dreams/> Erişim Tarihi: 15.08.2024

URL 13-<https://www.casabatllo.es/en/news/mapping-2024-sofia-crespo/> Erişim Tarihi: 05.10.2024

URL 14- <https://www.casabatllo.es/en/news/casa-batllo-announces-quayola-as-the-nextartist-for-its-2025-facade-mapping-in-barcelona/> Erişim Tarihi: 18.09.2024

URL 15-<https://www.dezeen.com/2021/08/03/kengo-kuma-sculptural-curtain-gaudi-casabatllo-barcelona/> Erişim Tarihi: 27.09.2024

URL 16-<https://www.stirworld.com/see-features-kengo-kuma-drapes-casa-batllo-staircase-ina-sinuous-metal-chain-curtain> Erişim Tarihi: 04.11.2024

URL 17-<https://dacistanbul.com/dunyadan-mimarlik/casa-batlloya-kengo-kuma-mudahalesi/> Erişim Tarihi: 17.12.2024

*Evlere ve
İş Yerlerine
Servis Yapılır...*

**sipariş
hattı**

326 12 24 - 321 22 12

web: www.istanbulkırpidesi.com

parktrabzon@dedeman.com www.dedeman.com

Doğu Karadeniz'in incisiyle tanışın!

PARK DEDEMAN Trabzon'un uluslararası standartları ve deniz manzaralı sitleriyle rahat bir konaklamanın tadını çıkartın.

 **PARK
DEDEMAN**
TRABZON

IMMOSERVICE

Firmamız, İsviçre ve Türkiye'de
gayrimenkul yatırım ortaklığı,
inşaat, tadilat- tamirat ve restorasyon
hizmeti vermektedir.

AR IMMOSERVICE GMBH

ATASOY RAHMAN

CEO

M +41(0)79 823 96 75
info@ar-immoservice.ch
ar-immoservice.ch

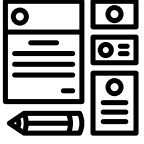

Weblife Adworks
Reklam Ajansı / Advertising Agency

Çok yönlü, konusunda uzman ve güçlü bir ekibiz. Takım çalışmasında müşterimizi iyi dinler, ihtiyaçlarına en uygun cevabı verebilecek çözümler sunarız. Markayı ve reklam kampanyalarını istenilen hedef kitleye ulaştırır, başarımızı müşterimizle birlikte kutlarız. Bu başarımızın altında, iyi fikirler ve özgün tasarımlar yer alır.

Bize göre iyi fikir ve tasarım:

Tasarım düşünceyi aydınlatmak, açıklığa kavuşturmadır. Kitleleri ikna etmektir, değiştirmektir. Bir bakıma dramatize etmektir, hatta eğlendirmektir. Göze güzel görünen ifadelerin bütünüdür, fikre değer ve anlam verir. İletişimin yapısı olan fikri kuvvetlendirir. Elbette iyi bir fikir kötü tasarlanabilir, ama kötü bir fikir tasarımla kurtarılamaz.

LOGO ve KURUMSAL KİMLİK
Fark yaratan kurumsal kimlik tasarımlarına imza atıyor, firmanız ve markanız için en iyisini tasarlıyoruz.

AMBALAJ TASARIMI
Ambalaj ürününüzün kıyafetidir. Ona yakışacak tasarımlar bizden çıkar

KATALOG, BROŞÜR TASARIMI
Firmanızın ve ürününüzün doğru ve tam anlatımını, yenilikçi tasarımlarımızla ortaya koyuyoruz.

WEB TASARIM
Etkileyici ve çarpıcı arayüzleri ile müşteri beklentilerini karşılayan, tüm mobil cihazlara uyumluluk sağlayan bir web siteniz olsun.

SEO ÇALIŞMALARI
Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi artırıyoruz.

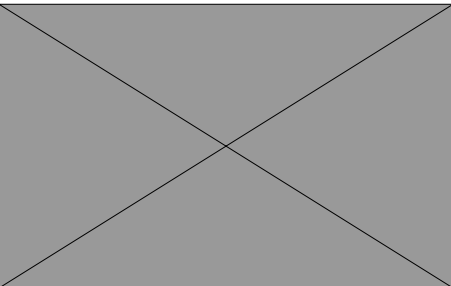
SOSYAL MEDYA YÖNETİMİ
Yarattığımız veya teslim aldığımız markaları inceliyor, rakip analizini yapıyoruz. Güven duygusunu oluşturup, stratejik süreci yönetiyoruz.

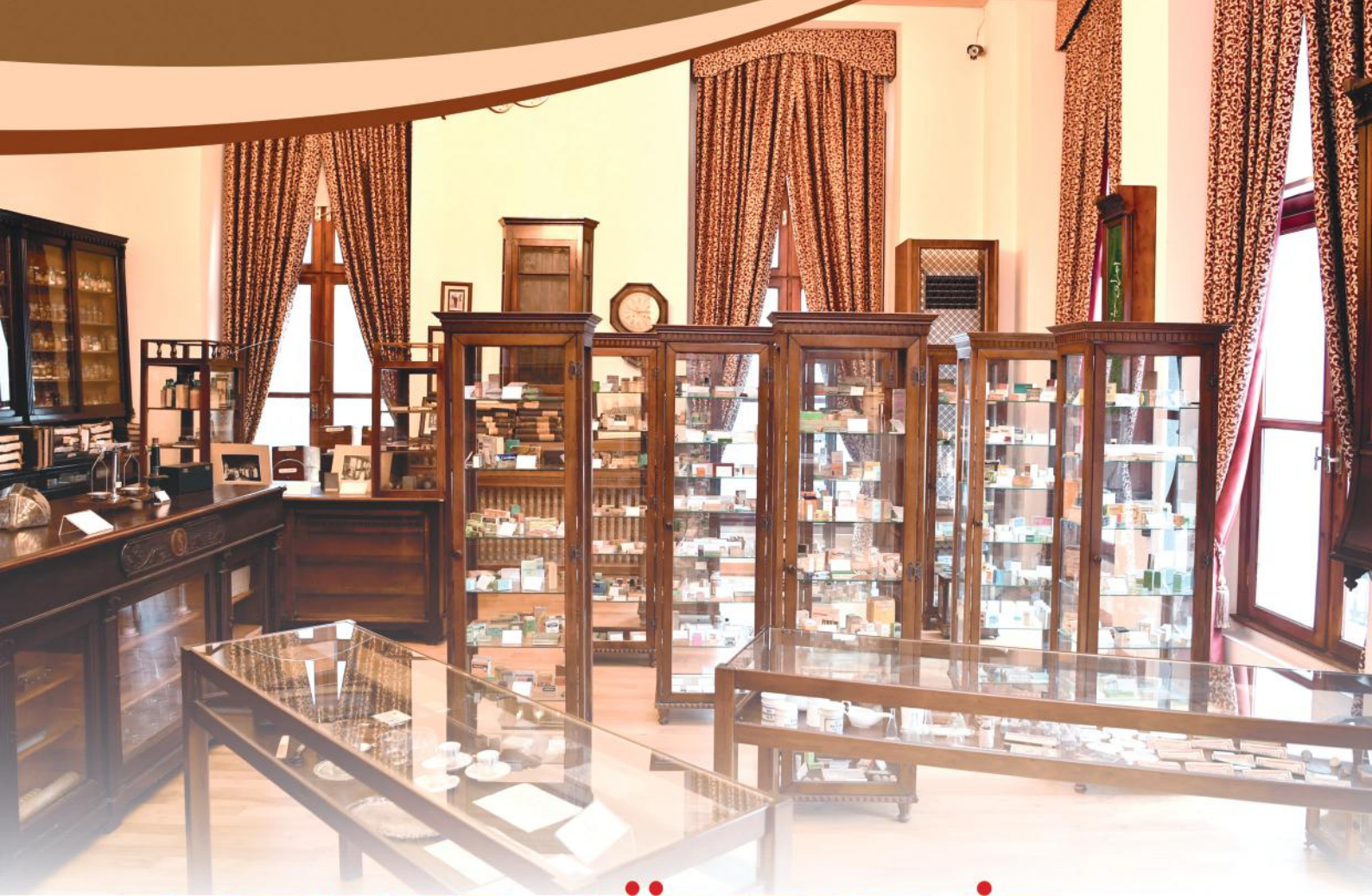

DRONE ÇEKİMLERİ
Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi artırıyoruz.

TANITIM FİLMİ
Bir işletmeyi, ürünü veya projeyi anlatmanın en etkili yolu, kreatif içerikli tanıtım filmine sahip olmaktan geçiyor. Profesyonel ekipmanlarımızla çekime hazırız

ECZANE GÜVENDİR

Güven, tüm insan ilişkilerinin merkezi bir parçası ve sosyal sermayenin* temel bir unsurudur. Güven sağlık bakımı için de oldukça önemlidir. Sağlık uzmanlarına duyulan güven ile hastaların sağlık sonuçları arasında önemli bir ilişki vardır. Yapılan çalışmalarda hastalar sağlık uzmanlarına güven duyduklarında, tedaviye daha iyi uyum sağladıklarını, daha az semptom sergilediklerini ve yaşam kalitelerinin arttığını bildirmişler.

Güven için üç unsur gereklidir: Olumlu ilişkiler, yetkinlik/ uzmanlık ve tutarlılık.

Olumlu ilişkiler: Birçok hasta-eczacı ilişkisi, zamanla inşa edilen güvene dayalıdır. Eczacıların hastalara gösterdikleri ilgi ve ihtiyaçlarını dinlemek için harcadıkları zamanın yanı sıra covid-19 salgını sırasında gösterdikleri ekstra özen ve çaba, bu olumlu ilişkilerin güçlenerek devam etmesini sağladı.

Yetkinlik/ uzmanlık: Eczacılar, beş yıllık eczacılık lisans derecesi ve ardından bir staj yılı tamamlar, uzmanlaşmak için daha fazla eğitim alır ve yaşam boyu öğrenmeye devam eder.

Tutarlılık: Dünyanın birçok yerinde en erişilebilir sağlık hizmet sağlayıcısı olarak, pandeminin başlangıcından bu yana toplum eczaneleri yerel halkın desteklenmesinde hayati bir rol oynamıştır. Bu süreçte insanlar için evlerinin yakınındaki eczane ağı, bakım ve tedaviye erişimde önemli sağlık hizmeti noktalarından biri olmuştur. Özellikle kronik hastaların tedavilerinin devamı için ihtiyaç duydukları ilaçlara ulaşımı sağlayarak 1. basamak sağlık hizmetinin sürdürülebilirliğini sağlamışlardır. Karantina dönemlerinde 7/24 açık olan eczaneler, halkın ilk temas noktası olmaya devam etmiştir.

Bu neden şimdi bu kadar önemli?

Uzun yıllar boyunca eczacılar, ulusal anketlerde en güvenilir ilk beş profesyonel arasında gösterildi. Eczacılar Türkiye’de ve İngiltere’de en güvenilir 2. meslek grubu seçildi.

Covid-19 pandemisi ve yarattığı bilgi salgını -infodemi- toplumda genel bir güvensizlik ortamı yarattı. Son dönem araştırmalar, bilgi kaynaklarına duyulan güvensizliğin rekor düzeyde olduğunu gösteriyor. Belirsizliğin arttığı ve aşı tereddütünün büyük bir engel olmaya devam ettiği bir zamanda, toplumun eczacıya olan güveni her zamankinden daha önemli hale geldi.

* Cohen ve Prusack’a göre sosyal sermaye; insanlar arasındaki aktif ilişkilerle, insan ağlarını ve gruplarını birbirine bağlayan ve işbirliğine ortam hazırlayan güven, karşılıklı anlayış ve ortak değerler ve davranışlardan oluşmaktadır (Cohen ve Prusack, 2001: 20).

2024

EKİM - KASIM - ARALIK

SAYI
08

KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

[f](#) [@](#) [t](#) /ruhungemisisanataka